

A.2 HALÁSZAT (1.3)

Az intézkedés 6 db alintézkedésből áll:

- Akvakultúra. Tógazdaságok és iparszerű haltermelő rendszerek építése, felújítása, halkeltetők korszerűsítése (1.3.1)
- Halfeldolgozók építése, bővítése, felújítása és korszerűsítése (1.3.2)
- Természetes vízi halászat (1.3.3)
- Promóció (1.3.4)
- Halászati termelői szervezetek támogatása (1.3.5)
- Innovatív technológiák bevezetése a haltenyésztésben (1.3.6)

Ezeket a továbbiakban – tekintettel kis méretükre – együttesen tárgyaljuk.

Az intézkedés háttere, előtörténete

Akvakultúra. Tógazdaságok és iparszerű haltermelő rendszerek építése, felújítása, halkeltetők korszerűsítése (1.3.1)

Magyarországon a természetes vízi halászati tevékenység közel 140 ezer hektár vízfelületen folyik, az összes étkezési haltermelés (2002-ben 18 ezer tonna) több mint 60%-át azonban a mintegy 24 ezer hektár területen termelő tógazdaságok adják, amelyből az üzemelő tófelület 21,1 ezer hektár, melyen 277 vállalkozás gazdálkodik.

Az étkezési hal több mint felét a magántulajdonban lévő egyéni- és társas vállalkozások, valamint kistermelők termelik. A halastavak döntő része régebben létesített, korszerűsítésre szorul. Az egészséges, nagy biológiai értékű halállomány utánpótlásához elengedhetetlen a halgazdaságok (halastavak) korszerűsítése, technológiai fejlesztése. Az intenzív haltermelő üzemek építésénél, illetve korszerűsítésénél a környezetvédelmi követelmények messzemenő figyelembevétele mellett a geotermikus energiaforrások (másodlagos) hasznosítása is előtérbe kerül.

A tógazdasági haltermelés három fő körzetben koncentrálódik. Ezek a dél-alföldi (5166 hektár), észak-alföldi (6563 hektár) és a dél-dunántúli (4584 hektár) haltermelő régiók.

A halastavak közel 70%-a régen létesített, korszerűsítésre, technológiai fejlesztésre szorul. Az árualap biztosításához és a választék bővítéséhez nem elegendő a jelenlegi tóterület, és a meglévő intenzív haltermelő üzemek száma. A halállomány utánpótlásához hazánk ugyan rendelkezik megfelelő számú halkeltetővel, de azok műszaki állapota nem megfelelő.

Halfeldolgozók építése, bővítése, felújítása és korszerűsítése (1.3.2)

A tógazdasági és intenzív üzemi haltermelésből származó étkezési hal mennyisége 2002-ben 11,6 ezer tonna, a természetes vízi, étkezési célokat szolgáló összes fogás (üzemi halászat és horgászat együtt) pedig 6,4 ezer tonna volt.

Hazánk gazdaságilag legfontosabb halfaja a ponty, mely az éves haltermelésből 65-70%-kal részesedik és 2002-ben az akvakultúrában megtermelt mennyisége 7,7 ezer tonna volt. A második legjelentősebb, a termelés 15-18%-át adó halfaj a busa (fehér és pettyes) és az amur, a termelt mennyiség 2002-ben fehér busából 1,5 ezer, pettyes busából 0,3 ezer és amurból 0,5 ezer tonnának felelt meg. A fennmaradó mennyiség a 100 tonna harcsából, 30 tonna süllőből 10 tonna compóból, 40 tonna csukából és a 500 tonna egyéb halból tevődik össze. Az intenzív üzemi

haltermelés meghatározó hal faja 2002-ben az afrikai harcsa volt 900 tonnás produktumával. A fennmaradó 80 tonnát a pisztráng, a tokfélék, az angolna és egyéb halak tették ki.

A jellemzően haltermelő gazdaságokban az étkezési halnak csak mintegy 20%-át dolgozzák fel. A halfeldolgozók építésének támogatása hozzá kell, hogy járuljon a feldolgozottsági arány jelentős növeléséhez, a versenyképesség javításához és gazdaságilag életképes vállalkozások kialakításához. A pályázati kiírásban a kiskapacitású (bruttó 3 tonna/nap) halfeldolgozók építését vagy korszerűsítését támogatják.

Természetes vízi halászat (1.3.3)

Az alintézkedés indokoltságát alátámasztja a természetes vízi halászatból élő vidéki vállalkozók száma is. Magyarország halászati ágazatát az édesvízi akvakultúra, a természetes vízi halászat, a halfeldolgozás és a halászati marketing jelenti. A tógazdasági és intenzív üzemi haltermelésből származó étkezési hal mennyisége 2002-ben 11,6 ezer tonna, a természetes vízi, étkezési célokat szolgáltató összes fogás (üzemi halászat és horgászat együtt) pedig 6,4 ezer tonna volt.

Promóció (1.3.4)

A halászati ágazat strukturális átalakítása elsősorban az akvakultúrára és a feldolgozásra, illetve a marketingre vonatkozik. Különösen az akvakultúra területén indokolt a strukturális támogatás. Az akvakultúra területén szükséges lépéseket az a közlemény is ösztönözte, amelyet a Bizottság a közelmúltban nyújtott be a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek „Az európai akvakultúra fenntartható fejlesztésének stratégiájáról” (COM (2002)511 final). Ennek keretében különösen nagy jelentőségű olyan termékek kínálata a fogyasztók részére, amelyek egészségesek, biztonságosak és kiváló minőségűek, egyidejűleg elősegítve az állategészségügyi és állatjóléti normák magas szintű betartását és környezeti szempontból megfelelő iparág kialakítását. Ezek a követelmények – megfelelő kiigazításokkal – a feldolgozó ágazatra is érvényesek.

Halászati termelői szervezetek támogatása (1.3.5)

A halhús-termelés alapvetően a tógazdasági termeléshez kötődik, 2002-ben a halastavak tófelülete 24,1 ezer hektár volt, amelyből az üzemelő tófelület 21,1 ezer hektár, melyen 277 vállalkozás gazdálkodik. A 2002-ben üzemelt halastó terület tulajdonosi forma szerinti összetétele a következő volt: állami gazdálkodó szervezetek (8) 5,5 ezer, mezőgazdasági szövetkezetek (15) 0,8 ezer, halászati szövetkezetek (8) 0,9 ezer, horgászati szervezetek (41) 0,9 ezer, Kft-k, Bt-k, Kht-k, Rt-k és kistermelők (171) 12,3 ezer, valamint az egyéb szervezetek (34) 0,6 ezer hektár. Ugyanakkor a természetes vízi halászatot folytató vállalkozók, vállalkozások száma is igen nagy.

A 2369/2002/EK rendelettel módosított 2792/1999/EK rendelet valamint a 104/2000/EK rendeletnek megfelelően megalapított termelői szervezetek számára az alapítást követő három évben támogatás nyújtható. A támogatást a termelői szervezet megalakulása és működési költségeinek támogatására és a termelői szervezete által forgalmazott termékek értékesítésének támogatására lehet igénybe venni. Ez az alintézkedés a szervezethez és a méretgazdaságossági követelmények elérését szolgálja.

Innovatív technológiák bevezetése a haltenyésztésben (1.3.6)

A tervezők külön alintézkedést hoztak létre abból a célból, hogy az új technológiákkal kapcsolatos kutató-fejlesztő munkát és az eredmények gyakorlati bevezetését szolgáló támogatás álljon rendelkezésre a halászati kutatóhelyek és az innovatív szakemberek számára.

Az innováció nem csak technológia fejlesztéseket, hanem új termékek fejlesztését is szolgálja. A támogatási terület jellege miatt az alintézkedés célcsoportja korlátozott. Erre a célra az intézkedés teljes forrásának 15 százalékát szánták.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az alintézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

46. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A jövedelmi helyzet javítása a halászati ágazatban	A jövedelmi helyzet javítása a halászati szektorban	
A halfeldolgozó egységekben és a támogatott gazdaságokban a hozzáadott érték növelése	A halfeldolgozó egységekben és a támogatott gazdaságokban a hozzáadott érték növelése	
Munkahelyek létrehozása és megtartása a halászati ágazatban	Munkahelyek létrehozása és megtartása a halászati szektorban	Munkahelyek létrehozása és megtartása a halászati szektorban
Az alacsony hazai hal fogyasztás növelése	Az alacsony hazai halfogyasztás növelése	
Specifikus célok		
A versenyképesség növelése	A versenyképesség növelése	
A termelékenység, hatékonyság növelése	A termelékenység, hatékonyság növelése	A korszerű haltermelési technológiák bevezetése
A halászati termékek minőségének javítása	A halászati termékek minőségének javítása	
Operatív célok		
A tógazdaságok halastavainak, keltető-házainak és azok berendezéseinek, műszaki, technológiai korszerűsítése	A tógazdaságok halastavainak, keltető-házainak és azok berendezéseinek, műszaki, technológiai korszerűsítése	A környezetvédelmi követelmények messzemenő figyelembevétele mellett a geotermikus energiát hasznosító iparszerű intenzív haltermelő rendszerek építése és korszerűsítése A tógazdaságok halastó építése, felújítása, halkeltetők korszerűsítése és a telepi infrastruktúra fejlesztése
Iparszerű haltermelő rendszerek építése és felújítása	Iparszerű haltermelő rendszerek építése és felújítása	A már meglévő halfeldolgozók kapacitás kihasználtságának növelése és új, kis méretű „mini halfeldolgozók” létesítése
A halászati termékek feldolgozásának, marketingjének és promóciójának fejlesztése	A halászati termékek feldolgozásának, marketingjének és promóciójának fejlesztése	A halválaszték bővítése mellett új termékek piacra történő bevezetése A hagyományos természetes vízi halászat tradíciójának megőrzése és az ebből élő helyi lakosság megélhetését, a halászati eszközök megújításának támogatása A halászati termelői szervezetek és más csoportosulások közösen

	megvalósított akcióinak keretében marketing és egyéb tevékenységek támogatása
--	---

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében megegyezik, közöttük eltérés nincs, így a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg a dokumentumok között. A pályázati felhívás tovább részletezi a programozási dokumentumok célrendszerét, a támogatható tevékenységek elméletileg jól szolgálják a célok realizálását. Az intézkedés eredményességét az alábbi adatok mutatják.

Az intézkedés előrehaladása

A halászati intézkedésre országosan nem túl nagy igény mutatkozott, ami a benyújtott pályázatok darabszámát illeti, a legmagasabb havi benyújtás 5 darab volt. A benyújtás időbeli eloszlásában jelentős időszaki különbségek nem figyelhetőek meg, egyenletesen érkeznek be a pályázatok.

A halászati beruházásokra irányulóan benyújtott 27 darab pályázat 33 %-a, 9 darab bizonyult sikeresnek, míg 12 pályázat esett ki az értékelés időpontjáig (4 %).

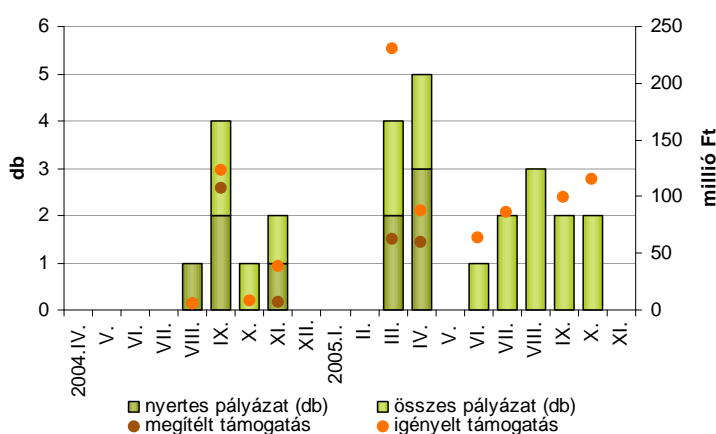
Elbírálás alatt 6 pályázat van, ami a benyújtottak 22 %-a.

A halászat esetében a keretlekötés meglehetősen egyenetlen, 2005. áprilisában, illetve júniusában született nagyobb összegekről IH támogató határozat. A benyújtott pályázatok folyamatos beérkezéséhez képest a döntések általánosságban meglehetősen késést mutatnak. A keretlekötés elérte a 241 millió forintot, ami a teljes, PkD szerinti 1,5 milliárd forintos keret 16 %-a, további 1 259 millió forintos támogatás megítélésére van lehetőség.

Az alintézkedéseket összevetve megállapítható, hogy az 1.3.1 Akvakultúra tevékenység mind pályázati darabszámában, mind az igényelt, a nyertes és az egyéb aktív pályázatok támogatási összegében is magasan kiemelkedik a többi alintézkedéstől. A támogatott projektek 55 %-a esik ebbe az alintézkedésbe, a megítélt támogatási forrásoknak pedig ennél is magasabb része, 61 %-a kerül ennek a célnak finanszírozására.

Az 1.3 intézkedés keretében mintegy 65 millió forint kifizetésére került sor. A támogatás az Észak-Alföldre került kifizetésre, az 1.3.1 alintézkedés keretében.

47. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

48. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
1.3 Halászat	keret	683	976	1264	2923
	kifizetés	0	65	-	65
	kifizetés /keret				2%

Az intézkedés PKD-ba foglalt kifizetési előrehaladását tekintve megállapítható, hogy 2004-ben nem történt kifizetés. 2005-ig az intézkedés teljes keretének 2 %-át fizették ki. Ezt az adatot azonban nem tekintjük hiányosságnak, hiszen a projektek kivitelezése általában most jut el az első mérföldkőhöz, így 2006 első félévében a kifizetések jelentős felgyorsulása várható.

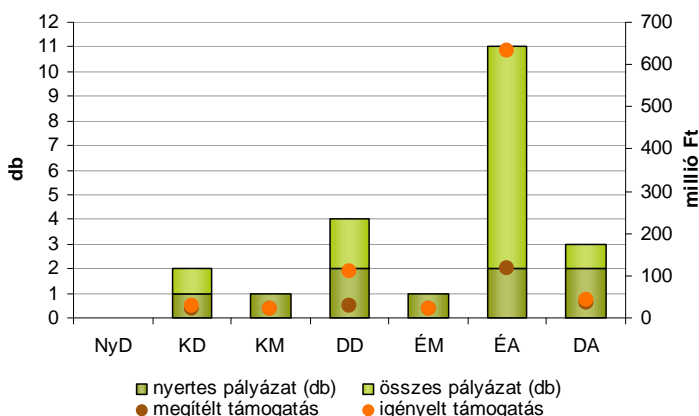
A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A nyertes pályázatok darabszám tekintetében egyenletes eloszlást mutatnak országosan, Nyugat-Dunántúli kivételével minden régióban van támogatott pályázat, 1, illetve 2.

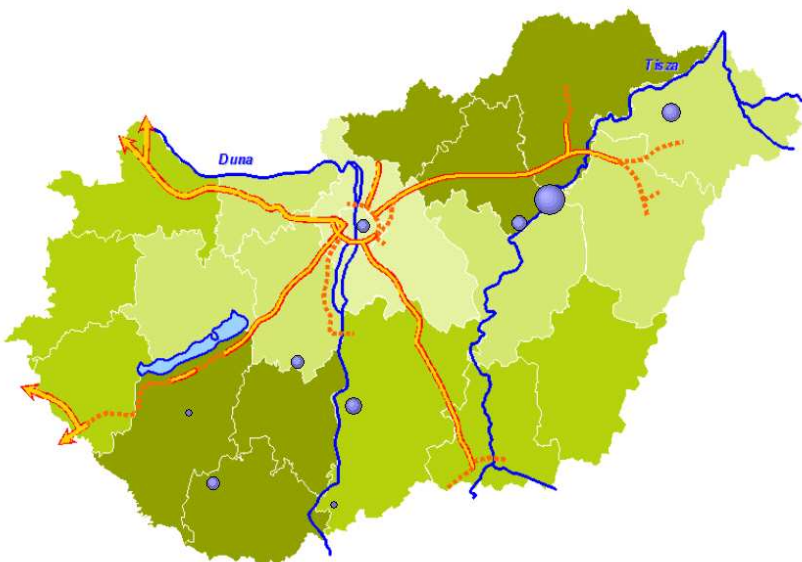
A halászati fejlesztések főleg a Közép-Tisza vidékére összpontosulnak, kisebb mértékben Szabolcs megyében, a Duna alsó folyásánál, illetve Budapesten. Támogatott projektek találhatóak Somogyban, Baranyában, illetve Veszprém illetve Fejér megyében is.

A beruházásokhoz kapcsolódó pályázati intenzitás hasonlóan alakul a mezőgazdasági beruházásokhoz, az Észak-magyarországi régió a beruházások méretéhez képest nagyobb arányban vesz igénybe pályázati támogatást, mint a többi régió, a legkevésbé intenzív ez a mutató Közép-Magyarországon.

49. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

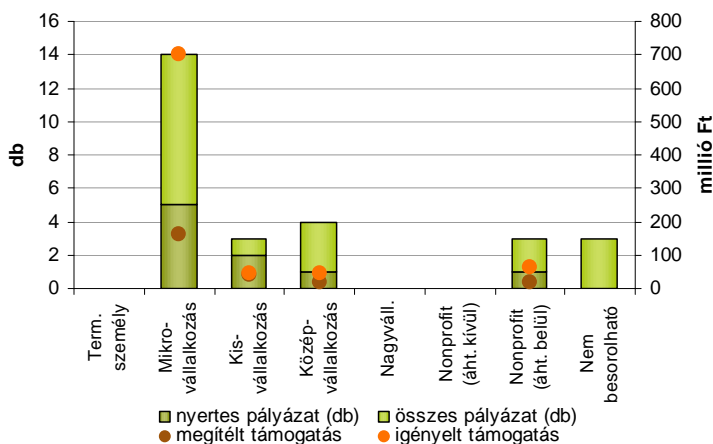
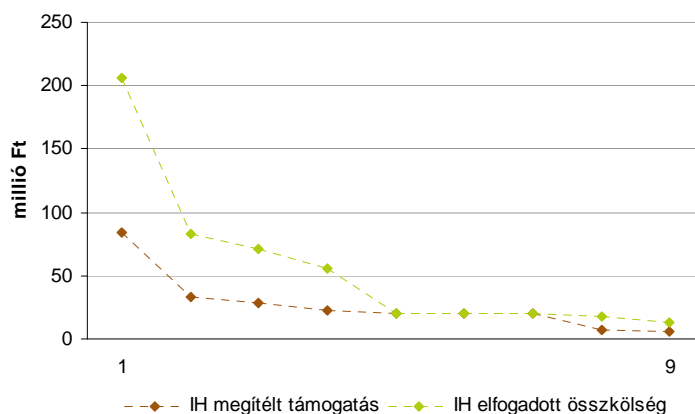
50. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

A szektorokat tekintve legaktívabbak a mikro-vállalkozások voltak, 14 darab benyújtott pályázattal; ez az összes benyújtott pályázat 52 %-a.

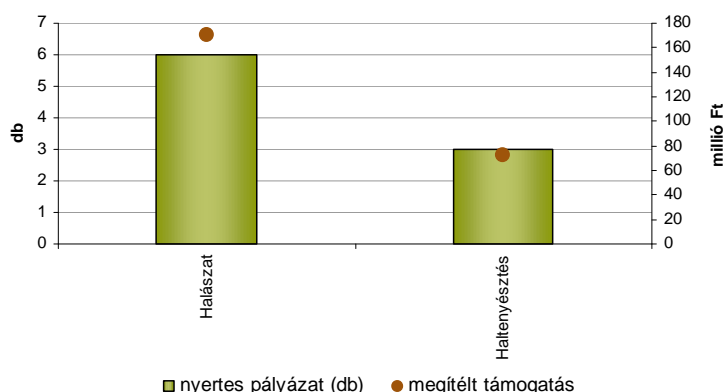
A legmagasabb nyerési arányt a kisvállalkozások érték el, a beadott pályázataik 67 %-a nyert, őket követik a mikro-vállalkozások 36%-os sikerességi aránnyal, míg a közép-vállalkozások csak 25 %-os eredményt produkáltak. Kevésbé voltak sikeresek a halászati beruházások terén az államháztartáson belüli nonprofit szervezetek is, a 3 beadott pályázatukból 2 nem nyert.

A pályázatok nagyobb része a kisebb összegű kategóriába tartozik, és csak egy pályázat érte el a magasabb támogatási szintet, amelyet az innovációs alintézkedés keretében államháztartáson belüli nonprofit szervezet nyújtott be.

51. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

52. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A pályázatok a megfelelő célcsoportból érkeztek, ebben a tekintetben nincsen értékelni való körülmény.

53. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

A halászati pályázatokra vonatkozó kezdeti "érdektelenségnek" több oka volt, melyek közül generálisan nem nagyon lehetne kiemelni egyet sem: nem volt pozitív példa, sokan kivártak, tapasztalható volt némi bizalmatlanság, sokan úgy gondolták, hogy pályázni lehet, de pénzt elnyerni már nem, mivel az ágazat elég kicsi, így a hírek gyorsan terjedtek, különösen a rosszindulatú híresztelések (interjúnk szerint erre is volt példa). Az induláskori minimális érdeklődést magyarázza az a körülmény is a célcsoport jelentős része állami cégekből állt, amelyek esetében a kezdetben nem volt tisztázott, hogy pályázhatnak-e. Több levélváltást és egyeztetést követően az EU Bizottsága állásfoglalása alapján, az önálló gazdálkodású (tehát az államtól szubvenciót nem kapó) állami cégek jogosultak a támogatásra. Ezt követően az érintett körből számos pályázat érkezett be. A korábbi Pályázati felhívás feltételrendszere sok mindenben szűkítette a potenciális kedvezményezettek körét. A jelenleg hatályban lévő Pályázati felhívással lényegesen kiszélesedett a pályázók köre (kisebb minimálisan megpályázható támogatási összeg, 30-ról 10 ha-ra csökkentek az építésre vonatkozó beruházási alsó korlátok). Időközben a Bizottság notifikálta a nemzeti támogatási körben maradt intézkedéseket, amelyek elsősorban a természetes vízi halászat területén nyújt támogatást, finanszíroz kutatási és a minőségi szaporítóanyag előállítási tevékenységet. A közösségi és a teljesen nemzeti támogatási intézkedések egymást jól kiegészítik.

A leginkább kedvelt alintézkedés - az akvakultúrán - kívül a promóció, mivel itt el lehet érni a 100%-os támogatási intenzitást. Figyelemre méltó, hogy a jogosult pályázatok mindegyike nyert.

A program előrehaladása során, még megfelelő időben tett intézkedések, valamint a programot népszerűsítő néhány előadás, beindította a pályázó kedvet, Jelentésünk lezárásakor már érzékelhetően több a pályázat, mint amit a fenti EMIR adatok mutatnak, de hír van még több készülő pályázatról is. Így a tervezők reményei szerint az 1, 46 milliárdos keret az év végére kimerülhet.

Előnyös volt, hogy az intézkedés a központi pályázatkezelési körbe került és így nem kell megvárni, míg a kevés számú halászati pályázatok a FIFO-elv szerint sorra kerülnek. A pályázatok feldolgozása során felmerült problémákat az MVH-n belül mindig sikerült

elfogadható időn belül korigálni, azonban ha EMIR változtatásokat is érintett a dolog, akkor sajnos akár több hónapos szünet is bekövetkezett (előleg lehetősége például).

A területi „lefedettség” jól mutatja azt, hogy a tógazdaságok elsősorban a Dél-Alföldön, a Dél-Dunántúlon és az Észak-Alföldön helyezkednek el.

A többszöri módosítások következtében a Pályázati felhívás mostani, hatályos változatában minden szempontból megfelel a potenciális kedvezményezettek igényeinek.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

Ez az intézkedés az egyes alintézkedéseket és a célcsoportot tekintve igen sokszínű. Az intézkedéssel kapcsolatos - különösen – kezdeti érdektelenség semmiképpen sem a célcsoport nagyságának, a pályázat ismertségének a következménye, hanem sokkal inkább a pályázati lehetőség kommunikációja hiányának és a pozitív példák, nyertes pályázatok, hiányának, az állami tulajdonú cégek kezdeti kizárásának köszönhető.

A tógazdaságok, természetes vízi halászatok igen gyakran a kifejezetten hátrányos helyzetű térségekben helyezkednek el, ez az intézkedés – ha szerény mértékben is - de hozzájárult a területi kiegyenlítés prioritás teljesítéséhez. Több ilyen térségben nemcsak munkahelymegőrzés történt, hanem új munkahelyek létesítése is.

Az akvakultúra alintézkedés (1.3.1) iránti nagyobb érdeklődés érthető. A halastavak 70%-a régen létesített, korszerűtlen. A legutóbbi módosításnál a pályázható minimum mértéknek a 10 hektár tófelületre történő leszállítása új célcsoport számára nyitja meg a halastavak korszerűsítésének lehetőségét. A korábbi mérték a 30 ha azért került megállapításra, mert számítások szerint ez tekinthető a gazdaságos üzemméretnek. Az új célcsoport viszont azokat a gazdaságokat is megcélozza, akik, a haltermelés mellett más mezőgazdasági tevékenységet is folytatnak.

A halfeldolgozók alintézkedés (1.3.2) megtervezésekor nem volt cél új, nagykapacitású halfeldolgozók létesítésének támogatása, hanem sokkal inkább a már meglévő kisebb kapacitások korszerűsítése. A kezdeti kiírásban követelmény volt, hogy a feldolgozni kívánt hal 20 százalékának más elsődleges termelőtől kellett származnia. Ezt a követelményt a módosítások során megszüntették, ami lehetővé teszi vásárolt, netán importált hal feldolgozó létesítmény építését vagy korszerűsítését. Az intézkedés azon prioritását, miszerint növekedjen a halfogyasztás Magyarországon, ez is megfelelően szolgálja.

A természetes vízi halászat alintézkedés (1.3.3) fő célja az volt, hogy a támogatások segítsék a hagyományok megőrzését, azt, hogy fennmaradjon a természetes vizeinken, nem hobbi, hanem árutertermelés céljából való halászat. Ennek az ágazatnak, amely ma már csak körülbelül 300 vállalkozó természetes vízi halászt jelent, is szüksége van korszerű eszközökre, hogy megtartsa versenyképességét és megőrizze, a leginkább kifejezetten hátrányos kistérségekben működő vállalkozók jövedelemtermelő képességét. Sajnálatos, hogy az értékelés időpontjáig egyetlen értékelhető pályázat sem érkezett. Itt további projektgenerálásra, az érintetteket megcélzó propaganda munkára van szükség.

Ugyancsak a halfogyasztás növelését célozza a promóció alintézkedés (1.3.4). Annak ellenére, hogy ebben az esetben el lehet érni a 100%-os támogatási intenzitást az értékelés időpontjáig csak 3 pályázat érkezett, mikro- és közép-vállalkozástól, illetve egy államháztartáson belüli nonprofit szervezettől. Az összesen megpályázott és elnyert mintegy 60 millió Ft azonban már érzékelhető hatást tud elérni, az alintézkedés eredeti célját tekintve.

A halászati termelői szervezetek támogatása (1.3.5) alintézkedés azért került megtervezésre, mert ez a vonatkozó EU rendeletek szerint lehetővé teszi, ösztönzi ilyen termelői összefogások létrehozását. Hazánkban eddig ilyen szervezetek nem jöttek létre, illetve nem rendelkeznek a

támogatási jogosultsághoz szükséges EU elismeréssel. Ezért egyetlen pályázat sem érkezett. A tervezők ezt akkor sem tartják hiábavalónak, mert a termelők között elindított egy folyamatot, amelyhez azonban hosszabb időre van szükség.

Az innovatív technológiák bevezetése alintézkedés (1.3.6) iránt is igen szerény az érdeklődés, értékelésünk idején egy pályázat elbírálása volt folyamatban. Ez talán annak is tudható be, hogy erre az alintézkedésre csak kutató-fejlesztő szervezet (intézet, illetve gazdasági társaságok is) volt jogosult pályázni.

Kitekintés a következő időszakra

A következő tervezési időszakban önálló halászati operatív program készül, az nem lesz része a Nemzeti Agrár-Vidékfejlesztési Tervnek. A finanszírozási forrás továbbra is egy különálló pénzügyi alap az Európai Halászati Alap lesz, az annak megfelelő támogatható intézkedésekkel és szabályrendszerrel. Az Unió még nem alkotta meg a következő időszakra vonatkozó sem Tanácsi sem Bizottsági rendeletét. Ezért a tervezés a most ismert intézkedések mentén folyik, azzal, hogy a végleges rendeletek ismeretében végrehajtják a szükséges módosításokat. Így nem leszünk lemaradásban ezen a területen.

Az AVOP intézkedésként megtervezett valamennyi alintézkedés fenntartása indokolt.

A.3 FIATAL GAZDÁLKODÓK INDULÓ TÁMOGATÁSA (1.4)

Az intézkedés háttere, előtörténete

A termelés humán feltételeinek javítása a versenyképesség növelését a személyi feltételek oldaláról alapozza meg, elsősorban az egyéni gazdaságok körében. E tekintetben fontos szerepet kap a fiatal gazdálkodók támogatása – a 1257/1999/EK Rendelet 8. cikke alapján –, mely a korstruktúra javítását és a birtokkoncentráció erősítését is szolgálja.

A nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan Magyarországon is megfigyelhető a mezőgazdasági tevékenységet főfoglalkozásként végző munkaerő előregedése. A gazdaság vezetőik életkora átlagosan 55 év (férfiak: 53, nők: 60 év).

Viszonylag kevés azoknak a fiataloknak a száma, akik főfoglalkozásként a mezőgazdasági tevékenységet választják, pedig a mezőgazdaság jövője szempontjából fontos, hogy fiatal, jól felkészült gazdálkodók gazdaságilag életképes üzemeket hozzanak létre, melyek hosszútávra szóló munkahelyeket is jelentenek a vidéki térségekben.

Ez az intézkedés a tervezők elképzelései szerint várhatóan a két mezőgazdasági dominanciájú alföldi régiókban fejt ki erőteljesebben a hatását, hiszen itt van legnagyobb hagyománya a családi munkaerőn alapuló egyéni gazdaságoknak.

Az intézkedés az EU vidékfejlesztési gyakorlatában már régebben alkalmazott támogatási forma, amelynek bevezetésére a hazai támogatási rendszerbe, az uniós felkészülés jegyében, csak az utóbbi években került sor, a csatlakozás előtti nemzeti támogatási rendszerek keretei között. A jogcím a SAPARD programban nem szerepelt.

A támogatás feltételrendszere úgy lett kialakítva, hogy az a támogatást sok alapvető feltétel teljesítéséhez (szakmai felkészültség, környezetvédelmi, állatjóléti követelmények) köti.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

54. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
Munkahelyek megőrzése és létrehozása	Munkahelyek megőrzése és létrehozása	Munkahelyek megőrzése és új munkahelyek létrehozása
A mezőgazdasági munkaerő korstruktúrájának javítása	A mezőgazdasági munkaerő korstruktúrájának javítása	A mezőgazdasági munkaerő korösszetételének javítása
Gazdaságilag életképes üzemek létrehozása	Gazdaságilag életképes üzemek létrehozása	Gazdaságilag életképes üzemek létrehozása
Specifikus célok		
A kezdő fiatal gazdálkodók (különösen nők) számának növelése	A kezdő fiatal gazdálkodók (különösen nők) számának növelése	A kezdő fiatal gazdálkodók (különösen nők) számának növelése
A korai nyugdíjazás intézkedésével való összhang megteremtése	A korai nyugdíjazás intézkedésével való összhang megteremtése	
Operatív célok		

Fiatalközvetítő vállalkozás- indításának ösztönzése	Fiatalközvetítő vállalkozás- indításának ösztönzése	A fiatal közvetítő vállalkozás- indításának ösztönzése
--	--	---

Mindhárom elemzett dokumentum esetében azonos a célok megfogalmazása. Az operatív célok szintjén igen elnagyoltak, nem konkrétak.

A pályázói cél természetesen a minél nagyobb támogatási százalék kihasználása, egy bizonyos bekerülési költségig erre kiváló intézkedés a fiatal közvetítő támogatása. Az intézkedés keretében sok esetben az egyébként meglévő, de más jogi keretek között működő földhasználati, állattenyésztési formát alakították át úgy, hogy a tényleges földhasználó/állattenyésztő jogosult legyen a fiatal közvetítő támogatásra.

Az MVH pályázatkezelői szerint a pályázati rendszer visszassága, hogy aki megfelel a kritériumnak (vagyis induló vállalkozó, illetve gazdaságmérete a 2 EUME-t nem éri el), az annyira kezdő, hogy a maximum tőkejuttatás, és/vagy az induló fiatal mezőgazdasági vállalkozók által egyébként nehezen igénybe vehető hitelhez kapcsolódó kamattámogatás nem elegendő egy igazán életképes üzem létrehozásához, 5 éven belüli kialakításához, illetve aki már rendelkezik valamennyi feltétellel a megfelelő közvetítőhöz (és 2 EUME felett van a gazdaságmérete), de a körülményeket tovább szeretné bővíteni, hogy ténylegesen életképes legyen, az nem jogosult a támogatásra. Az életképes üzem kialakítását segíti az a feltétel, hogy a támogatott közvetítőnek csak 3 év múlva kell főállású egyéni vállalkozóként üzemeltetnie a gazdaságot, illetve 5 éven belül kell az 5 EUME-ben meghatározott életképességi méretet elérni.

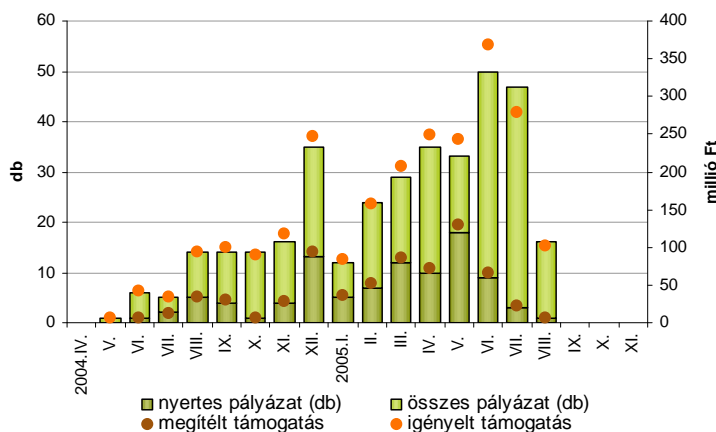
Az intézkedés előrehaladása

A fiatal közvetítő támogatás népszerű intézkedés, a beadott pályázatok darabszáma eléri a 351-et. Ebből azonban csak 27 % bizonyult sikeresnek, 94 darab, míg több, mint a fele, 51 %, 180 darab kiesett a pályázati elbírálás során. Bírálattal van jelenleg 77 darab, a beadott pályázatok 22 %-a.

A benyújtott pályázatok száma egyenesen nőtt 2004. májusától decemberig, és a más, nagy számban pályázott intézkedéseknél megfigyelhető januári csökkenés után ismét erőteljes növekedésnek indult a pályázati kedv. Ez eltartott egészen 2005. júliusáig, amikor is egy hónap alatt közel harmadára esett vissza a beadott darabszám. Ez a benyújtás lehetőségének felfüggesztése miatt következett be.

Az IH támogató döntései 2005 februárjától kezdődően születtek meg, meglehetősen egyenetlenül, tekintettel a pályázatok folyamatos benyújtására. A keretek lekötése elérte a 671 millió forintot, ami a teljes rendelkezésre álló, PKD szerinti 3 053 millió forint 22 %-a, az intézkedés keretében további 2 382 millió forint lekötésére van lehetőség.

55. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

A kifizetések előrehaladását tekintve megállapítható, hogy 2004-ben nem történt kifizetés, az 2005-ben kezdődött meg. Kifizetésre eddig közel 22 millió forint került, ami, eddig az intézkedés keretének kevesebb, mint 1 %-a, a teljes elnyert pályázati összegnek pedig 3 %-a.

56. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

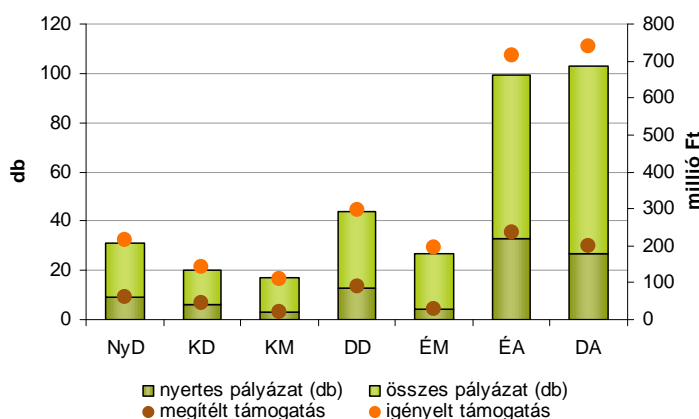
Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
1.4 Fiatal gazdálkodók induló támogatása	keret	714	1 019	1 320	3 053
	kifizetés	0	22	-	22
	kifizetés /keret				1%

A regionális pályázatkezelők véleménye szerint a nagy pályázati darabszámot az intézkedés széleskörű ismertsége okozta. Az alacsony nyerési arány a pályázati feltételek meg nem értése miatt következett be főleg. A pályázati feltételek megértése nehéz, ezért is különösen fontos volt az értékelés időszaka alatt lefolytatott tájékoztató-sorozat, ahol a feltételrendszer részletes és pontosító ismertetésre került. A beruházások magas százalékos támogatással történő megvalósítása is jelentős vonzerő volt. A pályázati darabszámot azok a pályázatok is növelték, amelyek olyan nem támogatott tevékenységre nyújtottak be pályázatot, amely jogosulatlanság nem derült ki egyértelműen a pályázati felhívásból, holott a felhívásban egyértelműen megjelölésük kerültek a támogatott TEÁOR-számú tevékenységek. Erre vonatkozóan a kérdőívekben egy energianövény-telepítésre vonatkozó pályázat említésére került sor. A nyerési arányt sok esetben a nem megfelelő szakmai végzettséggel benyújtott pályázatok rontották, amelynek az elutasítás után pótlására megvan a lehetőség, ezután a pályázat újra beadható.

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

Az általánosan különösen alacsony nyerési arányból legmagasabb értéket az Észak-Alföldön érték el, 33 %-ot, és mivel a beadott pályázatok darabszáma is ott volt a legnagyobb, így különösen magas a támogatott projektek száma ebben a régióban. A másik jó helyzetben lévő régió Dél-Alföld, ahol szintén magas a nyertes pályázatok darabszáma. A legalacsonyabb nyerési rátát Észak-Magyarországon érték el a pályázók, 15 %-a nyert a beadott pályázatoknak. Ennek eredményeként ott csak 4 fiatal agrárgazdálkodó vehet igénybe AVOP-támogatást.

57. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

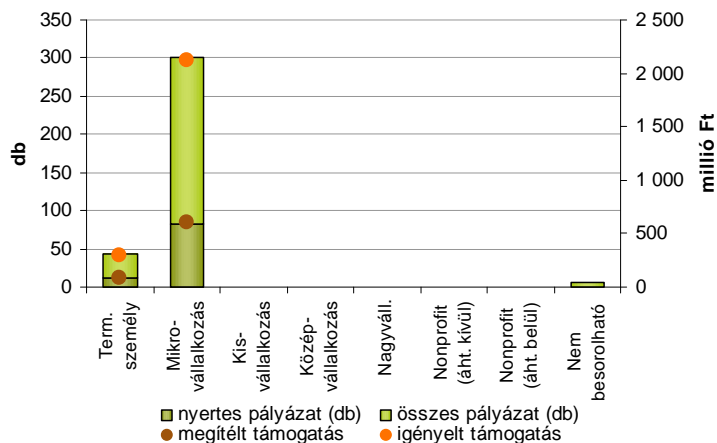
A pályázaton elnyert támogatás jelentős része az Észak-Alföldön kerül felhasználásra, míg másik jelentős támogatási összeg kerül a Dél-Alföldre. Ezek az arányok megegyeznek a támogatott pályázatok darabszámának területi eloszlásával.

58. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

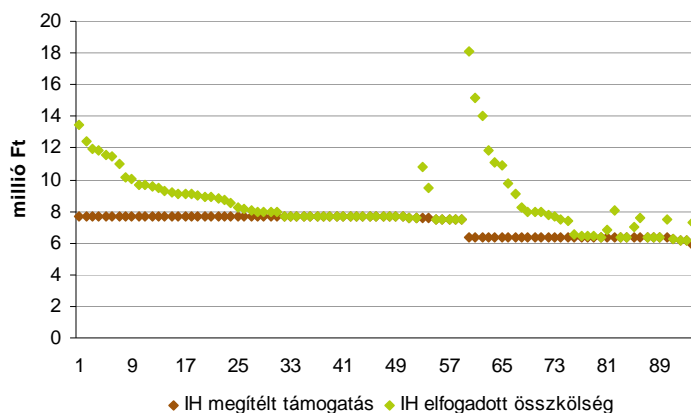

A térképi ábrázolás jól mutatja, hogy a fiatal gazdálkodók támogatott projektjei a Dél-Alföldön, illetve Észak-Alföldön öszpontosulnak, a szabolcsi területen kiemelkedően magas a támogatás aránya. Összességében véve az Alföldön veszik igénybe a vállalkozók ezt a támogatási formát nagyobb arányban.

59. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

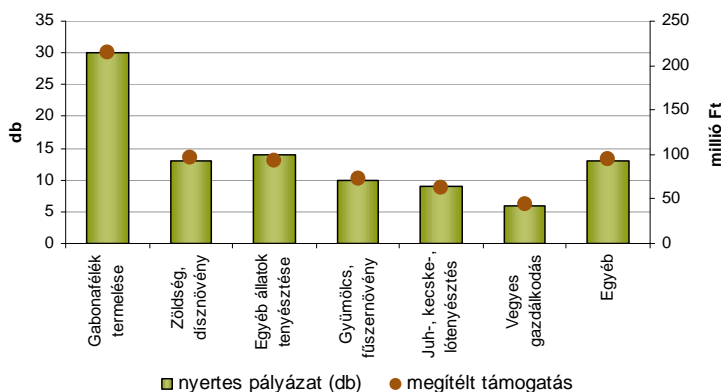

60. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A tevékenységek szerinti megbontásból látható, hogy a támogatást igénybevevő fiatal gazdálkodók nagy része, közel a harmada szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozik, kétharmaduk pedig növényi termékeket állít elő.

61. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

A benyújtott pályázati darabszám alapján az intézkedés megfelelően népszerű, köszönhető ez a támogatás ismertségének, valamint a lehetséges magas támogatás intenzitásának. A fiatal gazdálkodók támogatása az AVOP tekintetében a megfelelően pályázott jogcímek közé tartozik.

A pályázatok nagy része elutasításra került. Ez nagy valószínűséggel a pályázati rendszer bonyolultságából ered, hiszen a támogatás olyan mértékű, amely nem bírja el egy professzionális pályázatkészítő költségét, emiatt a pályázatok nagy része – a pályázati feltételrendszer különböző típusú félreértése miatt – elutasításra került.

A pályázatok során a legtöbb problémát a jogosultsági feltételek félreértelmezése okozta, különösen a szakmai végzettségre irányuló feltételek. Az MVH-s pályázatkezelők felől érkezett jelzés arról, hogy olyan eset is előfordult, hogy egy mezőgazdasági szakközépiskolai végzettség nem volt elegendő a jogosultsághoz, míg ezzel párhuzamosan egy aranykalászos tanfolyam jogosulttá tesz. A mezőgazdasági szakközépiskolai végzettség akkor megfelelő, amennyiben az mezőgazdasági termelő tevékenységre irányul. Az aranykalászos gazda képzés mezőgazdasági

termelő tevékenységre irányul, szintje pedig szakmunkás szint a vonatkozó jogszabályok szerint. Amennyiben a pályázó szakmai végzettsége magasabb volt, de az nem mezőgazdasági termelő tevékenységre irányult, pályázatát elutasították, mert ezek alapján a szakképzettségi követelményeknek nem felelt meg.

A pályázat benyújtása és az IH támogató döntése között átlagosan 155 nap telt el, a legrövidebb 37 nap, a leghosszabb 295 nap volt. A pályázatokat leggyorsabban Veszprémben intézték (108 nap), míg a leglassabban Zalaegerszegen, ahol a benyújtás és az IH döntés között 169 nap telt el átlagosan.

A pályázatokkal kapcsolatos szerződések megkötése lassan halad előre, a 94 nyertes pályázatból 54 esetben kötöttek szerződést.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

A pályázati feltételrendszer a legelső kiírástól kezdve messzemenően figyelembe veszi a potenciális pályázók igényeit, azon a pályázati kiírások módosításaikor változtatni nem kellett.

Az induló gazdálkodók többnyire tökeszegények, szakmai képzettségükön kívül sok esetben nem tudnak anyagi háttérre alapozni. Emiatt a magas támogatás intenzitás kifejezetten előnyös számukra. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak korösszetétele miatt a fiatal gazdálkodók termelésbe való belépése folyamatosan kívánatos, ezt a célt jól szolgálja egy ilyen jellegű támogatás.

A támogatásnak beruházási ösztönző hatása van, hiszen a pályázó életkorának függvényében bizonyos bekerülési költségig ugyanazon beruházáshoz lényegesen magasabb támogatásintenzitás érhető el, mint az egyéb beruházási támogatások esetében.

Az MVH pályázatkezelői szerint a felhívás egyes feltételei nem eléggé konkrétak, illetve túlzóak, beleértve az üzemméreti határokat. A jelenleg beépített részvételi feltétel: az induló gazdaság 2 EUME alatti mérete túlzott, életszerűtlen. Ekkora méretű gazdaságra a támogatás igénybevételével, beleértve a tőkejuttatást és a kamattámogatást is, ha nem áll a pályázó rendelkezésére egyéb forrás, nem lehet életképes vállalkozást kialakítani. Ehhez hozzájárul, hogy a támogatás önmagában véve kevés, ekkora forrással nem lehet önálló gazdaságot létrehozni, a pályázatkezelők gyakorlata szerint, az előírt öt éven belül.

A pályázatkezelők körében végzett felmérés azt mutatta, hogy a támogatásban részesíthető tevékenységek köre nem megfelelően meghatározott. A támogatás igénylésének jogosultsági feltételei nem egyértelműen meghatározottak (szakmai végzettség, első gazdaság, igénybe vett hitel, támogatás). A pályázatkezelők szerint a pályázati felhívás nem írja le egyértelműen, hogyan kell bizonyítani az életképes gazdaság létrejöttét, habár a pályázati csomag SFH B táblázatában leírtak és az üzleti tervben bemutatottak bizonyítják az életképes gazdaság létrejöttét. A pályázatkezelők által megadott válasz azt jelzi, hogy az életképes gazdaság bemutatása is gyakorlati gondot okoz.

A pályázók szempontjából fontos jogosultsági kritériumok egy része a lábjegyzetben található. Magyarázó rész ugyan szerepelhet lábjegyzetben, ez viszont nem könnyíti meg a pályázó munkáját, az információk a pályázati felhívásban megfelelőbben lehetnének strukturálva.

A célcsoportok igényeinek, fejlesztési elképzeléseinek a pályázati feltételrendszer az MVH pályázatkezelői szerint megfelel (3,0), mindazonáltal lényegesen nagyobb mértékben, mint a célcsoportok adottságainak, anyagi és egyéb lehetőségeinek (2,5). Eszerint a pályázati feltételrendszer nem korlátozza a pályázókat lehetőségeik kihasználásában. Az intézkedés megfelel a hosszú távú céloknak (3,5), illetve az AVOP stratégiának (3,83).

A pályázati feltételrendszer egyes elemeit tekintve, szintén az MVH pályázatkezelői által kitöltött kérdőívekre alapozva, a legkedvezőtlenebbnek ítélt elemek a jogosultak köre (2,17). Az elszámolható költségek (2,5), illetve a maximális támogatási összeg (2,5) a feltételrendszerben jelentős visszatartó erő a pályázók számára. A biztosítékadási kötelezettség (2,67) is jelentős teher a pályázók részére.

A környezetvédelmi kötelezettség (3,0) semleges körülmény a pályázók részére, míg a befejezési (3,17) és a fenntartási kötelezettség (3,33) sem befolyásolta negatívan a pályázókat.

Az értékelési szempontrendszer szerint az összesen adható 100 pontból 30 alatt kell elutasítani, vagyis az előlotti pontot elérő pályázatok esélyesek a nyeresre. A 30 pont nagyon alacsony, az értékelési szempontrendszer viszont nem eléggé részletezett, illetve egyes szempontok szélsőségesen pontozandók (megfelelt/nem felelt meg típusú értékelés). Az alacsony pontszám miatt nagyon sok projekt támogatható, így nagy az esély a pontozás befolyásolhatóságára. A pontozási rendszer a nem kellő részletezettségéből kifolyólag kevésbé alkalmas a megfelelő pályázatok következetes értékelésén alapuló kiválasztására. A pontozási rendszer megalapozottágát javítaná, ha egy korábbi elképzelés szerint, amennyiben a pályázó az első értékelési szempontra nem kapja meg a 30 pontot, a pályázat elutasítására kellene javaslatot tenni.

A gazdaság teljesítményének, életképességének minősítésére 60 pont adható, ebből 45 pont az üzleti terv minőségét értékeli. Ez megfelelő, hiszen a terv alapján ítélni lehet a vállalkozás fenntartásának lehetőségére, viszont sem az értékelőlap, sem annak kitöltési útmutatója nem ad a 45 pont megadásához szükséges konkrét információkat, csak az útmutató felsorolja, hogy miket kell figyelembe venni az értékelés során.

Az életképes üzem kialakításának ideje a pályázati felhívás szerint legfeljebb 5 év, az értékelési rendszerben 2 év fölött már 0 pont adandó. A gazdasági életképességre vonatkozóan, ha az üzem azt 50 ezer Ft-tal meghaladja, további 10, ha meghaladja, 5 pont adható, ha nem haladja meg, akkor 0 pont jár. Ezek alapján az értékelési rendszer preferálja mind az életképességi szint minél korábbi elérését, illetve annak a minél nagyobb arányú meghaladását.

Az értékelési szempontrendszerben a termelői értékesítési szervezeti tagság is szerepel, 5 adható ponttal. A pályázati felhívásban ugyan erre nem szerepel utalás, de a pályázati adatlap, illetve annak kitöltési útmutatója megadja a szükséges információkat.

A gazdaság átvétele 10 ponttal szerepel az értékelési szempontok között. A cél érthető, fontos is, de az adható pontszám a magyarországi körülmények között túl magas.

A pályázó képzettségére az értékelőlap szerint 5 pont adható, ha az felsőfokú végzettségű, egyéb végzettség esetén 0 pont adandó. A pályázati felhívás legalább középfokú végzettséget ír elő, ami alapfeltétel, a magasabb szintű képzettséget pluszponttal honorálja az értékelési rendszer.

Munkahelyteremtésről a pályázati felhívás célrendszerében esik szó. Az értékelőlap szerint a 2. főtől adhatóak pontok a megtartott, illetve a létrehozott munkahelyek számának függvényében. Ez az induló mezőgazdasági vállalkozások esetén meglehetősen ritkán fordul elő, hiszen ezek az induló vállalkozások méretkategóriájában nagy valószínűséggel nem tartanak el a gazdálkodón kívüli további munkahelyeket. Amennyiben az induló gazdálkodó előzőleg munkanélküli volt, a gazdálkodás beindítása természetesen munkahelyteremtésnek minősül, de ez csak 1 fő, amire pluszpont nem jár. Az időszaki foglalkoztatás az alszempont relevánsnak értékelhető eleme.

A mezőgazdasági gyakorlat szintén megkívánt, legalább 1 év szükséges a pályázati felhívás szerint, amihez képest az értékelési szempontrendszer 2 éves gyakorlat alatt nem ad pontot.

Az értékelési szempontrendszer kiemelkedő pozitívuma, hogy a kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodók számára további 10 pontot ad, míg az egyéb területeken gazdálkodók ebben a viszonylatban nem kapnak pontot.

A horizontális hatások külön pontozási szempontként nem szerepelnek. Az értékelőlap szerint azonos minőségű pályázatok esetén a nők, a romák, vagy a fogyatékosok által benyújtott pályázatok előnyt élveznek.

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendelet tartalmazza a fiatal gazdálkodók induló támogatásának jogcímét, mint választható támogatási formát. Az intézkedés keretében a 40. évét be nem töltött, mezőgazdasági üzem vezetőjeként első alkalommal gazdálkodni kezdő, megfelelő szakképzettséggel és szakmai alkalmassággal rendelkező, üzleti tervet benyújtó gazdálkodó támogatható, alapítási támogatásként 55 000 euró mértékig.

A jövőben általunk javasolt módosítások:

- a jogosultsági feltételrendszerből a már meglévő gazdaság nagyságát növelni, úgy, hogy pl. az SFH nagyobb lehessen,
- lehetőleg egyértelmű elvárást megfogalmazni a működtetés alatti életképesség tekintetében (pl. árbevétel, SFH, természetes mutató, környezetvédelmi előírás, stb.)
- az előleg növelése lehetőségének vizsgálata, amennyiben azt egy rugalmasabb szabályozási rendszer lehetővé teszi
- a pályázati biztosítékrendszer felülvizsgálata
- a pályázati rendszer részleteinek megismertetése a potenciális pályázói körrel, kiemelten a jó és a rossz gyakorlati példákon keresztül.

Ez az intézkedés akkor működne igazán jól, ha az NVT kísérő intézkedésében szereplő nyugdíjazással párhuzamosan indult volna, és ezzel segítve a tényleges gazdaság átvételét .

Egyértelműen megfogalmazott (fogalomtár), előre, korrekt módon meghatározott feltételrendszer kialakításával, a támogatással elérni kívánt célok konkrétabb meghatározásával, a feldolgozás, a döntés, az elszámolás és az ellenőrzés folyamatának időbeni kialakításával, tartalmának lényegre törő, egyértelmű, átfedés nélküli leírásával sokkal átláthatóbbá, gyorsabbá válhatna a pályáztatás rendszere, ezzel együtt a bizalom is nagyobb mértékben növekedhetne a célcsoportokon belül.

A.4 SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS ÉS ÁTKÉPZÉS TÁMOGATÁSA (1.5)

Az intézkedés háttere, előtörténete

Magyarország a különböző szintű (alap-, közép-, felsőfokú) szakképzés kiforrott oktatási bázisaival rendelkezik. Nincs azonban még hagyománya, és kialakult rendszere a vállalkozó gazdák át-, és továbbképzésének, a gazdálkodást elősegítő rövidebb idejű képzéseknek, amelyek kiterjednek a vidéki élet egyéb területeit érintő ismeretátadásra, beleértve az EU előírások és követelmények ismertetését is az iskolarendszeren kívüli felnőtt-képzésben.

A szakképzés általános színvonala jó, bár még nem kellően igazodik a megváltozott üzemi és gazdasági körülményekhez. A mezőgazdasági foglalkoztatottak 7,7%-a felsőfokú, 58,2%-a középfokú végzettségű volt 2001-ben, 34,1%-uk pedig általános iskolai, alapfokú végzettséggel rendelkezett. Az egyéni gazdálkodók 27,9%-ának nincs mezőgazdasági végzettsége, 64,3%-uk csak alapfokú, 5,9%-uk középfokú és 1,9%-uk felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkezik. Az egyéni gazdálkodók közel egynegyede nő, rájuk a férfiaknál kedvezőtlenebb korösszetétel (átlagéletkoruk hét évvel haladja meg a férfiakra jellemző 53 évet), és a szakirányú képzettség alacsonyabb szintje jellemző.

Az egyéni gazdálkodóknál elsősorban az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek (piac- és termelés-szabályozás, támogatási rendszer, a termékek minőségi előírásai, az állatelhelyezés követelményei, környezetvédelmi előírások), valamint a gazdaságvezetéssel összefüggő szakismeretek hiányosak, melyhez hozzájárul az is, hogy az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés kiforratlan. A fentiek miatt a gazdálkodók új piaci körülményekhez való alkalmazkodó és kezdeményező készsége nem megfelelő.

Sajátos agrár szakképzési igény jelentkezik azoknak a roma közösségeknek a részéről, amelyek bekapcsolódtak a korábbi években indított speciális mezőgazdasági programokba (szociális földprogramok), Ezek a családok jórészt saját szükségletre termelnek, de egy részük már árutermeléssel is foglalkozik.

Szükségesek továbbá olyan képzések is, amelyek a gazdálkodók családjában élő nők részére nyújtanak speciális ismereteket a farm-, ill. az erdőgazdaság tevékenységéhez kapcsolódó, (vagy körülményei között végezhető) munkalehetőségek megismertetésével, és így a kiegészítő jövedelem-szerzés lehetőségeit bővítik.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra.

62. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A képzések hatásaként az agrárszektor termelési színvonalának növelése	A képzés hatásaként az agrárszektor termelési színvonalának növelése	
Megőrizni a mezőgazdaság környezetre gyakorolt kedvező hatását a fejlesztési fázis során	A mezőgazdaság környezetre gyakorolt kedvező hatásainak biztosítása a fejlesztések során	
A képzésben résztvevők	A képzésben résztvevők	

foglalkoztatási feltételeinek és esélyeinek javítása	és	elhelyezkedési, foglalkoztatási feltételeinek és esélyeinek javítása	
Specifikus célok			
<p>Az agrárszektorban dolgozók szakismeretének, szakmai színvonalának fokozása különösen az alábbi területeken: minőségi termelés, higiéniai és állatjóléti előírások, környezetkímélő módszerek, vállalozási ismeretek</p> <p>Környezettudatos képzés az intenzív mezőgazdálkodás (műtrágya- és növényvédő szer használat, öntözés, valamint a nagyüzemi állattartás) vonatkozó vízvédelmi, talaj- és levegőtisztaság-védelmi előírásokra vonatkozóan</p>		<p>Az agrárszektorban dolgozók, ezen belül egyes társadalmi rétegek, csoportok (vidéken gazdálkodók családjában élő nők, agrár termelésben résztvevő romák) szakismeretének, szakmai színvonalának emelése, különösen az alábbi területeken: minőségi termelés, higiéniai és állatjóléti előírások, környezetkímélő módszerek, vállalozási ismeretek</p> <p>Környezettudatos képzés az intenzív mezőgazdálkodásra (műtrágya- és növényvédő szer használat, öntözés, valamint a nagyüzemi állattartás) vonatkozó vízvédelmi, talaj- és levegőtisztaság-védelmi előírásokra vonatkozóan</p>	
Operatív célok			
<p>A mezőgazdálkodásra irányuló szakmai továbbképzés</p> <p>Az erdőgazdálkodásra és halászatra irányuló szakképzés</p> <p>A mezőgazdaságban tevékenykedő roma közösségek speciális agrár- és gazdálkodási képzése</p> <p>A gazdálkodók, ill. családtagjaik által végezhető – és kiegészítő jövedelem szerzését lehetővé tevő – tevékenységek megismertetése</p>		<p>A mezőgazdálkodásra irányuló szakmai továbbképzés</p> <p>Az erdőgazdálkodásra, halászati tevékenységre irányuló szakképzés</p> <p>A mezőgazdaságban tevékenykedő roma közösségek speciális agrár- és gazdálkodási képzése</p>	<p>A mezőgazdálkodásra irányuló szakmai képzés</p> <p>Az erdőgazdálkodásra, halászati tevékenységre irányuló szakmai képzés</p> <p>A mezőgazdaságban tevékenykedő roma közösségek speciális agrár- és gazdálkodási képzése</p>

Az AVOP és a PKD célrendszere azonos. Bizonyos leszűkülés érzékelhető a pályázati felhívás célmeghatározásában. Ebben az esetben a tervezők, látva, hogy az intézkedés talán túlságosan széleskörű, a források, pedig korlátozottak, a célokat már bizonyos prioritások mentén határozták meg, kiemelve egy-két célcsoportot.

Az intézkedés nagy vonalakban támogatja az AVOP céljait, hiszen a nyertes pályázatok is a mezőgazdaságban dolgozó, vagy abból megélni kívánó embereket tekintik célterületnek, de az AVOP célok alapvetően valamilyen fejlesztést (beruházást) feltételeznek, azok megvalósításával kívánja a célt elérni. Az oktatás, képzés ezeknek az előfeltételeként jelenik meg (nem az egyes beruházásokhoz, illetve fejlesztésekhez rendelt, hanem általánosságban), egyrészt, hogy a vállalkozó a megfelelő, aktuális információk birtokában, az AVOP célokkal összhangban tervezze meg a fejlesztési irányát, másodsor a megtanultak alapján tudja alkalmazni a fejlesztéssel létrehozott korszerű technológiát. Ilyen megközelítésben a szakképzés tehát nem csak az AVOP célokat szolgálja, hanem általánosan az ágazat versenyképességét segíti elő.

A pályázati feltételek teljesíthetőségét a megvalósulás jól mutatja, miszerint a 11 nyertes pályázat között csak 1 oktatási intézmény van, a többi nyertes oktatásszervezéssel foglalkozó szervezet.

Az intézkedés előrehaladása

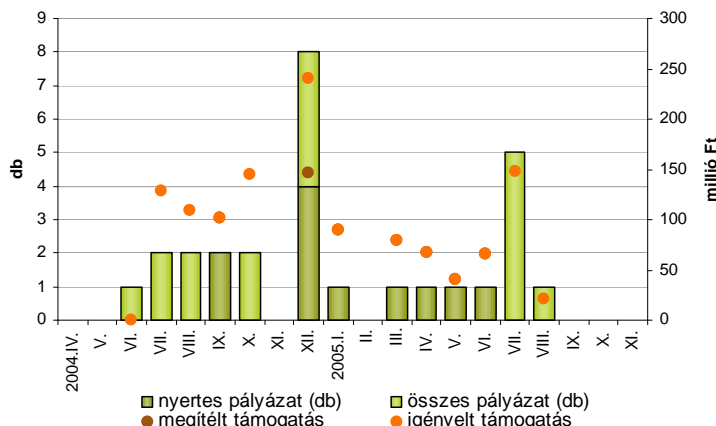
Az intézkedés eddigi előrehaladását a következő adatok mutatják. Az intézkedés keretében 28 pályázat került benyújtásra, amelyből 11 darab, 39 % bizonyult támogatásra alkalmasnak. 15 pályázat, a beadottak 54 %-a esett ki, míg 2 darab, a beadott pályázatok 7 %-ának történik a bírálata.

A pályázatok benyújtása jelen intézkedés esetében is egyenletes volt, havonta 1-2 darab pályázat érkezett, kivéve a 2004. decemberi csúcst, valamint a 2005. júliusit.

A szakmai képzésekhez allokált pénzügyi keretek lekötése 2005. áprilisában indult, az IH ekkor hozta az első támogatásról szóló döntését. Az értékelés időpontjáig közel 590 millió forint támogatásról döntött, ez a PKD szerinti 1 628 millió forintos pénzügyi keret 36 %-a. Ezek alapján még 1 038 millió forint támogatási összeg megítélésére van lehetőség.

Az intézkedésben 2004-ben nem történt kifizetés. 2005 őszéig eddig mintegy 72 millió forint került kifizetésre, ami a teljes keret 4%-a, a pályázók által elnyert összeg 12 %-a.

63. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

64. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
1.5 Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása	keret	381	543	704	1 628
	kifizetés	0	72	-	72
	kifizetés /keret				4%

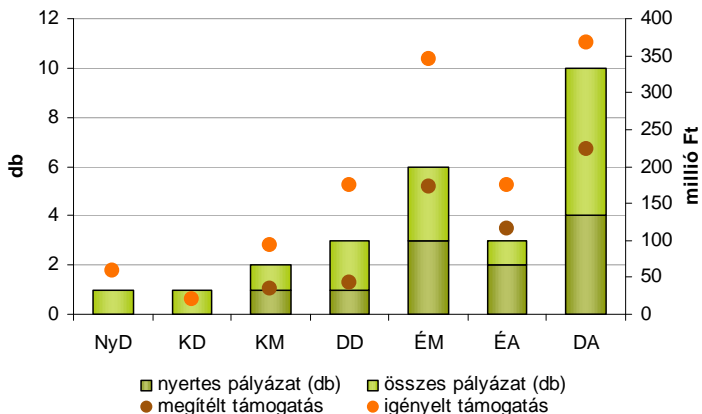
A megvalósult teljesítményt elsősorban a pályázati feltételek bonyolultsága okozta. Komoly korlátozó tényező az utófinanszírozás. A potenciális pályázók szerint egyes OKJ-tanfolyamok esetén korlátozó tényező a 400 órás, illetve 1 éves képzési maximum, illetve nem kellően érthető pályázati felhívásban megjelölt, az OKJ-nak megfelelő szintű képzés. A szakminisztérium főosztálya szerint a 400 óra nem orlátozó tényező, mivel a pályázati felhívás lehetőséget biztosít az OKJ szerinti szakképesítések moduljainak egy-egy külön tanfolyam keretében való oktatására. A szűk célcsoport is oka a kis pályázati darabszámnak. A 20, illetve 10 tanfolyam projektenként sok olyan képzőt kizár, amelyik 1-2 tanfolyam minőségi lebonyolítására lenne képes.

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

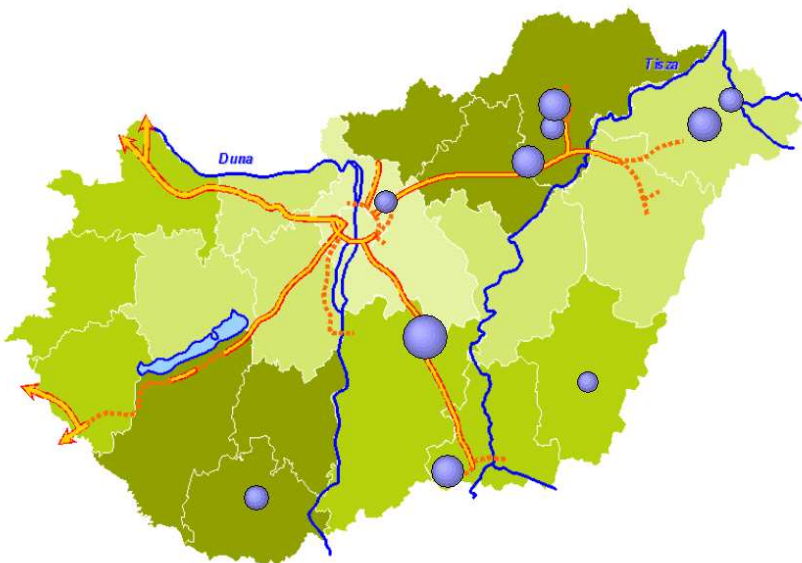
A régiókat tekintve a szakmai képzésekre legtöbb támogatott projektre a Dél-Alföldön kerül sor, valamint Észak-Magyarországon. Részesedik még Dél-Dunántúl, Észak-Alföld és Közép-Magyarország, a többi régióban nincs jelenleg nyertes szakmai képzési projekt. A beadott pályázatok közül 2 esetben nincs feltüntetve a megvalósítás helye, ezek pályázóinak székhelye mindkét esetben a Központi Régióban helyezkedik el.

A nyertes pályázatok által igényelt támogatás tendenciájában hasonlóan alakul a támogatott pályázatok darabszámához. A Dél-Alföld és Észak-Magyarország jelentősen részesedik a támogatási forrásból, a három másik régió alacsonyabb mértékben. A Dél-alföldi támogatási összeg meghaladja a 220 millió forintot.

65. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

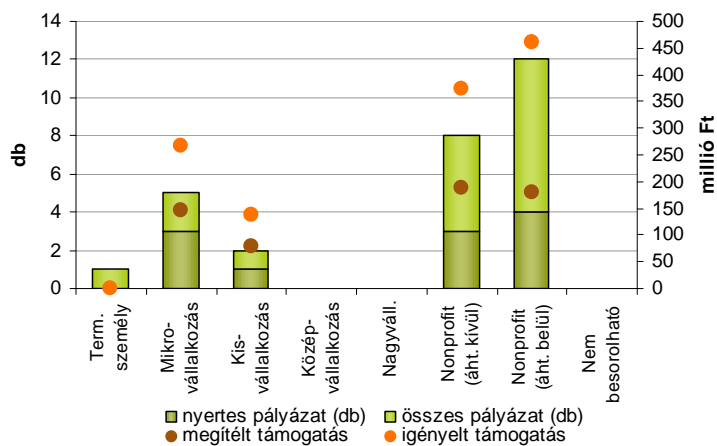

66. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

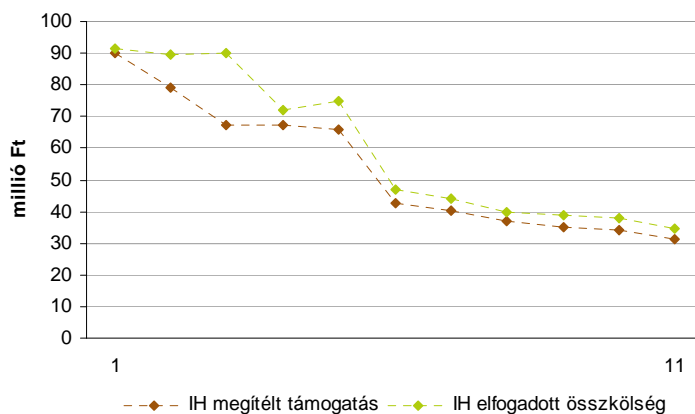

A térképen látható, hogy ezen projektek megvalósítása többnyire megyeszékhelyekhez kötődik.

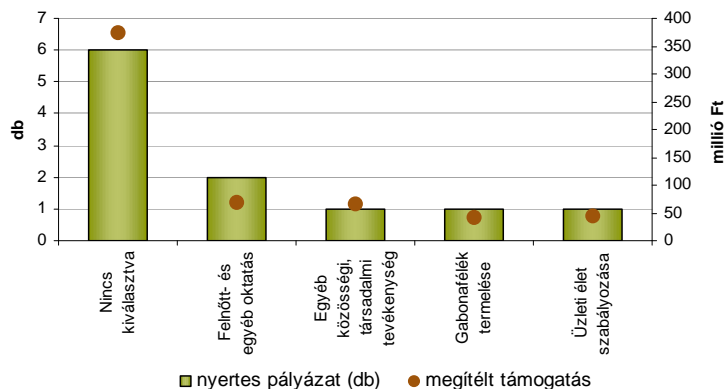
67. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

68. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

69. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

Az intézkedés a beadott pályázati darabszámot tekintve nem ítélt meg megfelelően népszerűnek, akkor sem, ha a pályázatok kapcsán figyelembe vesszük a tényleges képzések számának nagyságrendi eltérését. A támogatott tanfolyamokon résztvevők nagyságrendje jelenleg csak becsülhető, a szakminisztériumi főosztály szerint 5000 körülre várható.

A pályázatok általános minősége nem megfelelő, az értékelés időpontjáig a kiesett pályázatok száma nagyobb a nyertes pályázatok számánál (12, illetve 11). A pályázatok minőségére hatással van az a tény, hogy a képzéseket szervezők számára az egyébként fejlesztési projektek környezetére kialakított pályázati feltételrendszer különösen bonyolult, lényegesen egyszerűbb pályázatokhoz vannak szokva. A minőségre a gyakorlatilag konzorciumba való kényszerítettség is hatással van, mert egy-egy képző intézmény (a gyakorlat szerint a kiesettek között vannak nagyobb számban képző intézmények) a saját szakmai területén nem tudja megszervezni a megkívánt számú és létszámú tanfolyamot.

Az MVH pályázatkezelői szerint a pályázatok feldolgozási sebessége lelassul a DEB és az IH tevékenysége során. A pályázatok beadása egyenletes volt a 2005. augusztusi felfüggesztésig. A szerződéskötési folyamat az értékelés időpontjában jelentős előrehaladást mutat, a 11 nyertes pályázathoz 8-nál szerződtek le. A pályázatok benyújtása, illetve az IH támogató döntése között különböző hosszúságú idő telik el, ami a 60 naptól a 384 napig terjed, átlagosan 180 nap.

A pályázók tipikusan nem a hátrányos helyzetű kistérségekben tartják fenn székhelyüket. A pályázati feltételrendszer, az MVH pályázatkezelői szerint jelenleg nem teszi lehetővé az egyes képzési alkalmak ellenőrzését, mert a pályázó nem köteles bejelenteni a képzések beindítását. A képzések helyszíne alapján lehet az egyes kistérségek érintettségére következtetni.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

Az intézkedés célja megfelel a programdokumentációnak, miszerint hozzájárul a gazdálkodók versenyképességének javításához. A potenciális pályázók véleménye szerint a szerkezetátalakítást a jogcím a jelenlegi formájában nem támogatja, sőt, ellene hat, mivel a támogatott képzések hossza maximum 400 óra, és 1 évnél hosszabb egy tanfolyam nem lehet. Egy OKJ-s, vagy ennek megfelelő szintű tanfolyam ennél lényegesen hosszabb időt vesz igénybe, illetve felnőttképzés esetén csökkenthető az elméleti óraszám, abban az esetben, ha a hallgató gyakorlati időt tud felmutatni saját gazdaságában. Amennyiben egy gazdálkodó alternatív termék után néz, az ahhoz szükséges képzés a jelenlegi AVOP-rendszer szerint gyakorlatilag nem támogatható. A szakminisztériumi főosztály szerint az OKJ-s tanfolyamok modulokra való oszthatósága miatt ez a korlátozó tényező nem érvényesül.

A célcsoport annyiban meghatározott, hogy a pályázó regisztrált felnőttképző intézmény kell, hogy legyen. A pályázaton való indulás szempontjából a szakképző intézmények számára a legnagyobb gondot az utófinanszírozás jelenti, ez a feltétel lényegében kizárta ezeket az intézményeket a pályázathoz. A célcsoport ez alapján a gazdasági szférában működő képzéseket szervező szervezetek. Az MVH pályázatkezelői szerint gyakorlati okok miatt csak a nagy, országos hálózattal rendelkező oktató cégek tudnak pályázni. Számukra a pályázati feltételrendszer megfelelő. Jelentős korlátozó tényező volt, hogy a pályázó köteles volt egy képzési projekten belül legalább 20, illetve 10 tanfolyam lefolytatását vállalni 1.5.11., illetve az 1.5.12. támogatási jogcím vonatkozásában. Az IH sikerrel tárgyalta a brüsszeli Bizottsággal és a Monitoring Bizottság 2005. június 16-i döntése értelmében az 1.5.11. támogatási jogcím esetén

minimum 10, míg az 1.5.12. támogatási jogcím tekintetében legalább 2 tanfolyam lefolytatására módosult a jogosultság ezen feltétele.

Az AVOP keretében meghirdetett képzési intézkedés feltételrendszere nagymértékben eltér az egyéb, a képzéseket célzó pályázati feltételrendszertől, ezért egyrészt a célcsoport tagjai idegenkedtek pályázataikat ide beadni, másrészt - az információ szolgáltatás ellenére - nem igazán vették tudomásul, hogy az AVOP-ban is lehet képzésre pályázni.

A roma képzések esetén általánosan felmerült kérdés, hogy hogyan bizonyítható hitelesen a teljesen roma programok megvalósulása, és így a magasabb támogatási arány igénybevétele.

Az MVH pályázatkezelői szerint a pályázati feltételrendszer legkevesbé a célcsoport adottságainak felelt meg (2,86), míg a hosszú távú céloknak, az AVOP stratégiájának és a célcsoportok igényeinek átlagon felül megfelelt.

A pályázói igényeknek legkevesbé a közbeszerzési kötelezettség felelt meg (2,43), valamint a biztosítékadási kötelezettség (2,5), amely gyakorlatilag csak a vállalkozói szféra számára volt kötelező. Jelentős korlátozó tényező a saját forrás igazolása (2,86), valamint szintén komoly tényező az elszámolható költségek köre (2,71). A pályázati feltételrendszer egyéb elemei nem jelentenek igazán jelentős korlátozó tényezőt a pályázók számára.

A pályázat értékelési rendszere, következetes és koordinált alkalmazás esetén alkalmas a megfelelő projektek kiválasztására, de emellett jelentős szubjektívizmust rejtő szempontokat tartalmaz. Az oktató szervezet bemutatása lényeges szempont, hiszen ennek a minőségén alapvetően múlik a támogatott projekt sikere, erre mindösszesen az össz-pontszám 30 %-a adható. Az oktatás hatékonyságára az össz-pontszám 48 %-a adható, ami jól mutatja ezeknek a szempontoknak a jelentőségét. Az alszempontok pontozási rendszere azonban komoly koordinációt kíván, mert a széles körben elérhető, kiválóan felmért szükségességű oktatás meglehetősen rugalmas fogalmak. Az oktatás költséghatékonysága csak az ár feltüntetésével mért, holott a képzés éppen az a szakágazat, ahol sok esetben kifizetődőbb egy drágább, de kitűnő minőségű tanfolyam, mint egy olcsóbb, de esetleg gyengébb képzés. A horizontális hatások, hasonlóan a többi AVOP intézkedéshez, kötelezően értékelendő szempontok. A pályázat minőségi értékelése során 4 pont adható, ami az elérendő minimum 25-höz képest sok az itt megfogalmazott, szubjektív értékítéletet tükröző szempont figyelembe vételére. A partnerség vizsgálata ugyan kötelező, de mesterkéltnél, és általánosságban olyan irányba viszi a projekteket, ami tényleges együttműködést nem feltételez, hanem a plusz-pontok megszerzése miatt előnyösen mutatják be az egyébként nem működő partnerséget.

Kitekintés a következő időszakra

A jelenlegi intézkedés célrendszerét és a támogatott tevékenységeket tekintve megfelel a 2007-13 időszakra jelenleg rendelkezésre álló jogszabályi környezetnek. Az EMVA-rendelet kiemelt hangsúlyt fektet a mezőgazdasági szektor versenyképességének javítása terén a képzéseknek.

Az interjúk és a kérdőívek alapján a képzésnek, mint támogatott tevékenységnek az új vidékfejlesztési támogatási rendszerben megvan a helye, de a jelenlegitől eltérő formában. Az új képzési támogatási rendszernek egyrészt a pályázati feltételrendszerét szükséges módosítani, azt egyszerűbbé tenni, a fejlesztési projektek kapcsán figyelembe veendő elemeket felülvizsgálni, továbbá megfontolni a képzési támogatásnak az egyes fejlesztési projektek támogatható tevékenységeibe történő beillesztését.

A.5 A MEZŐGAZDASÁGI TERMÉKEK FELDOLGOZÁSÁNAK ÉS ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK FEJLESZTÉSE (2.1)

Az intézkedés háttere, előtörténete

A hazai élelmiszer-feldolgozó üzemek jelentős részében a feldolgozás műszaki-technikai, technológiai színvonala alacsony. A technológiai homogenitás hiánya, valamint a korszerűtlen, előregedett épületek majdnem minden kis-, és közepes méretű üzemre, de számos nagyüzemre is jellemzőek. Az alkalmazott technológiák leginkább a hús- tej- és konzerviparban, takarmánygyártásban, mézfeldolgozásban tekinthetők korszerűtlennek. A borászatban a fehérborok készítése terén tapasztalható a legnagyobb technológiai lemaradás.

A feldolgozás technológiájának modernizációjával párhuzamosan a kapcsolódó logisztikai, tároló- és raktárkapacitások, valamint informatikai háttér harmonizált fejlesztése is szükséges. A mezőgazdasági termelés és a feldolgozás szerkezeti eltérései, egyes szakágazatoknál (például zöldség-gyümölcsfeldolgozás, hűtőipar) pedig a területi különbségek és a folyamatosan változó piaci igények is szükségessé teszik az alkalmazkodást.

Az élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó logisztika elmaradott, a szállítási infrastruktúra alacsony színvonala, a szállítókapacitások (különösképpen a speciális kialakítású szállítóeszközök) hiánya, korszerűtlensége a jellemző. A mezőgazdasági termékek feldolgozásához kapcsolódó informatikai háttér szintén hiányos, szükséges az EU-ban már működő rendszerekhez hasonló termelési-, vezetésirányítási-, valamint a raktárnyilvántartó- és logisztikai- informatikai rendszerek alkalmazása, fejlesztése.

A feldolgozott termékek értékesítési csatornáinak javítása és ésszerűsítése, új értékesítési lehetőségek feltárása alapvetően hozzájárul az élelmiszer-feldolgozók, és ez által a mezőgazdasági alapanyag termelők piaci pozíciójának erősítéséhez. Az élelmiszer-feldolgozók és az élelmiszerkereskedelem kapcsolatában a hazai és a multinacionális kereskedelmi láncok, valamint a különféle beszerzési társaságok fokozottabb gazdasági térnyerésével egyre inkább a kereskedők erősebb alku pozíciója a meghatározó.

A támogatással érintett szakágazatok modernizálása révén életképesebbé, gazdaságosabbá tehető a hazai mezőgazdasági alapanyag-termelés, megtartható és biztonságosabbá tehető az élelmiszerek hazai piaca, valamint minőség növelése révén növelhető az élelmiszer választéka, és színvonala.

Ez az intézkedés a tervezők szándékai szerint elsősorban a nagyobb, a megfelelő méretgazdaságossági mutatókkal és biztos, hosszú távú piaci lehetőségekkel rendelkező vállalkozások részére kívánt támogatást nyújtani. Az intézkedés a SAPARD programból a hazai vállalkozók számára jól ismert volt.

Az élelmiszeripar helyzete 2005-ben az értékelők véleménye szerint

2005. volt az első teljes évünk az Európai Unió tagjaként, s ez markáns hatással járt. Nem kétséges, a politikai szlogen, miszerint csak nyerhetünk a tagsággal, igaz, de csak közép, illetve hosszú távon. A kezdeti tapasztalatok sanyarúak. A legtöbb élelmiszeripari szakágazat negatívan élte meg a tagság első teljes évét. Mi ennek az oka? Felkészületlenség. Lehet versenyképtelenségnek is nevezni, de ez tágabb fogalom. Romló alapanyag-ellátás, emelkedő költségek, rossz tőkeellátottság, a marketing képességek, a hatékonyság terén kétségtelenül meglévő versenyhátrányaink még mindig ledolgozásra várnak. Megfelelő koncentrálttság, tőkeerő és márkák nélkül igen nehéz felvenni a versenyt az importtermékekkel. Gyakorlatilag ezt tükrözi az élelmiszeripar elmúlt éve. Külkereskedelmi statisztikák még csak az első tíz hónapról állnak rendelkezésre, de alátámasztják a fentieket. Az élelmiszerimport 12 százalékkal, az export 9 százalékkal nőtt. Kiemelkedő mértékű az élőállatok (183,9%), a húsfélék (146,1%), a

tejtermékek (139,6%), a dohányárúk (169,4%) behozatalának élénkülése az előző év azonos időszakához képest millió forintban mérve.

Emeljünk ki néhány szakágazatot! Miközben az állattenyésztés történelmi mélyponton van, a húsipar és a baromfiipar egyaránt veszteséges évet tudhat maga mögött. A húsiparban főleg az alapanyag- és egyéb inputok árának emelkedése, a baromfiiparban inkább a madárinfluenza körüli rémhírterjesztés ennek az oka. A húsiparban felerősödött a koncentráció mind a felvásárlások, mint a csődök által.

A tejiparban az import további térnyerése mellett, a Sole-Mizo Zrt. létrejötte, valamint a székesfehérvári üzem termelői tulajdonba kerülése volt a legnagyobb esemény. A hazai gyártók belföldi értékesítése 2005-ben mintegy 5 százalékkal mérséklődött. A leginkább érintett termékcsoporthoz a sűrített tej, a tejjor, a vaj, a gyümölcsjoghurt, a desszert, de a sajtok és a fogyasztói tejek eladása is 5 százalékkal volt kevesebb. Ez nem jelenti azt, hogy a belföldi piac szűkült volna, ott éppen ennyivel nagyobb forgalmat regisztráltak, de ennek gyümölcsét az importőrök aratták le.

A sütőiparban tavaly 40-50-nel csökkent a vállalkozások száma, ami a masszív veszteségek láttán nem is csoda, sőt ennek a trendnek az idei folytatódását vetíti előre. E szakágazat problémáit nem a csatlakozás, sokkal inkább a kereskedelmi láncok politikája okozza.

A kertészeti ágazatok nehézségei a feldolgozóipart is érintették. A konzerv és a hűtőiparban egyaránt folytatódott a termelés csökkenése. A hűtőipar helyzetét jellemzi, hogy termelése alig 100 ezer tonna volt, ami alig fele a néhány évvel ezelőtti szintnek. A tartósítók számos alapanyagot importból szereztek be, ami az alapanyag termelés versenyképességi problémáit is jelzi.

A cukoripar jó évet zárt tavaly. A lassan végleges formát öltő szabályozási reform hatását inkább csak két-három év múlva fogják érezni. Az alkoholmentes italgyártók mintegy 100 ezer tonna cukrot használnak fel évente, foglaljuk egy mondatban össze tehát az ő helyzetüket is a piacukon keresztül! Miközben a palackozott vizek fogyasztása folytatta növekedését, a szénsavas üdítők és gyümölcslevek piaca stagnált 2005-ben.

A borászatban az alacsony, közepes minőségű szőlőtermés miatt hárommillió hektoliter körüli a tavalyi termelés. Ez önmagában nem lenne baj, hiszen piacunk ennél alig nagyobb, az viszont, hogy a szőlő ára gyakorlatilag – az ingadozásokat figyelmen kívül hagyva – tíz éve nem tud emelkedni, már igen rossz jelzés a termelők felé. Azok száma pedig, akik csak szőlővel lépnek a piacra, továbbra is ijesztően nagy, mintegy 40 ezer. A hatás nem is marad el. Hamar elfogyott a kivágásra adott támogatási keret. A hegyközségi és a bortörvény módosításának elhúzódnása súlyos károkat okoz. A hazai borkultúra fejlődése azonban ígéretes. A kivétel jövője az eredetvédelem markáns kihasználásának függvénye.

Szintén szépen fejlődik az ország pálinkakultúrája. Bár az égetett szeszek piaca tovább szűkül, a prémium szegmens, s közte a pálinka iránti kereslet erősödik.

Mindent egybevetve 2005 a magyarországi élelmiszeriparban a versenyképesség növelésének kényszerén keresztül felgyorsította a szerkezetváltást. A csatlakozással együtt járt a pályázati úton elnyerhető fejlesztési források elérésének lehetősége is. Bár ennek kerete kimerült, eddigi tapasztalati azt jelzik, hogy az élelmiszer-feldolgozók „vették a lapot”, s ehhez igazították beruházásaikat.

Bár a hazai piacvesztés a legfájdalmasabb, csak ennek árán alakulhat ki a magyarországi élelmiszeripar hosszú távon is versenyképes mezőnye. Ez az idén is folytatódni fog, a nagyok még nagyobbak lesznek, a kicsik tovább veszítik el életterüket. Ezen csak összefogással, stratégiai együttműködésekkel lehetne segíteni.

Az AVOP 2.1 intézkedése tehát a fejlesztésekben jelentős elmaradással küzdő iparágban igen kedvező fogadtatásra talált. Amit az is jelez, hogy csaknem minden jelentős élelmiszeripari vállalkozás neve megtalálható a pályázatot benyújtók között.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

70. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A mezőgazdasági termelés és	A mezőgazdasági termelés és	

feldolgozás jövedelemtermelő képességének javítása	feldolgozás jövedelemtermelő képességének javítása	
Az ember egészségének és jólétének javítása	Az ember egészségének és jólétének javítása	
A környezet védelme	A környezet védelme	
Specifikus célok		
A mezőgazdasági termékek feldolgozását végző vállalkozások versenyképességének javítása	A mezőgazdasági termékek feldolgozását végző vállalkozások versenyképességének javítása	
A feldolgozás és az értékesítési csatornák közötti kapcsolat racionalizálása és javítása	A feldolgozás és az értékesítési csatornák közötti kapcsolat racionalizálása és javítása	
A környezetterhelés csökkentése	A környezetterhelés csökkentése	
A dolgozók munkafeltételek javítása az élelmiszer-feldolgozás területén	A dolgozók munkafeltételek javítása az élelmiszer-feldolgozás területén	
Az élelmiszerbiztonság és az élelmiszeripari termékek minőségének javítása	Az élelmiszerbiztonság és az élelmiszeripari termékek minőségének javítása	
Operatív célok		
Szerkezetátalakítást szolgáló fejlesztések	Szerkezetátalakítást szolgáló fejlesztések	Szerkezetátalakítást szolgáló fejlesztések
Korszerűsítést és a termelési költségek csökkentését szolgáló fejlesztések	Korszerűsítést és a termelési költségek csökkentését szolgáló fejlesztések	A korszerűsítést és a termelési költségek csökkentését szolgáló fejlesztések
A környezetterhelést csökkentő, a melléktermékek újra hasznosítását valamint a hulladékok/veszélyes hulladékok elkülönített gyűjtését és kezelését szolgáló, a feldolgozó üzem területén belüli fejlesztések, korszerűsítések	A környezetterhelést csökkentő, a melléktermékek újra hasznosítását valamint a hulladékok/veszélyes hulladékok elkülönített gyűjtését és kezelését szolgáló, a feldolgozó üzem területén belüli fejlesztések, korszerűsítések	A környezetterhelést csökkentő, valamint a hulladékok/veszélyes hulladékok elkülönített gyűjtését és kezelését szolgáló, a feldolgozó üzem területén belüli fejlesztések, korszerűsítések
A munka feltételeit javító fejlesztések	A munka feltételeit javító fejlesztések	A munka feltételeit javító fejlesztések
Új, magasabb feldolgozottságú, innovatív termékek előállítására irányuló fejlesztések	Új, magasabb feldolgozottságú, innovatív termékek előállítására irányuló fejlesztések	Új, magasabb feldolgozottságú, innovatív termékek előállítására irányuló fejlesztések
A különböző értékesítési csatornákhöz való alkalmazkodást elősegítő fejlesztések	A különböző értékesítési csatornákhöz való alkalmazkodást elősegítő fejlesztések	A különböző értékesítési csatornákhöz való alkalmazkodást elősegítő fejlesztések
Az élelmiszerbiztonsággal és minőséggel összefüggő fejlesztések, beleértve az organikus és ICM termékeket	Az élelmiszerbiztonsággal és minőséggel összefüggő fejlesztések, beleértve az organikus és ICM termékeket	Az élelmiszerbiztonsággal és minőséggel összefüggő fejlesztések, beleértve az organikus és ICM termékeket

Mindhárom elemzett dokumentumban a célmeghatározás azonos, közöttük eltérés nincsen.

E célok különböző súllyal, de visszaköszönnek a pályázatokban. A legtöbb pályázat a korszerűsítésre irányul. Az operatív célok közül a környezetterhelés csökkentése kerül elő még gyakran. A beérkezett pályázatok tehát tükrözik a kitűzött célok helyességét. A fenti piaci nehézségeknek, a versenyképességi problémáknak tudjuk azt be, hogy az új termékek fejlesztését,

az innovációkat célzó pályázatok kevésbé jellemzőek. Ez azt jelzi, hogy a vállalkozások az AVOP adta lehetőségek közül elsősorban a technológiai lemaradások leküzdésére koncentrálnak. A most kevésbé középpontban lévő célkitűzések is meg fognak valósulni a későbbiekben, amikor a termelési hatékonyság már eléri a versenyképességhez szükséges szintet.

Az intézkedés előrehaladása

A 2.1 intézkedésre az értékelés időpontjáig összesen 331 darab pályázat érkezett. Ebből 113 darab, 34 % bizonyult sikeresnek, 150 darab, 45 % kiesett, míg jelenleg 68 darab, 21 % pályázat van elbírálás alatt.

A 2.1 intézkedést a benyújtott pályázati darabszám, és annak dinamikus emelkedése alapján meglehetősen népszerűnek ítélni lehet. Már 2004. májusában voltak beadott pályázatok, és teljesen a 2005. december eleji felfüggesztésig folyamatosan érkeztek a pályázatok, még a holtszezonnak számító évkezdet (január-február) során is adtak be pályázatot.

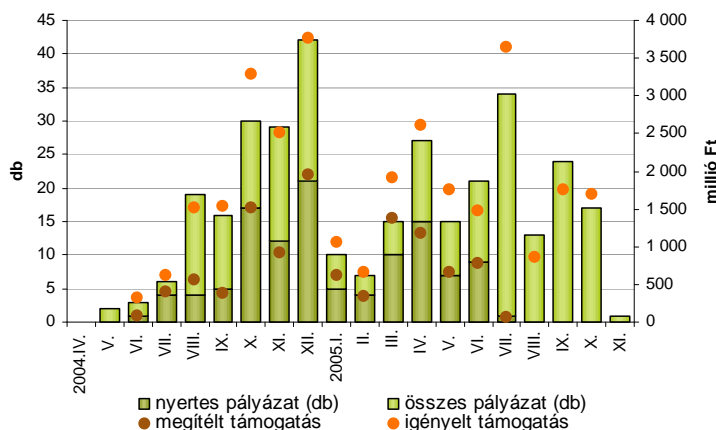
A termékfeldolgozásra és értékesítés fejlesztésére vonatkozó pályázatok támogatására az IH az értékelés időpontjáig 10,665 milliárd forint összegben hozott pozitív döntést. Ez a PkD szerinti 15,095 milliárd forintos pénzügyi keret 70 %-a. További pályázatok támogatására az IH-nak 4,430 milliárd forint áll rendelkezésére.

Kifizetésre eddig mintegy 892 millió forint került, ami az intézkedés teljes keretének 6 %-a, a teljes pályázati elnyert összeg 8 %-a.

72. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
2.1 A mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése	keret	3 529	5 038	6 528	15 095
	kifizetés	0	892	-	892
	kifizetés /keret				6%

71. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

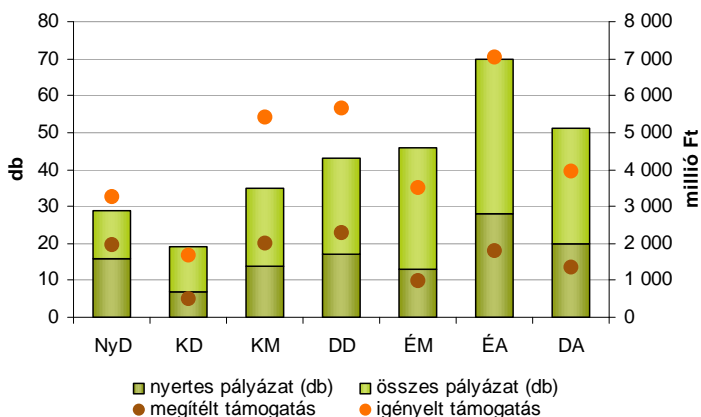
Az Észak-Alföldön nyújtottak be a legtöbb pályázatot, 70 darabot, a legkevesebbet, 19 darabot a Közép-Dunántúlon. A nyeresi ráta szempontjából legsikeresebbnek a Nyugat-Dunántúli bizonyult, pályázataik 55 %-a nyert támogatást. A leggyengébben, 28 %-os sikerességgel Észak-Magyarországon készítettek pályázatokat.

Ezeknek megfelelően a legtöbb nyertes, 27 vállalkozó az Észak-Alföldön valósíthat meg fejlesztéseket támogatással, míg a legkevesebb támogatott projekt a Közép-Dunántúlon lesz, 7 darab.

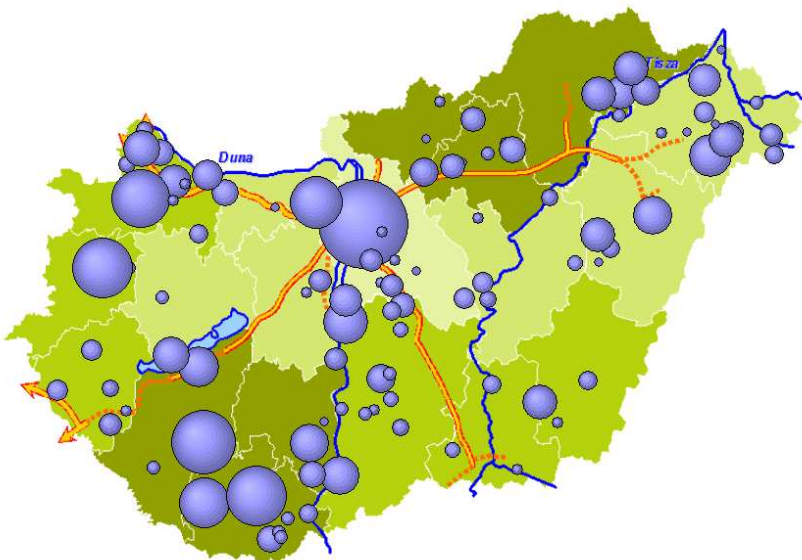
A 2.1 intézkedés esetén megtörik az eddigi azon tendencia, hogy egy adott régióban a több támogatott projekt egyúttal hasonló arányban több fejlesztési támogatást is jelentett.

Jelen esetben a Dél-Dunántúlon csak a harmadik legtöbb támogatott projekt van (17 darab), viszont a megítélt támogatásnak a legnagyobb részét ez a régió viszi el. Ennek egyértelmű oka a nagyobb átlagos projektméret. A többi régióban a támogatott pályázat darabszámait és a támogatási összegek közötti arány közel azonos.

73. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

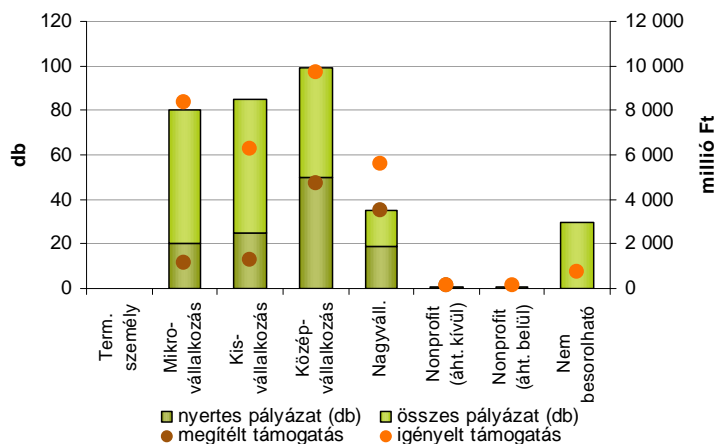
74. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

A térkép szerint a nagy támogatási összegek a nagyobb városokban található állakozásokhoz kerül, a vidéki területek kisebb arányban részesülnek ebből a forrásból. Ehhez hozzájárul a támogatási cél, a támogatott tevékenységek sora, a minimum projektméret.

A szektorokat tekintve a kép meglehetősen vegyes, a pályázati felhívás alapján jogosultak mindannyian pályáztak. A közép-vállalkozások emelkednek ki, 99 beadott pályázatukból 49 nyert (29 %-os nyerési ráta). A legsikeresebbek a nagyvállalatok voltak a pályázatok során, a 35 darab pályázatukból 18 darab, azaz 51 % nyert. Legkevésbé a mikro vállalkozásoknak sikerült megfelelő pályázatokat összeállítaniuk, az általuk beadott 80 pályázatból 25 % nyert támogatást.

75. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

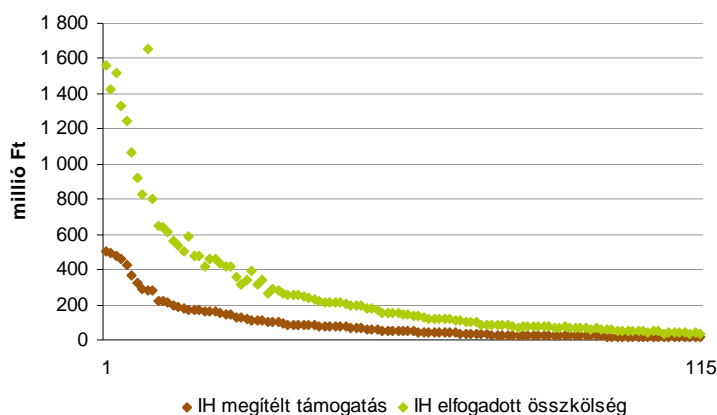
A magyarországi élelmiszeripar koncentrációját tekintve a világ élvonalába tartozik. A 7400-ból mintegy 100 vállalkozás állítja elő az iparág kibocsátásának 80 százalékát. Ez tükröződik a sikeres pályázatok számában is, amely nagyságrendileg megegyezik ezzel, valamint a pályázatok vállalati szerkezetében is. E koncentrátság tovább növekszik mind alulról (a kisebb vállalkozások piacról való eltűnésével) mind felülről a közép és nagy vállalatok fúziói és felvásárlásai révén. A közép-vállalkozások nagy súlya a beadott pályázatokban annak következménye, hogy jellemzően hazai tulajdonban lévő cégek sínylették meg leginkább a verseny fokozódását, s maradtak el a fejlesztések terén. Ez alátámasztja azt, hogy a tervezés során helyesen került meghatározásra a két korlát, a 30, illetve 500 millió forintos támogatási maximum. Ezekben ugyanis minden vállalati méret megtalálta a helyét, vagyis nem csak a nagyok voltak sikeresek. Ennek egyébként az is az oka, hogy az élelmiszeripar nagy vállalatai vagy banki forrásból megoldották a fejlesztéseiket, vagy korábban pályáztak támogatásra (SAPARD). Stratégiájukban ugyanis előbbre való volt a piaci helytállás, mint a pályázati forrásokhoz való alkalmazkodás, s ebben a csoportban a cég fennmaradása nem volt kérdéses.

A korábbi programok során szerzett tapasztalatok jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy az élelmiszeripar jól informált és gyakorlott pályázatkészítő. Akik nem vettek részt korábban ilyen pályázati rendszerben, azoknál jellemző a jogosulatlanság miatt elutasítás, mely a leggyakoribb kiesési ok. Ez azt jelenti, hogy nem sikerült teljes mértékben megérteni a kiírásban foglalt jogosultságokat, illetve azt, hogy változó sikerrel próbálták saját terveiket „beérőltetni” ezek alá. Itt azonban nagyon fontos megjegyezni, hogy az elutasításra vonatkozó rovatok igen hiányosan vannak kitöltve az EMIR-ben, ezért ez a megállapításunk csak a kitöltött rovatok alapján született.

Másik fontos megjegyzés, hogy meglátásunk szerint a bírálati, döntéshozatali mechanizmus lassúságával indokolható, hogy sokszor van szükség utólagos módosításokra. Ugyanakkor sok pályázó tartja bonyolultnak, nehezen áttekinthetőnek a kiírást. A pályázatkezelők a folyamat időigényes előrehaladását a döntési folyamat megfontoltságával indokolták, miszerint különösen a nagy pályázatok esetén sokkal nagyobb a döntések meghozatalában résztvevő szervezetek (ÉPO, DEB, IH) felelőssége.

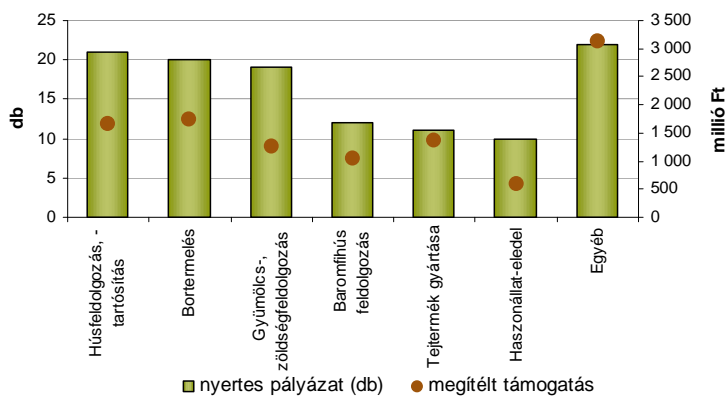
A 2.1 intézkedés projektjei nagyrészt a 15 és 30 millió forintos támogatási szegmensbe esnek, 34 darab. Az ennél kisebb projektek nem általánosak, 7 ilyen méretű projekt nyert támogatást, míg a támogatási összeg emelkedésével egyre kevesebb pályázat következik. Az utolsó szegmens, az 500 millió forintos pályázatok száma szintén emelkedik, az általános csökkenő tendencia ellenére, ez azt jelenti, hogy a projektek mérete, összköltsége tovább is nő, de mivel a támogatási összeg 500 millió forintban volt maximálva, így a nagyobb projektek mind ebbe a kategóriába esnek.

76. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A nyertes pályázatok tevékenység szerinti besorolása mutatja az egyes élelmiszeripari szektorok pályázatainak támogatási igényét. Eszerint különösen magas az elnyert támogatás a bortermelésben, a húsfeldolgozásban, a tejtermékgyártásban, a gyümölcs és zöldségfeldolgozásban, illetve a baromfi-feldolgozásban. Ezen szektorok pályázati támogatási igénye egyenként meghaladja az egymilliárd forintot.

77. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Éppen ezek azok a szakágazatok, melyek az elmúlt másfél évtizedben a legnagyobb piacvesztést szenvedték el. Ez jellemzően az exportpiaci lehetőségek beszűkülését jelentette először, majd az EU egységes belső piacához való csatlakozás folyamatában a piaci verseny fokozódása révén, a hazai térvesztést is. Ennek következtében elmaradtak a fejlesztések, és az előírásoknak való megfelelést célzó beruházások. A szerkezetváltás, melyet a piaci helyzet változása indukált, még nem zajlott le ezekben a szakágazatokban. A pályázatok nagy száma viszont azt jelzi, hogy a cégek tisztában vannak a fejlesztés szükségességével. A nyertes pályázatok kedvezményezettjei nem tartoznak egyértelműen a piaci versenyben is nyertesek közé, de közöttük vannak azok, akik a jövő élelmiszeriparát fogják alkotni. Akik valamilyen okból nem alkalmasak e pályázatokon való részvételre, nagy valószínűséggel vesztesei lesznek a konszolidációnak. E pályázati rendszerbe való bekapcsolódás ugyanis nem csak megfelelő számszaki feltételeket támaszt, hanem feltételez egyfajta stratégiai gondolkodást is. Ezt tükrözi a fentebb már bemutatott vállalati méret szerinti pályázat-megoszlás, mely szerint a közép és nagyvállalatok rendelkeznek megfelelő pályázó képességgel, vagyis közép vagy hosszú távú stratégiával.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

A 2.1.-es intézkedés alintézkedések nélküli. Ez viszonylag egyszerűvé teszi értékelését megfelelési szempontból. Az interjúk, valamint tapasztalataink szerint az intézkedés jól

illeszkedik az AVOP stratégiájába. Figyelembe veszi a célcsoport megosztottságát, szerkezetét, és céljait. A legtöbb kritika a kiírás bonyolultságát, nagy számú mellékletét illeti. Találkoztunk a minimális támogatási összeg magasságát bíráló véleményekkel, de meglátásunk szerint a keret további, kisebb részekre való tördelése nem szolgálná az ágazat érdekeit. Összhangban van az élelmiszeriparban a gazdaságos üzemméret alsó szintjének fejlesztési igényeivel. Át kellene gondolni a támogatható tevékenységek körének bővítését. Vannak olyan szakágazatok, melyek sem az AVOP, sem a GVOP kiírásaiba nem férnek bele (például pálinka gyártás).

Összességében a pályázati rendszer alkalmas a célokat leginkább szolgáló pályázatok kiválasztására. Kisebb módosításokkal, további kommunikációval még hatékonyabbá tehető. Ez utóbbi elsősorban a kisebb pályázati méretekből gondolkodók részére kellene, hogy történjen, akik viszonylagosan alulreprezentáltak a beadott pályázatokban.

A.6 VIDÉKI JÖVEDELEMSZERZÉSI LEHETŐSÉGEK BŐVÍTÉSE (3.1)

Az intézkedéshez négy alintézkedés tartozik:

- Agrártevékenységek diverzifikációja (3.1.1)
- Minőségi mezőgazdasági termékek marketingje (3.1.2)
- Idegenforgalmi tevékenység fejlesztése (3.1.3)
- Kézműipari tevékenység fejlesztése (3.1.4)

Ezeket a továbbiakban – tekintettel kis méretükre – együttesen tárgyaljuk.

Az intézkedés háttere, előtörténete

Agrártevékenységek diverzifikációja (3.1.1)

A vidéki Magyarország alapvető problémája a hagyományos társadalmi és gazdasági struktúra felbomlása és az ennek következtében fellépő népességfogyás, elöregedés. A probléma közvetlen okai többek között a következők:

- a mezőgazdaság eltartó-képességének drasztikus csökkenése és az egyéb munkalehetőségek hiánya,
- a tőke és a vállalkozói ismeretek hiánya,
- a vidéken elérhető, a vállalkozásokat és vidéki életminőséget javító szolgáltatások minőségének elmaradása a városokban elérhetőkhöz képest,
- a vidéki infrastruktúra és életminőség elmaradása a városi színvonaltól,
- a hagyományos vidéki közösségek felbomlása, az együttműködés hiánya.

A „Vidéki térségek fejlesztése” című prioritáshoz kapcsolódó stratégia négy intézkedése ezeket a problémákat célozza meg a vidéki térségek felzárkóztatása érdekében.

A tervezést megalapozó helyzetfeltárás részletesen leírta a vidéki térségek jövedelemszerzési és foglalkoztatási viszonyainak kedvezőtlen alakulását, térségi különbségeit és szerkezetét. Megállapította azt is, hogy a vidéki térségekben a mezőgazdaságon kívüli munkalehetőségek száma alacsony.

A mezőgazdasági termékek helyben hozzáadott értéke alacsony, a megtermelt mezőgazdasági alapanyagok jobbára feldolgozatlan formában kerülnek értékesítésre, így alacsony a termelőknél realizálódó gazdasági haszon. Alacsony és egyenlőtlen az előállított termékek minősége, kevés a minőségtanúsítási rendszerekkel garantált minőségi termék. Hiányosak a helyi termékek és szolgáltatások értékesítését segítő marketing eszközök és értékesítési csatornák. Szegényes az előállított termékek skálája. Kiaknázatlanok a térségek termék diverzifikációt biztosító adottságai (energiaültetvények, tájjellegű, speciális élelmiszer és nem élelmiszer termékek előállítás).

Mindezen problémák orvoslására kívánt ez az alintézkedés ösztönzést nyújtani. Ösztönözni a vidéki mezőgazdasági lakosságot arra, hogy a tömegtermelés helyett (mellett) a helyi, speciális vagy hagyományos, de elfeledett termékek előállítását újítsák fel. Természetesen a mai követelményeknek megfelelő módon, és korszerű értékesítési technikák alkalmazásával.

Minőségi mezőgazdasági termékek marketingje (3.1.2)

A mezőgazdasági termékek helyben hozzáadott értéke alacsony, a megtermelt mezőgazdasági alapanyagok jobbára feldolgozatlan formában kerülnek értékesítésre, így alacsony a termelőknél realizálódó gazdasági haszon. Alacsony és egyenlőtlen az előállított termékek minősége, kevés a minőségtanúsítási rendszerekkel garantált minőségi termék. Hiányosak a helyi termékek és szolgáltatások értékesítését segítő marketing eszközök és értékesítési csatornák. Szegényes az előállított termékek skálája.

Szükséges ezért a helyi, kiváló minőségű mezőgazdasági termékek marketing eszközeinek és értékesítési csatornáinak kialakítása, továbbfejlesztése. Az ilyen termékeket előállító, jellemzően kisvállalkozók, tőkeszegénységük miatt, nem tudtak vásárokon megjelenni, marketing költségeiket finanszírozni.

A minőségtanúsítási rendszerek ebben a vállalkozói körben pedig szinte ismeretlenek, noha ezek megléte ma már alapfeltétele annak, hogy ez az egyébként jó minőségű termékkör az üzletláncok polcaira kerülhessen.

Amennyiben ezen a téren komoly előrehaladást lehetne elérni, az jelentősen javítaná a vidéki foglalkoztatás helyzetét.

Idegenforgalmi tevékenység fejlesztése (3.1.3)

Falusi turizmussal hazánkban is igen régóta foglalkoznak a falusi szállásadók. Az idegenforgalmi és vidékfejlesztési szempontból is rendkívül fontos tevékenység megerősítése hazánkban az elsőrendű feladatok közé tartozik.

Az EU régi tagállamaiban ez a tevékenység igen fejlett és kiegészítő jövedelmével nagymértékben járult hozzá az egyéni, családi vállalkozások életképességének fenntartásához. Ehhez azonban egy sor külső és belső feltételt kell biztosítani, amelyet a nemzeti és a közösségi támogatások több évtizede nyújtanak.

Annak, hogy Magyarországon a falusi turizmus még nem érte el a szükséges és lehetséges mértéket igen sok oka van. A külső okok közül az országos közlekedési és szolgáltatási infrastruktúra alacsony színvonala az egyik legfontosabb.

A belső tényezők közül a falusi szálláshelyek megfelelő színvonala és a szálláshoz kapcsolódó egyéb szolgáltatások, programok alacsony színvonala a legfontosabbak. Az alintézkedés mindkét tényező javítását kívánta szolgálni.

Kézműipari tevékenység fejlesztése (3.1.4)

A magyar vidéken, a magyar parasztság köreiből a gazdálkodást közvetlenül segítő, vagy attól független kézműves tevékenységnek nagy hagyományai vannak. Ezek az utóbbi időben részben az igények megváltozása, részben a szakmai ismeretek erodálódása miatt elsorvadtak. Ugyanakkor, ha a kézműves tevékenységet, annak termékkörét a megváltozott igényekhez alakítjuk, és új, korszerű, nagyüzemibb technológiákat vezetünk be, ez a tevékenység nagymértékben javíthatja a vidéki jövedelemszerzési lehetőségeket.

Ezért az AVOP Program mind ebben az alintézkedésben, mind a szakmai képzés alintézkedésben ösztönözte az ilyen tevékenységek felújítását vagy bővítését, korszerűsítését, nem feledkezve meg a marketing munka szükségességéről sem.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

78. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
Munkahelyteremtés és –megtartás A vidéki vállalkozások gazdasági életképességének/ jövedelemszintjének fenntartása, emelése Jövedelemforrás teremtése	Munkahelyteremtés és –megtartás A vidéki vállalkozások gazdasági életképességének/ jövedelemszintjének fenntartása, emelése Jövedelemforrás teremtése	
Specifikus célok		
Helyi termékek/szolgáltatások minőségének fejlesztése, választékbővítés Az értékesítés hatékonyságának növelése A helyi termékek hozzáadott értékének növelése	Helyi termékek/szolgáltatások minőségének fejlesztése, választékbővítés Az értékesítés hatékonyságának növelése A helyi termékek hozzáadott értékének növelése	
Operatív célok		
Az agrártevékenységek diverzifikációja: kiváló minőségű, helyi, tájjellegű (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek előállításának, feldolgozásának fejlesztése, a minőségi termék-előállítás ösztönzése, A minőségi mezőgazdasági termékek marketingjének fejlesztése: helyi és kiváló minőségű mezőgazdasági (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek marketing eszközeinek és értékesítési csatornáinak fejlesztése Idegenforgalmi és kézműipari tevékenységek fejlesztése: kézműipari tevékenységek fejlesztése, falusi turizmus fejlesztése	Az agrártevékenységek diverzifikációja: kiváló minőségű helyi, tájjellegű (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek előállításának, feldolgozásának fejlesztése, minőségi termék-előállítás ösztönzése Minőségi mezőgazdasági termékek értékesítése: helyi és minőségi mezőgazdasági (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek marketing eszközeinek és értékesítési csatornáinak kifejlesztése és továbbfejlesztése Idegenforgalmi és kézműipari tevékenységek fejlesztése: kézműipari tevékenységek fejlesztése, falusi turizmus fejlesztése	Agrártevékenységek diverzifikációja: kiváló minőségű, helyi, tájjellegű (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek előállításának, feldolgozásának fejlesztése, minőségi termék-előállítás ösztönzése Minőségi mezőgazdasági termékek marketingje: helyi és minőségi mezőgazdasági (élelmiszer és nem élelmiszer) termékek marketing eszközeinek és értékesítési csatornáinak kifejlesztése és továbbfejlesztése Kézműipari tevékenységek fejlesztése: kézműipari tevékenységek fejlesztése Idegenforgalmi fejlesztés: falusi turizmus fejlesztése

Az AVOP és a PkD célrendszere azonos. A pályázati felhívás az operatív célokat jeleníti meg, azok teljesítésére fókuszál. Az intézkedés több alintézkedésre bomlik, amelyek között nagyok a tartalmi eltérések. Az operatív célok alintézkedésenként csoportosítva jelennek meg. Az egyes alintézkedések céljai illeszkednek az intézkedés specifikus és globális céljaihoz, a célrendszeri hierarchiában felfelé haladva egyértelmű kapcsolat állapítható meg.

Az intézkedés célrendszerének támogatással történő megvalósulását több tényező befolyásolja. Azon támogatható tevékenységek esetén, mely mezőgazdasági termelésre irányul, a termelők próbálják a jelenlegi termelési rendszerüket fejleszteni, a diverzifikációban (akár termék, akár tevékenység) különösebben nem érdekeltek, illetve nehezen vágnak bele.

Azon intézkedések esetén, ahol nem szükséges a mezőgazdasági főtevékenység, illetve nincs mezőgazdasági árbevétel-korlát, az adott területen működő specializált vállalkozások az érdekeltek. Ezek számára a pályázati célrendszer alapvetően nem irányító tényező, ami elfogadható, hisz az meglehetősen általános, illetve a kapcsolódó feltétel-rendszer nem tartalmaz többlet-elvárást, amit az adott területen működő „komoly” vállalkozás önmagával szemben el kell, hogy várjon, a versenyhelyzetre tekintettel (pl. minősítési rendszer a falusi turizmusban).

Az AVOP kijelenti, hogy *„A vidéki területek fejlesztésének egyik fontos eleme a vidéki gazdasági potenciál fejlesztése, a foglalkoztatás javítása. [...]A vidéki foglalkoztatás és jövedelemszerzési lehetőségek javításának eszköze a vidéki gazdasági tevékenységek bővítése (a falusi-, és az agroturizmus, a kézművesség fejlesztése, a termelés és feldolgozás diverzifikációja helyi jellegzetességű élelmiszerek és nem-élelmiszertermékek előállításával), a megújuló energiaforrások számára új piaci lehetőségek teremtése, a vidéken termelt termékek, [...], valamint az értékesítés és marketing hatékonyabbá tétele.*

Az AVOP az intézkedés részletezésénél leírja, hogy *„A mezőgazdasági termékek helyben hozzáadott értéke alacsony, a megtermelt mezőgazdasági alapanyagok jobbra feldolgozatlan formában kerülnek értékesítésre, így alacsony a termelőknél realizálódó gazdasági haszon. Alacsony és egyenlőtlen az előállított termékek minősége, kevés a minőségtanúsítási rendszerekkel garantált minőségi termék. Hiányosak a helyi termékek és szolgáltatások értékesítését segítő marketing eszközök és értékesítési csatornák. Szegényes az előállított termékek skálája. Kiaknázatlanok a térségek termék diverzifikációt biztosító adottságai (energiaültetvények, tájjellegű, speciális élelmiszer és nem élelmiszer termékek előállítása). „*

Az intézkedés célrendszere mellett a pályázók a fejlesztéseik terén inkább a támogatható tevékenységeket vették figyelembe, mint a pályázati célrendszer lebegett a szemük előtt (vagyis fejlesztésüket nem egy olyan stratégia mentén hajtották végre, amely a gazdaságuk alternatív lehetőségeinek kihasználását vette figyelembe, hanem végignézték a támogatható termékeket, és azok közül választottak), illetve a ténylegesen benyújtott pályázatok témakörei szerint az ültetvénytelepítés az a tevékenység, amelyet a mezőgazdasági termelők a pályázati felhívásban felajánlott lehetőségek közül reálisnak, megvalósíthatónak látnak. Ez látszik a benyújtott pályázatok témaköreiből. Az agrártevékenység diverzifikációja alintézkedés keretében a 35 darab nyertes és az egyéb aktív pályázat közül 20 különböző ültetvénytelepítésre pályázott, 3 borászati beruházásra, 3 szeszfőzde-felújításra, 2 energia célú növénytermesztésre, illetve 1-1 további élelmiszeripari beruházás.

Hasonló a helyzet a 3.1.2 alintézkedés kapcsán, a nyertes, illetve egyéb aktív fázisú pályázatok (10 darab) közül 8 az, amelyik a maximum támogatási lehetőséget használja ki. A 2 kicsi projekt bor-promóciós irányú. A 6 darab egyéb aktív pályázatot mind zöldség-gyümölcs értékesítési szövetkezet adta be, egyaránt 24 millió forintos támogatási igénnyel (a projekt költség is pontosan egyezik), a projektjeik neve is azonos, a benyújtás dátuma mindegyik esetében egyazon napra esik. Ebből egyrészt kivehető egy esetleges koordinált akció, másrészt a támogatás opportunistá módon történő kihasználása, maximalizálása.

„A falusi szálláshelyek és turisztikai szolgáltatások kapacitása és minősége elmarad a növekvő igényektől.”, ezért az AVOP fejlesztési célként tűzi ki a falusi szálláshelyek fejlesztését.

A falusi turizmus, mint az európai cél szerint a mezőgazdaságból élők jövedelem-diverzifikációs eszköze, sem érte el teljes mértékben a célját. Ez abból adódik (amihez aztán kialakították a

jogosultak körét is), hogy Magyarországon nem működik jelenleg az a típusú, a mezőgazdasági üzemekre alapozott falusi turizmus, amely mentén az EU kialakította ezt a fajta támogatási jogcímét. Mivel azonban ezt a jellegű turizmust más OP nem támogatta, és a vidéki jövedelmek növeléséhez hozzátartozik, az AVOP vidékfejlesztési prioritásába beépítésre került, mezőgazdaságon kívüli jogosultakkal kiegészítve. Az 50 %-os mezőgazdasági bevétel a szálláshely-fejlesztések esetén helyben lakó magánszemély esetében nem feltétel, így érthető, hogy magánszemélyek pályáztak nagyrészt, 87 darabbal részesedve a nyertes, illetve egyéb aktív pályázatokból. A tevékenységet tekintve az egyéb szálláshely szolgáltatással foglalkozók pályáztak nagyobb részben, a 128 nyertes vagy egyéb aktív pályázatból 74 darabbal részesedve. Ennek eredményeként a falusi vendéglátás ugyan enyhén erősödött, ezzel szolgálva a vidéki gazdaság erősítését, de a mezőgazdasági termelők jelentős számban nem használták ki ezt a jövedelemdiverzifikációs lehetőséget. A projektek jó része kihasználja a maximális támogatást, 43 darab éri el a támogatási felső határ 90 %-át, ebből 17 pályázta meg a maximális összeget. Az AVOP célrendszerében szereplő „on-farm” turizmus nem igazán érhető tetten, a mezőgazdasággal főtevékenységű ezen alintézkedésre pályázók nagy része növénytermesztéssel foglalkozik (17), ami a magyar növénytermesztés szerkezetét tekintve nem „on-farm” turizmus, hanem a mezőgazdasági bevételt kiegészítő, attól elkülönülő tevékenység.

Az AVOP a kézműipari tevékenység kapcsán kijelenti, hogy „A még fellelhető értékes kézműves hagyományok megőrzése mind a foglalkoztatás és hagyományörzés, mind pedig a térség arculatának fontos eleme.”

A kézműipari tevékenységek fejlesztésére egyik nyertes, illetve egyéb aktív pályázó sem igényelt a maximum összeget megközelítő támogatást, így ezek a pályázók valószínűleg a tényleges fejlesztési igényeiket valósítják meg. A nyertes, illetve egyéb aktív pályázatok száma 8 darab, ezzel önmagában nem ér el jelentős eredményt, az egyes projektek viszont önmagukban bemutató, reprezentáló erővel bírnak, lévén köztük igen kisméretű, alig több, mint 1,6 millió forintos támogatási igényű fejlesztés is.

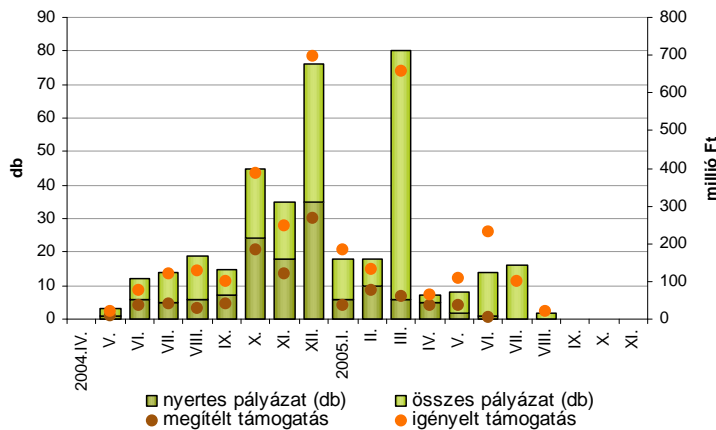
A célcsoportokra konkrét meghatározást nem ad a program-dokumentáció, a jogosultsági kritériumok alapján lehet következtetni azokra. A jogosultsági feltételek többnyire a vállalkozás jogi formájára utalnak, a tevékenység meghatározása kevésbé jelenik meg. A programdokumentumokból az olvasható ki, hogy bárki, aki a jogi formának, illetve a támogatható tevékenységnek megfelel, pályázhat.

Az intézkedés előrehaladása

A vidéki jövedelemszerzés fejlesztésére 382 darab pályázat került benyújtásra. Ebből 132 darab, 35 % nyert támogatást, 202 darab, 53 % kiesett a bírálathoz, míg 48 darab, az összes beadott pályázat 13 %-a van elbírálás alatt.

A pályázatok benyújtása a többi intézkedéssel hasonló módon zajlott. Specialitása az intézkedésnek a 2004 decemberi és a 2005 márciusi különlegesen sok benyújtott pályázat. Ezekről eltekintve, a havonta beadott pályázatok darabszáma hamar

79. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

beállt a havi 10-20 közöttre.

A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése intézkedése keretében az értékelés időpontjáig közel 970 millió forint lekötésére került sor. A pályázatok benyújtásához képest meglehetősen későn, 2005. áprilisában döntött pozitívan támogatásról az IH. A PkD szerint 6,445 milliárd forint áll rendelkezésre a 3.1 intézkedés támogatására, a lekötött összeg ennek a 15 %-a. Ezek alapján jövedelemszerzési lehetőségek bővítésének támogatására az IH-nak még 5,475 milliárd forint áll rendelkezésére.

A pályázók a 3.1 intézkedés keretében mindösszesen 3,263 milliárd forintot igényeltek, amiből közel 970 millió forintot meg is nyertek, ez mintegy 30 %.

A legnagyobb mennyiségű támogatást a 3.1.3, idegenforgalmi tevékenység fejlesztés alintézkedés mozgatott meg. Ugyan a visszautasított pályázatok támogatási igénye is itt a legnagyobb, de a fennmaradt és támogatott projektek által igényelt összeg is összehasonlíthatatlanul a legmagasabb.

Kifizetésre eddig csupán közel 14 millió forint került, ami a teljes pályázati elnyert összeg 1 %-ánál kevesebb.

80. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
3.1 Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése	keret	1 507	2 151	2 787	6 445
	kifizetés	0	14	-	14
	kifizetés /keret				0%

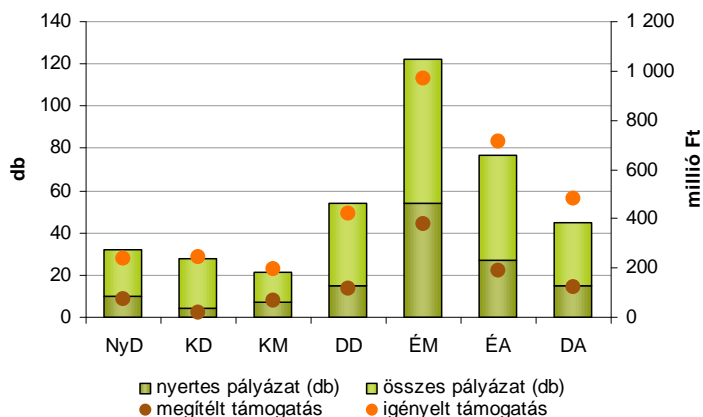
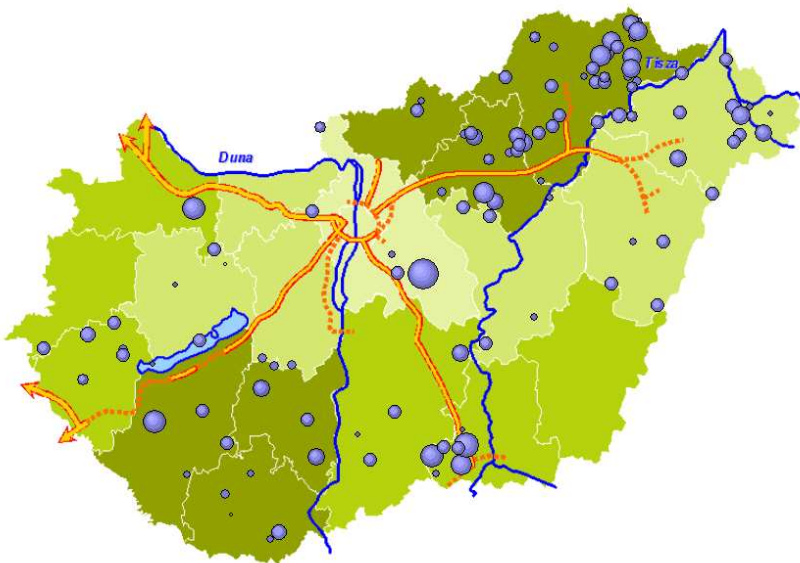
A beadott, alintézkedésenkénti alacsony pályázati darabszámot okozta a pályázati feltételek teljesíthetősége/teljesíthetlensége, az alacsony projekt-költségvetés – többnyire nem bírt el egy profi pályázatkészítőt, a pályázó maga nem tudta összeállítani a dokumentációt. A kézműves alintézkedésnél az egyes szakmák elöregedése, az utánpótlás hiánya is hatott a gyenge pályázói érdeklődésre. Az aktív folyamatsegítés (pályázati, üzleti, piaci/marketing tanácsadás, folyamatos tájékoztatás) különösen szükségesek az újszerű tevékenységek bevezetéséhez, főként a kisléptékű fejlesztések, az intézkedésben érintett mikroállalkozások körében.

A pályázat ismertsége nem jelentkezett problémaként pályázói oldalon, a lehetőséget az érintettek nagyrészt ismerték.

A támogatás magas önrész-igénye is visszatartó erő volt számos esetben. Ez abban az esetben probléma, amikor a fejlesztésre a vállalkozás tőkeereje nem megfelelő. Az utófinanszírozás is problémaként jelentkezett, ami szintén a gyenge tőkeerőségre utal.

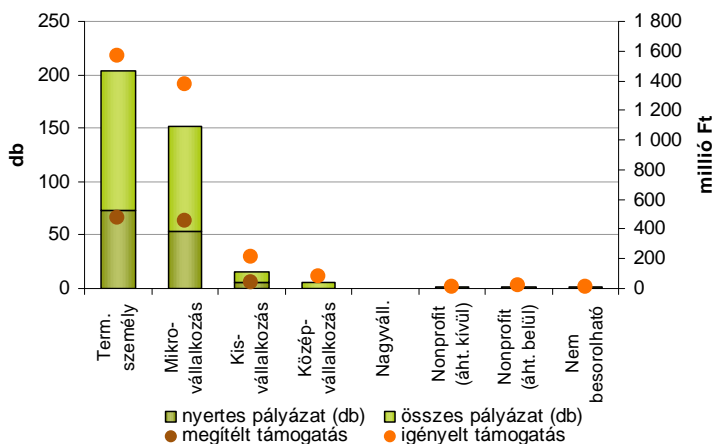
A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A nyertes pályázatok regionálisan nem oszlanak meg egyenletesen. Legtöbb nyertes pályázat, 54 darab Észak-Magyarországon került bírálatra, míg a legkevesebb nyertes pályázat a Közép-Dunántúlon volt, 4 darab. A többi régióban tipikusan 15-25 közötti darabszámú pályázat nyert.

81. ábra: A pályázatok regionális megoszlása**82. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása**

A benyújtott pályázatok darabszámát tekintve ez az intézkedés, mely kimondottan a vidéki területeket célozza meg, a térkép tanúsága szerint kevésbé érte el ezt a célt, vannak jelentős területek, teljes megyék, amelyekből nem is érkezett egyáltalán pályázat. Az intézkedés szempontjából nagyobb gócpont Szeged környéke, a Zemplén, a Felső-Tisza vidék, illetve Borsod-Heves megyék bizonyos területei.

Legtöbb pályázatot magánszemélyek és mikrovállalkozások adtak be, szám szerint 204-et, illetve 151-et. A nyertési esélyük az intézkedésre jellemzően átlagos volt, emiatt a nyertesek is hasonló arányban oszlanak meg, nagyobb része magánszemély, valamivel kevesebb a mikrovállalkozás. Nyert ezen kívül 6 kisvállalkozások által beadott pályázat. Egyáltalán nem nyert, de nyújtott be dokumentációt közép-vállalkozás, államháztartáson belüli és azon kívüli nonprofit szervezet.

83. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

Az intézkedés népszerűsége alintézkedésenként értékelhető. A falusi turizmus egyértelműen népszerű alintézkedés volt, meglehetősen korán elérte a megpályázott összeg az ezekre a fejlesztésekre szánt támogatási forrás összegét. Ezt a magánszemélyek, illetve a nem mezőgazdasággal foglalkozók jogosultsága tette lehetővé.

Az agrártevékenységek diverzifikációja alintézkedés viszonylagos népszerűségét nagyrészt a bele foglalt ültetvénytelepítési lehetőség, illetve a kiscsökkentők 30 millió forint alatti fejlesztési tevékenysége jelentette. Maga a tevékenység tényleges diverzifikációja, az új tevékenységek jövedelmi forrásként történő mozgósítása a pályázati összetételből láthatóan nem jelentett széleskörű népszerűséget.

A mezőgazdasági termékek marketingjének fejlesztése egyértelműen kevésbé kihasznált, népszerűtlen intézkedés ebben a formában, amit jelez a benyújtott és a nyertes pályázatok kis száma, illetve az egyéb aktív pályázatok (6 darab) egyértelmű sablonossága (azonos költségvetés, azonos cím).

A kézműipari tevékenység támogatása is kevésbé népszerű, annak ellenére, hogy a támogatható szakmák sora nem rövid. Ezen tevékenységek termékeinek értékesítésével van leginkább probléma, ez a perspektíva-hiány az, ami okozza a szakmák művelőinek elöregedését, a fiatalok hiányát, ez a helyzet pedig a fejlesztések hiányát okozza.

A pályázatok többnyire kis költségvetésűek, ami nem bírja el egy hozzáértő pályázatkészítő költségeit. A pályázók jellemzően magánszemélyek, illetve mikrovállalkozások. A pályázatok összeállítása meglehetősen bonyolult, emiatt a saját készítésű pályázatok jó része nem ért el megfelelő (=támogatható) szintet. Ez jól látszik a beadott és nyertes pályázatok szervezeti típus szerinti megoszlását mutató ábrán.

Az egyes alintézkedések pályázatokkal történő keretleköltése lassan halad, kivétel ez alól a falusi turizmus alintézkedés. Ezt jelzi a másik három alintézkedés 2006. januári újranyitása.

Az IH döntéssel való keretlekötés hasonlóan lassan halad, ez alól is kivétel a falusi turizmus alintézkedés, amely esetben az egyéb aktív pályázatok mindegyike a „Felterjesztendő döntési lista és az emlékeztető megküldése az IH vezető részére” fázisban van, ami jelentős előrehaladást mutat.

A leszerződött állomány a nyertes pályázatok darabszámához képest megfelelő előrehaladást mutat, a 132 nyertes pályázatból 119 leszerződött. A teljes rendelkezésre álló kerethez képest a leszerződött összeg a pályázatok kis darabszáma miatt természetesen szintén alacsony, a leszerződött összeg az intézkedés keretében 842 millió forint, szemben a PKD szerint rendelkezésre álló közel 6,5 milliárd forinttal.

A leszerződött állomány a PKD pénzügyi terve és alintézkedésenkénti felosztása alapján szintén nem mutat jelentős előrehaladást. Ez alól a falusi turizmus szintén kivétel az 50 %-os leszerződött aránnyal.

84. ábra: Az intézkedés forrásainak megbontása és leszerződött állománya

	Forrás (PKD)		Leszerződött	
	Részesedés (%)	Pénzügyi terv (Ft)	Állomány (Ft)	Arány (%)
Agrártevékenységek diverzifikációja	45 %	2 900 250 000	154 155 582	5 %
Minőségi mezőgazdasági termékek marketingje	25 %	1 611 250 000	3 517 466	0 %
Idegenforgalmi tevékenység fejlesztése	20 %	1 289 000 000	640 662 941	50 %
Kézműipari tevékenység fejlesztése	10 %	644 500 000	43 742 456	7 %
Összesen	100 %	6 445 000 000	842 078 445	13 %

Az intézkedés relevanciájának értékelése

A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, mint intézkedés egyértelműen pozitív hatású kell, hogy legyen az AVOP programszintű céljainak elérésére, annak is az AVOP jövőképeben megfogalmazott „*diverzifikáció révén nagyrészt megőrizhetők a mezőgazdasági munkahelyek, illetve növelhető a mezőgazdaságból élő népesség jelenleg kritikusan alacsony gazdasági aktivitása. Megtartható az egészséges vidéki környezet, javíthatók a vidéki életkörülmények- és megélhetési feltételek.*”, az ezek alapján meghatározott „*a vidék felzárkóztatásának elősegítése*” cél, illetve „*3. Prioritás: A vidéki térségek fejlesztése.*” prioritás elérésére tekintettel.

Az intézkedés nem tekinthető széleskörűen sikeresnek, attól függetlenül, hogy a pályázatok felhívásai és a támogatott tevékenységek önmagukban és egyesével hozzájárulnak a kitűzött célrendszer eléréséhez, és elméletileg reális feltételeket teremtenek a pályázatos támogatáshoz.

A cél általános korszerű európai cél, viszont ennek a gazdasági és társadalmi háttere nem adott, beleértve a termék-, illetve tevékenység-diverzifikációval előállított javak eladhatóságát, az irántuk jelentkező piaci keresletet.

Az agrártevékenységek diverzifikációja keretében az energianövények termesztésének beindítása támogatott tevékenység, míg annak felvevőpiaci oldala a gyakorlatban nem biztosított. A falusi turizmus pályázat keretében is tapasztalhatók piaci korlátok.

A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése intézkedés **elsősorban** a mezőgazdaságban dolgozók jövedelemdiverzifikációját célozza. A sikertelenségnek számos mentális oka van, ezek közül kiemelve:

- az új tevékenységek/termékek iránti fogékonyság hiánya
- a valamikori elképzelések jelenkori megvalósítási vágya
- félelem a piaci kudarcoktól
- a gazdálkodók jelenlegi eszközparkjára alapított méretgazdaságossági előny kihasználása.

Ezek azok a fő okok, ami miatt a magyar vidék jövedelem-mobilizációs képessége gyenge marad a jövőben is. A jelen felhívás nem teremtette meg ezeknek az okoknak a kezelési hátterét, az AVOP pályázati rendszere nem teszi lehetővé a komplex projektek hatékony és rendszerszerű támogatását. Emiatt **a 3.1 intézkedés elszigetelt projekteket támogatva igazán nem járul hozzá széleskörűen a vidéki gazdaság olyan mérvű fejlesztéséhez, ami jelentős, esetleg tovagyűrűző hatást fejtene ki, és hozzájárulna a vidéki gazdasági lehetőségek javításához.**

A programszintű és a pályázati dokumentáció közvetlenül nem azonosít célcsoportot, azt a jogosultak jogi formája, illetve a támogatható tevékenységek határozzák meg. Ez alapján a célcsoport igényei nem megfogalmazhatóak, illetve nem vonatkoztathatóak a pályázati feltételrendszerre, mert a feltételrendszer határozza meg a célcsoportot, tehát aki a feltételrendszernek megfelel, annak az megfelelő, aki nem felel meg, az nem tagja a célcsoportnak.

Ha a mezőgazdasági vállalkozókat egységesen célcsoportnak tekintjük, a termék- illetve tevékenységdiverzifikáció megfelelő, vagyis biztos, kiszámítható, megfelelő jövedelmet biztosító piac nélkül célként nem jelenik meg számukra, sőt, ellenkezőleg, csak nagyon jó piaci kilátások esetén hajlandóak megválni az addig bevált termelési módszerektől és előállított termékektől.

A falusi turizmusban a célcsoport egyrészt szűkebb, mert Magyarországon az európai értelemben vett falusi turizmus, az AVOP-ban megfogalmazódó „on-farm” turizmus kevésbé jellemző (ez egyrészt a gazdálkodás térszerkezetéből, a települések szerkezetéből adódik), másrészt tágabb, mert a szálláshely-fejlesztés esetén magánszemélyek számára nem kötelező a minimum 50 %-os mezőgazdasági árbevétel. Emiatt a célcsoport fejlesztési forráshoz jutott, de mivel az AVOP nem komplex turizmusfejlesztési projekteket támogat, ezért az egyes projektek nagyrészt elszigeteltek. A szálláshely-fejlesztés önmagában nem cél, hanem eszköz a területi turisztikai potenciál kihasználása, a helyi gazdasági lehetőségek megteremtése-fejlesztése érdekében. A támogatásra az egyes szállásadóknak szükségük lehetett, de ez a támogatás ebben a formában nem szolgálta olyan hatékonysággal a vidéki gazdaság fejlesztését, mint az a tervezői cél volt, mert az a szálláshely-fejlesztés pályázók céljaként jelent meg, jórészt nem az egyébként létező és jelentkező kereslet kielégítéseként. A 3.1.3 alintézkedésre beérkezett 288 pályázat közül a neve alapján 19 az, amelyik elsősorban a falusi turizmus szolgáltatásait fejleszti, a pályázatok nagy része szálláshely-kialakításra érkezett be.

A kézműipari tevékenység fejlesztése körében lehetőség nyílik nem csak eszköz- és termékfejlesztésre, hanem a termékek eladását segítő akciókra is (kiadványok, bemutató-terek). A kézműves tevékenységgel foglalkozó vállalkozók számára fontos, hogy el is tudják termékeiket adni amihez a pályázati feltétel-rendszer támogatás oldalról megteremtette a körülményeket. Ez viszont nem jár együtt a tényleges kereslet-növekedéssel, ami a pályázatok darabszámán meg is látszik. A 10 beérkezett pályázatból 5 volt sikeres, ebből mind az öt végrehajt eszközfejlesztést, egy pedig bemutatóterét is fejleszti. A pályázati feltételrendszer megteremti annak a kézműves rétegnek a támogatási lehetőségét, amelyik ténylegesen vidéki munkalehetőséget teremtve

hozzájárul a helyi gazdaság erősítéséhez. Ennek a célcsoportnak anyagi lehetősége, tőkeereje általánosan véve gyenge.

Az agrártevékenység diverzifikációja esetében az értékelési rendszer 15-19 %-ban veszi figyelembe magát a projektet, a pontok nagy részét a vállalkozás múltbeli és jövőbeli adataira adja, a partnerségre, illetve a horizontális hatásokra is nagy hangsúlyt fektetve. A partnerségen belül a más projektekhez való kapcsolódást azonos szinten értékeli a kistérségi agrárstruktúra- és vidékfejlesztési programba való illeszkedéssel, ami véleményünk szerint jóval lényegesebb kérdés. Hasonló a helyzet a projektnek a más piaci szereplőkhöz való viszonyával, amely esetben a fejlesztés dokumentált együttműködésen alapulása esetében szintén egyezik az adható pontszám a helyi tervekhez való illeszkedésre vonatkozó pontszámmal.

Véleményünk szerint nagyobb hangsúlyt kellene kapni önmagának a projektnek, annak a piaci fenntarthatóságának az értékelésben, szemben a pénzügyi megközelítéssel.

A minőségi mezőgazdasági termékek marketingje alintézkedés értékelési rendszere nem alkalmas az alintézkedés támogatható tevékenységeinek megfelelő értékelésére, ugyanis azok között szerepel kimondottan marketing tevékenység, melynek 5 éves fenntartási ideje nem kezelhető, az értékelési és pontozási rendszernek része, míg szerepel benne árusító helyek és azok hálózatának kialakítása, illetve eszköz/szolgáltatás beszerzése, amely tipikusan beruházási jellegű tevékenység, így az eltérő szempontrendszer szerint értékelendő. Az értékelési szempontrendszer szerint pontozható a minőségtanúsítvánnyal nem rendelkező termék, akkor is, ha nem is szándékozik azt megszerezni – ez ellentétes a pályázati célrendszerrel, akkor is, ha a támogatható tevékenységek esetleg alkalmat adnak az ettől való eltérésre. Az értékelőlap túl általános megfogalmazásokat tartalmaz, amikor pl. a fejlesztés hatásainak bemutatásakor úgy fogalmaz, hogy „*a projekt kiemelkedően pozitív hatást gyakorol az adott vállalkozásra, illetve a vállalkozás környezetére (régió) és a pályázó kétséget kizáróan bemutatja ezeket. A hatásokat bizonyító elemzéseket a pályázat tartalmazza.*” Erre maximum 6 pont adható, de a fokozatok nincsenek megfogalmazva. A pályázati értékelőlap elsősorban a vállalkozás gazdasági mutatóit értékeli.

A falusi turizmus támogatásának értékelési rendszere alkalmas a megfelelő projektek kiválasztására, viszont nem alkalmas arra, hogy kiválassza a nem valóban falusi turizmus céljából helyreállítani tervezett vidéki házak projektjeit. Magasan pontozza a helyi turisztikai kínálattal való összhangot, de a munkahelyteremtésre is ugyanúgy 6 pontot ad, aminek a falusi turizmus hatékonyságának fejlesztése szempontjából kisebb a jelentősége. Szintén magas pontszámot jelent maga a projekt, a célkitűzésekkel való összhang, de ezek mind olyan feltételek, amelyeket fel lehet vállalni, a későbbiekben pedig a meg nem valósulása, illetve a hatás elmaradása nehezen kérhető számon (pl. tájjelleg markáns megjelenítése). Az értékelési rendszer pozitívuma, hogy a szakmai célokat erőteljesebben veszi figyelembe az adott vállalkozás pénzügyi-gazdasági erejénél.

A kézműves tevékenységek pályázatainak értékelési rendszere a vállalkozás gazdasági mutatóin alapul, a kézműves szakmaiság, illetve a hagyományok ápolása a pontozásban jelentősen hátra szorul, ezáltal a pályázati kiírásban felsoroltak céljainak elérésére nem alkalmas, hiszen ezek a tevékenységek tipikusan nem a versenyszférával egyező gazdasági mutatókon alapulva ítélné meg hasznosságuk, jelentenek vidéki értéket („*mikro- és kisvállalkozásokat támogatja, melyek egyedileg vagy kiegészítőben, kisüzemi módszereket alkalmazva termelnek, és a hagyományos kismesterségek, a népi mesterségek, a tárgyalkotó népművészet, a népi iparművészet körébe sorolhatók*”).

Kitekintés a következő időszakra

Az intézkedés szerepel az EMVA-rendeletben, de a jelen intézkedés egyes alintézkedései részben prioritást váltanak, és ennek megfelelően a pályázati, vagyis a támogatásért versengő pályázati környezetük is megváltozik. Ebbe a körbe tartozik a kifizető támogatása, amely a vidékfejlesztési prioritásból kiemelve a mezőgazdasági fejlesztési prioritásban kap helyet a következő tervezési időszakban. Ennek a pályázatok sikeressége szempontjából komoly következményei vannak, hiszen az ilyen típusú pályázatok jelenlegi elbírálási rendszere alapvetően a vállalkozás gazdasági/pénzügyi helyzetére alapozva ítéli meg egy-egy fejlesztés támogathatóságát, míg a 3.1.1 alintézkedés kifizetőinek jelentős interszektoriális hatását is kellene hangsúlyozni (feldolgozás – termelés biztonságának megteremtése – helyi termékek felhasználása a helyi gazdasági életben – turizmus, helyi élelmiszer-forgalmazás, éttermek, stb.), a kifizető helyi élelmiszer-feldolgozást és a gazdaságon belüli mezőgazdasági diverzifikációt differenciáltan kell értékelni a többi, nagy élelmiszerfeldolgozási beruházással szemben, hiszen más a környezete, gazdasági jelentősége.

Az intézkedés megtartása mindenképpen fontos a vidéki gazdaság erejének, a vidék, mint fenntartásra érdemes élettér versenyképességének erősítése szempontjából. A vidéki területek nem számíthatnak nagyberuházásokra, hiszen vidéken a nagyméretű, ipari gazdasági vállalkozások hosszú távon nem versenyképesek, magasak a kilépési korlátaik, emiatt nem várható, hogy széles körűen, jelentős gazdasági erőt képviselő vállalkozások vidéken meg fognak jelenni, illetve tevékenységüket valóban hosszú távon folytatni fogják. Mindezek mellett tájképi, környezet- és természetvédelmi okokból, sőt, az ezen üzemek által használt erőforrások globálisan optimális használata szempontjából sem valószínű, hogy kívánatosak ezek a típusú munkáltatók további terjeszkedése. A jövedelemszerzési lehetőségek megteremtése a lakosság-megtartó erő szempontjából különösen fontos, a 3.1 intézkedés pedig éppen ehhez a célhoz járul hozzá.

A.7 A MEZŐGAZDASÁGHOZ KÖTŐDŐ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE (3.2)

Az intézkedés hat alintézkedésből áll:

- Öntözőrendszeri fejlesztésre irányuló kollektív beruházások (3.2.11)
- Vízkárelhárítás önkormányzati és/vagy magántulajdonban lévő létesítményeinek kollektív beruházásai (3.2.12)
- Kimondottan mezőgazdasági és erdészeti célokat szolgáló szám nélküli (csak helyrajzi számmal ellátott) külterületi utak és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények építése, felújítása (3.2.21)
- Mezőgazdasági vállalkozások korszerű energiaellátásának kialakítása/fejlesztése, elsősorban a megújuló energia használat fejlesztése mezőgazdasági üzemek által (3.2.22)
- Helyi piacok és felvásárlóhelyek felújítása, átalakítása, bővítése és újak létrehozása (3.2.23)
- Földterület fejlesztés, melioráció (3.2.3)

Ezeket a továbbiakban – tekintettel kis méretükre – együttesen tárgyaljuk.

Az intézkedés háttere, előtörténete

Öntözőrendszeri fejlesztésre irányuló kollektív beruházások (3.2.11)

A mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztését egyrészt a meglévő mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra (öntözőrendszerek, meliorációs létesítmények, csapadék és talajvíz elvezető árkok és átereszek, hidak, egyéb műtárgyak, belvív-elvezető rendszerek) hiánya vagy rossz állapota, másrészt a megváltozott és jelenleg is átalakuló földtulajdoni és földhasználati viszonyok indokolják. A melioráció és a vízrendezés nem követte a tulajdon- és birtokviszonyok változását.

Az AVOP 1.1.5 alintézkedése az öntözési tevékenység, az öntözőrendszerek gazdaságokon belüli létesítését, illetve felújítását szolgálta, ahhoz, hogy az öntözhető területek jelenlegi rendkívül alacsony arányát növelni lehessen.

Ez az alintézkedés azt szolgálja, hogy a gazdaságokon kívüli, az öntözést lehetővé tévő vízgazdálkodási rendszerek létrejöhessenek, illetve azok működőképesek legyenek. Tehát ebben az alintézkedésben a tervezők kollektív, közösségi pályázatokat benyújtását várták.

Vízkárelhárítás önkormányzati és/vagy magántulajdonban lévő létesítményeinek kollektív beruházásai (3.2.12)

Az ország medence jellegéből következik, hogy rendszeresen hol hatalmas mennyiségű víz torlódik össze – árvizek és belvizek formájában - hol aszály veszélyezteti a mezőgazdasági termelés biztonságát. Az árvízzel és belvízzel veszélyeztetett terület nagysága az ország területének 52%-a, a művelt földterület kétharmada.

Magyarország területének körülbelül egynegyede olyan mély fekvésű sík terület, amelyről természetes úton nem folyik le a víz. A rendszeresen művelt közel 5 millió hektár szántóterületnek mintegy 10-15 %-át gyakran évenként időszakosan káros felszíni víz (belvív) borítja. Több év adatainak értékelése szerint évente átlagban mintegy 130.000 hektár a belvízzel borított terület 2-4 hónap hosszán. Kiugróan magas volt a belvizes területek nagysága például

2000-ben amikor is az év elején 343 ezer hektár volt a belvízzel elöntött terület. A belvizek levezetésére és tározására jelenleg 27.500 kilométer hosszúságú belvízcsatorna-hálózat, és 235 darab, összesen 259 millió m³ térfogatú belvíztározó szolgál. Az ország belvíz által leginkább veszélyeztetett területei a Tisza-völgy, valamint a Duna-völgy mély fekvésű részei.

Az állam kizárólagos tulajdonát képező 19 % belvízcsatorna hálózaton kívül eső 19.600 km (46%) forgalomképes állami csatornahossz, valamint az önkormányzati tulajdonban lévő 4 % ill. a magántulajdonban lévő 31 % belvízelvezető csatornahálózat fejlesztésére és fenntartására az elmúlt években nem volt elég anyagi forrás, azt a tulajdonosok egyébként is elhanyagolták.

Az alintézkedés az önkormányzati és magán tulajdonban lévő vízkárelhárítási létesítmények korszerűsítését hivatott támogatni.

Kimondottan mezőgazdasági és erdészeti célokat szolgáló szám nélküli (csak helyrajzi számmal ellátott) külterületi utak és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények építése, felújítása (3.2.21)

A mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztését egyrészt a meglévő mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra (öntözőrendszerek, meliorációs létesítmények, csapadék és talajvíz elvezető árkok és átereszek, hidak, egyéb műtárgyak, belvíz-elvezető rendszerek) hiánya vagy rossz állapota, másrészt a megváltozott és jelenleg is átalakuló földtulajdoni és földhasználati viszonyok indokolják. A mezőgazdaság átalakulását kísérő tulajdoni és használati viszonyok megváltozásával szükségessé vált a meglévő mezőgazdasági- és erdészeti utaknak és a hozzájuk tartozó építményeknek az új struktúrákhoz igazítása, felújítása és karbantartása, valamint új utak kialakítása az egyes területek elérhetővé tétele érdekében.

A mezőgazdasági utak kialakítása, felújítása jelentős tényező, elsősorban az egyéni, családi vállalkozások által művelt és a birtokrendezés elmaradása miatt egymástól gyakran távol lévő és nehezen megközelíthető területek hatékony megművelhetősége érdekében.

Mezőgazdasági vállalkozások korszerű energiaellátásának kialakítása/fejlesztése, elsősorban a megújuló energia használat fejlesztése mezőgazdasági üzemek által (3.2.22)

A megújuló energiaforrások, mint az erdészeti hulladékok és a biogáz, elektromos áram és hő termelésére való felhasználása a környezet minőségének javulásához és ésszerű gazdasági előnyökhöz vezet. Ezekhez kapcsolódnak az AVOP alintézkedése keretében támogatott beruházások, amelyek csak az EU hatályos előírásainak és direktíváinak megfelelő környezetvédelmi előírások betartása esetén valósulhatnak meg, és prioritást kapnak a környezet terhelést csökkentő és a környezetvédelmet nagyobb mértékben szolgáló – mint például a trágyakezeléssel, a hulladékok és melléktermékek jobb kezelésével és hasznosításával – összefüggő beruházások. A cél megvalósulásával a mezőgazdasági termelés számára gyengébb adottságú területek erdősítése is előtérbe kerül.

Az elmúlt két év kiemelkedően magas gabonatermelése és a gabonaértékesítés nehézségei, a magas uniós intervenciók készletek a közép-kelet európai régióban előtérbe hozták a gabonafélék és az olajos növények energetikai célú hasznosításának fontosságát. A mezőgazdasági üzemekben keletkező nagy mennyiségű melléktermék és trágya hasznosítása, ártalmatlanítása is egy igen nagy feladat.

Ezzel az alintézkedéssel a gazdaságokban keletkező „energiaforrások” üzemen belüli hasznosítását kívánták támogatni.

Helyi piacok és felvásárlóhelyek felújítása, átalakítása, bővítése és újak létrehozása (3.2.23)

A vidéki térségekben az ott előállított termékek helyben történő értékesítésére alkalmas megfelelő infrastruktúrával ellátott helyi piacok és felvásárló-helyek száma igen csekély, ezért a termékek nagy része közvetítő kereskedők révén a nagyvárosokban cserél gazdát, úgy kerül vissza a vidéki térségekbe, amelynek jelentős áremelő és egyéb kedvezőtlen hatása van.

A helyi piacok működtetése a magyar vidéki településeken igen nagy múltra tekint vissza. A helyben megtermelt élelmiszer igen gyakran helyben cserélt gazdát. A ma működő úgynevezett helyi piacok nagy része azonban nem felel meg semmilyen korszerű követelménynek, higiéniai előírásnak. A helyi piacok rendszere a régi uniós tagállamokban sem szűnt meg, csak azok infrastruktúrája igazodott a kor követelményeihez, és a vonatkozó uniós előírásokhoz.

Ezzel az alintézkedéssel a tervezők azt szerették volna elérni, hogy minél több helyi piac feleljen meg az uniós normáknak, és ezzel egyidejűleg szolgálja a gazdálkodók gazdasági érdekeit is.

Földterület fejlesztés, melioráció (3.2.3)

Az utóbbi másfél évtized mezőgazdasági átalakulása nagymértékben átalakította a mezőgazdasági területek infrastruktúráját, sok tekintetben hátrányos helyzetet teremtve.

Az alintézkedés ezért a több termelő összefogásával (például: TÉSZ, BÉSZ) megvalósítandó, művenként több gazdálkodó területét érintő, a mezőgazdasági területek erózió, defláció, kilúgozódás elleni védelmét célzó meliorációs és talajvédelmi létesítmények építése, felújítása támogatását szolgálja. A támogatható beruházások kollektívek, az egyéni beruházások a „mezőgazdasági üzemek beruházásai” intézkedés keretén belül támogathatók.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az alintézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

85. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdálkodók, mezőgazdasági vállalkozók jövedelemszintjének javítása	A gazdálkodók, mezőgazdasági vállalkozók jövedelemszintjének javítása	Munkahelyteremtés és –megőrzés
Az élet- és munka- és termelési körülmények javítása a vidéki térségekben	Az élet- és munka- és termelési körülmények javítása a vidéki térségekben	
Munkahelyteremtés és –megőrzés	Munkahelyteremtés és –megőrzés	
A környezet védelme, a környezeti állapot javítása		
Specifikus célok		
Az öntözővíz biztosításához szükséges létesítmények állapotának javítása a víz és az energia gazdaságos felhasználása érdekében	Az öntözővíz biztosításához szükséges létesítmények állapotának javítása a víz és az energia gazdaságos felhasználása érdekében	
A gazdaságok elérhetőségének és energiaellátásának javítása	A gazdaságok elérhetőségének és energiaellátásának javítása	

A termelési és értékesítési feltételek javítása termékbiztonság fokozása	A termelési és értékesítési feltételek javítása	
A termékminőség javítása, a termékbiztonság fokozása	A termékminőség javítása, a termékbiztonság fokozása	
Operatív célok		
Öntöző és csatornarendszerek kiépítése A közcélú vízgazdálkodási művek fejlesztésével a belvíz károk megelőzése, csökkentése, elhárítása Mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények építése, javítása Mezőgazdasági telephelyek energiaellátásának kiépítése, javítása, a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése Helyi piacok és nagybani piacra-jutási lehetőségek kiépítése A termőföld termőképességének megőrzése, javítása (melioráció)	Öntöző és csatornarendszerek kiépítése A közcélú vízgazdálkodási művek fejlesztésével a belvíz károk megelőzése, csökkentése, elhárítása, a felesleges vizek kezelése és a vízhiányos időszakok csökkentése Mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények építése, javítása Mezőgazdasági telephelyek energiaellátásának kiépítése, javítása, a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése Helyi piacok és nagybani piacra-jutási lehetőségek kiépítése A termőföld termőképességének megőrzése, javítása (melioráció)	Öntöző és vízszolgáltató létesítmények fejlesztése A közcélú vízgazdálkodási művek fejlesztésével a belvíz károk megelőzése, csökkentése, elhárítása, a felesleges vizek kezelése és a vízhiányos időszakok csökkentése Mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények építése, javítása Mezőgazdasági telephelyek energiaellátásának kiépítése, javítása, a megújuló energiaforrások használatának elősegítése Helyi piacok és nagybani piacra-jutási lehetőségek fejlesztése A termőföld termőképességének megőrzése, javítása (melioráció)

Az AVOP és a PKD célrendszere megegyezik. A Pályázati felhívás gyakorlatilag az operatív célokat hirdeti meg pályázati célokként. A globális célokat az intézkedés jól bontja le a Pályázati felhívás támogatható tevékenységek szintjére.

Ennél az intézkedésnél a célcsoportok alintézkedésenként nagyon pontosan meghatározásra kerültek. A célcsoportokra vonatkozóan ezért célszerű alintézkedésenként kitérni, hiszen az egyes alintézkedések jelentősen különböznek egymástól.

A 3.2.11 öntözőrendszeri fejlesztés a kollektív, a gazdaságon kívüli eszközök, infrastruktúra létrehozására, illetve korszerűsítésére irányul. Ehhez viszont elengedhetetlen az adott öntözőrendszert használók összefogása, jó együttműködési készsége. A magyar mezőgazdaság, a vidék éppen ezen a területen mutatja a legtöbb hiányosságot. A pályázati kiírás a célcsoport igényeinek tehát megfelel, de adottságainak sokkal kevésbé. Ebben az esetben is gyakori akadály a tulajdoni kérdések rendezetlensége.

A 3.2.12 vízkárelhárítási alintézkedés is egy kollektív program, amelyre az előbbi megállapítások érvényesek. Ebben az esetben a célcsoport kibővül az önkormányzati tulajdonú vízkárelhárítási létesítményekkel. Az önkormányzati fejlesztési célok között, amint azt a beérkezett pályázatok nem nagy száma is mutatja, a vízrendezési kérdések nem szerepelnek az elsők között. Ugyancsak akadályozták a pályázaton való részvételt az igen sok esetben itt is rendezetlen tulajdonviszonyok.

Fordított a helyzet a 3.2.21 alintézkedés esetében, amely az egyik legnépszerűbb. Az alintézkedés megtervezésekor igen széles célcsoportot céloztak meg, gyakorlatilag szinte mindenki pályázhatott. A legnagyobb aktivitást azonban az önkormányzatok mutatták. Az igen nagyszámú beérkezett pályázat bizonyítja, hogy a pályázati kiírás megfelelt a célcsoport adottságainak, amihez az is hozzátartozik, hogy az önkormányzatok az utóbbi években „megtanultak” pályázni.

A 3.2.22 alintézkedés iránti csekély érdeklődés azt mutatja, hogy az nem érte el a megtervezett célcsoportot. Magyarországon egyelőre viszonylag kevés a megújuló energia források hasznosítása iránti igény.

A helyi piacok fejlesztése alintézkedés, 3.2.23 nagyobb aktivitást mutat, vagyis kielégítette a célcsoport igényeit és adottságainak is jobban megfelelt.

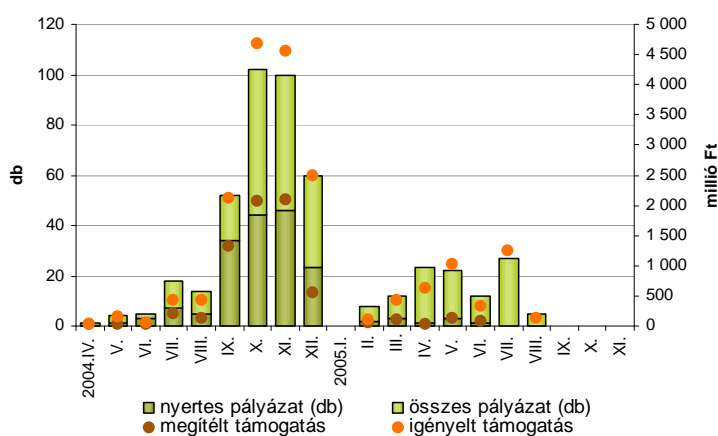
A legkisebb érdeklődés a meliorációs 3.2.3 alintézkedés, iránt mutatkozott, ami kollektív fejlesztésről lévén szó, ismét az együttműködési készség gyengeségeit mutatja, valamint a pályázati kiírás feltételrendszere is nagyon leszűkítette a szóba jöhető pályázói kört.

Az intézkedés előrehaladása

Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztésére országosan mindösszesen 465 pályázat került benyújtásra, melyből 174 darab, 37 % nyert, 148 darab, 32 % esett ki az eljárás során. Jelenleg 143 darab pályázat vár elbírálásra, ez a teljes beadott mennyiség 31 %-a.

A pályázatok benyújtása a lehetőség megnyitásakor megkezdődött, és 2004-ben erőteljes emelkedést mutatott darabszámban. 2005-ben lényegesen kevesebb pályázat érkezett be, ez részben a pályázati lehetőségek felfüggesztésének a következménye. 2005. augusztusától nincs benyújtott pályázat az intézkedés keretében.

86. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

A mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztésére mindösszesen 18,7 milliárd forintnyi támogatási igény jelentkezett, ebből 6,7 milliárd forintot nyertek el sikeres pályázók. Az elbírálás alatt lévő pályázatok támogatásigénye 5,8 milliárd forint.

Az egyes alintézkedések között a legnagyobb támogatási összeget a 3.2.21 alintézkedésre jut, közel 5 milliárd forint. A megpályázott összeg kétharmada érkezett erre az alintézkedésre, az elnyert összegnek viszont a 72 % jut a mezőgazdasági utak fejlesztésére.

Az intézkedés keretében először 2005. áprilisában született IH támogató döntés, aztán a július kihagyásával gyakorlatilag 4 hónap alatt az IH felosztotta a rendelkezésre álló keretet.

87. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

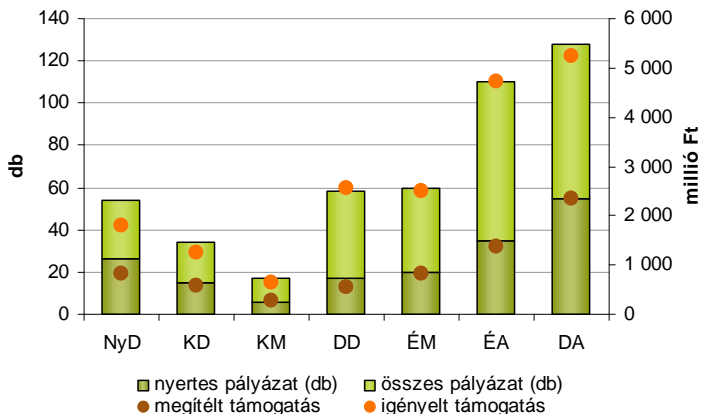
Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
3.2 A mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése	keret	3 156	4 506	5 838	13 501
	kifizetés	0	14	-	14
	kifizetés /keret				0%

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

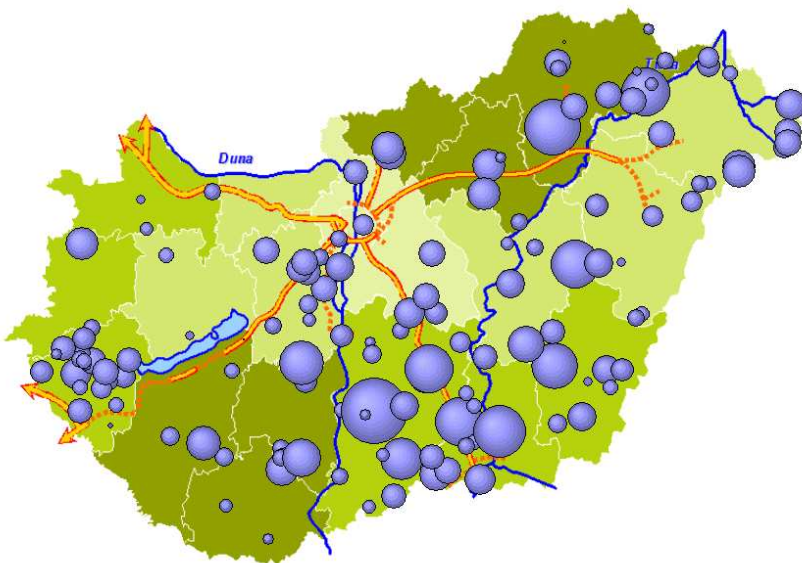
A területi megoszlást tekintve legnagyobb számban projektek a Dél-Alföldön kerülnek támogatásra, míg az AVOP a Közép-Dunántúlon támogat legkevesebb projektet az intézkedés keretében. Magyarország minden régiójában van az intézkedés keretében támogatott projekt. A Nyugat-Dunántúlon különösen Zala megyében van kiemelkedő mennyiségű projekt.

A nyertes pályázatok alapján az AVOP a legnagyobb támogatási összeggel a Dél-Alföldön támogat projekteket. Jelentős összeg kerül még az Észak-Alföldre, ahol az össz-támogatás szintén meghaladja az átlagot.

88. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

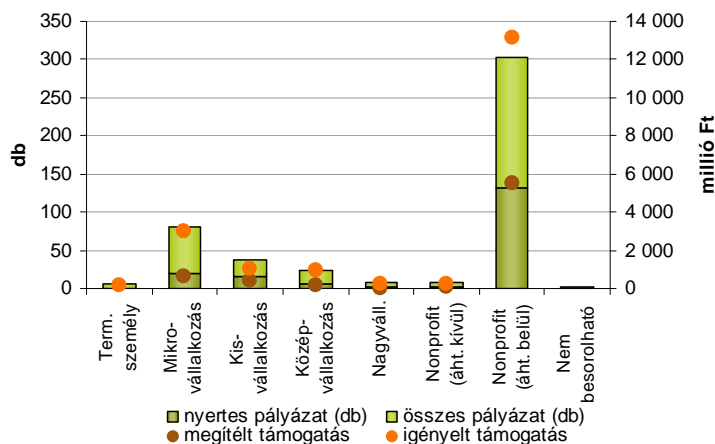
89. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

Legtöbb pályázatot az államháztartáson belüli nonprofit szervezetek adtak be, szám szerint 302 darabot. Pályázati sikerességük is a legmagasabb, 43 %, így a legtöbb pályázatot ők is nyerték el, 131 darabot.

Mellettük a mikro- és kisvállalkozások, illetve a kisvállalkozások nyertek el jelentős számban támogatást. A leggyengébben a nagyvállalatok, illetve az államháztartáson kívüli nonprofit szervezetek szerepeltek a pályázatokon, 14-14 %-os nyeresi aránnyal. Magánszemélyek beadott pályázatai nem nyertek az intézkedés keretében.

90. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

Amint az az intézkedés összetett jellegéből várható is volt a hat alintézkedés közül magasan a külterületi utak alintézkedés keltette fel a legnagyobb érdeklődést, és a helyi piacok fejlesztése mellett a többi négy alintézkedés mérhető előrehaladást, vagy érzékelhető hatást nem mutat.

Az intézkedésre rendelkezésre álló keret 12,745 millió Ft lekötése meghaladja az átlagot. Az IH által már megítélt támogatás a keretnek több mint a fele, és elbírálás alatt van közel ugyanolyan mértékű támogatási igény. Országos átlagban kevesebb, mint fele nyert a pályázatoknak. Ez igaz a kiemelkedő érdeklődésre számot tartott mezőgazdasági útra, ill. a még értékelhető számban beérkezett helyi piacok fejlesztésére is. Ez önmagában nem rossz arány. Ha az intézkedésre nagyobb pénzüsszeg állt volna rendelkezésre, akkor egyrészt még nagyobb lett volna a beadott pályázatok száma, ill. valószínű, hogy a DEB sem határoz meg utólag olyan feltételeket, melyekkel a felterjesztett pályázatok nagy részét még forráshiány előtt el tudja utasítani. Ezért a lehetőséghez képest viszonylag kevés a nyertes pályázat, mert egyrészt az igényekhez képest kevés a rendelkezésre álló forrás, másrészt a DEB-ek utólag olyan feltételeket szabtak, ami területi jelzések szerint, megmagyarázhatatlan, ill. a céllal bizonyos fokig ellentétes, emitatt elég sok pályázat elutasításra került. A problémát például az okozta, hogy egy-egy önkormányzat egymásra építette a pályázatait, azaz több útra, ill. egy utat több lépcsőben kívánt megvalósítani. Ahelyett, hogy a DEB támogatta volna, inkább elutasította ezeket.

A szerződéskötési és kifizetési folyamat üteme hátrányosan eltér a többi intézkedéstől. Ennek gyakori oka, hogy a pályázó a szerződéskötéskor nem tudja bemutatni a szükséges dokumentumokat.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

A mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése igen fontos terület. Ennek okai egyrészt a korábban elmaradt fejlesztések, de még inkább az, hogy a rendszerváltozás óta létrejött új üzemi struktúra, a birtokok újrendezése jelentős mértékben igényli azt, hogy ezt az új birtokstruktúrát az infrastruktúra állapota is kövesse. A létrejött a korábbinál szétdaraboltabb üzemi struktúra, még

inkább a parcellák nagy száma, új utakat, új vízgazdálkodási létesítményeket igényelnek. Ezek fejlesztésére a tulajdonosok eddig nem vagy csak igen kis figyelmet fordítottak.

Az intézkedést tervezők, ahol csak lehetett, helyesen a kollektív beruházások támogatását helyezték előnybe. Az a célcsoport felkészületlenségének, szemléleti problémáinak következménye, hogy ezt a célt a pályázatok darabszáma és minősége nem valósítja meg.

Összességében igen nagy volt az érdeklődés az infrastruktúra fejlesztése iránt, de az intézkedésen belül elsősorban a mezőgazdasági úthálózat fejlesztése került előtérbe. Oka, hogy ma már alapvető igény, hogy a korszerű, nagy értékű mezőgazdasági járművekkel károsodás nélkül meg lehessen közelíteni minden termőföldet, illetve telephelyet, és ezzel együtt az egyes régiókban jellemző tanyavilág is betudjon kapcsolódni a megfelelő közlekedésbe. A pályázók nagyrészt önkormányzatok voltak, akiknek ugyan önmaguknak nem érdekük eljutni ezekre a területekre, az utak karbantartásából viszont kiveszik a részüket. A mezőgazdasági út definíciója azonban nem egyértelmű, ezt pontosítani kellene, valamint a projekt keretében megvalósítandó út műszaki paramétereinek pontos meghatározásával (szélesség, teherbírás, stb) a célnak a gyakorlatban is jobban megfelelő pályázatok érkeznének. Meg kellene határozni egy normát, hogy mennyibe kerülhet 1 km út megépítése. Régióként és egy-egy régió belül is ebben jelentős eltérések vannak.

Az infrastruktúrársalisan hátrányosnak minősülő térségekben az információáramlás az infrastruktúra fejletlensége miatt nehezebb, a pályázati lehetőségek megismerése korlátozottabb. Tekintettel arra, hogy a leghátrányosabb települések különösen rá vannak utalva a pályázati lehetőségek kihasználására, jelen vannak a nyertesek között is. Viszont a hátrányos helyzetük miatt jóval kevesebbet tudnak felvállalni, mint a likviditási gondokkal kevésbé küszködő településtársak. Tekintettel a megvalósítás költségeinek megelőlegezésére, a BM Önerőalap lehetősége is csak részben ad ehhez segítséget.

Alapvetően a forrás szűkössége, ami gondot okozott a pályázóknak. Az egyébként nagy, ill. nagyobb érdeklődésre számot tartó alintézkedéseknél maga a felhívás jónak mondható.

A kevésbé igénybevett alintézkedések, mint az öntözés, vízkárelhárítás, melioráció, átgondolást igényelnek, hogy kik a célcsoportok, ill. milyenek a feltételek. Jelenleg igen kevés pályázó tudott megfelelni a jogosultsági feltételeknek. Ez részben önhibájukon kívüli probléma. (pl. A tulajdonviszonyok rendezetlensége). A beruházás méretéhez képest (víztározók) alacsony a maximálisan adható támogatás összege (80 millió Ft). Célszerű lenne ha nem csak a belvíz-, hanem árvízvédelmi feladatok megoldására, csapadékvíz elvezetésére is lehetne pályázni. Ennél az alintézkedésnél is korlátozó tényező a beruházás hosszú megtérülési ideje. Az egyik legnagyobb korlátozó tényező az volt, hogy a pályázatból ki voltak zárva az állami tulajdonú mezőgazdasági vízkészletgazdálkodási létesítmények. Az IH sikerrel tárgyalt ez ügyben a brüsszeli Bizottsággal és engedélyük alapján a 2006. január 9-étől újból megnyitott felhívás már lehetővé teszi az állami tulajdonú vagy állami tulajdonrészrel rendelkező létesítmények részvételét ebben a támogatási formában. Ettől az várható, hogy a rendelkezésre álló keretet a kedvezményezett kimerítik. Sok potenciális kedvezményezett részvételét nehezítette a 25%-os önrész követelménye, a közbeszerzési és a garanciaadási kötelezettség.

A mezőgazdasági vállalkozások korszerű energia ellátása utáni alacsony érdeklődés oka valószínűleg, a korszerű energiahordozók iránti alacsony érdeklődés. Nagy részben tájékozatlanság, időnként a technológia beszerezhetősége, hatósági eljárási problémák miatt, de az biztos, hogy a szokásokon alapuló, szállított energia beszerzése általánosabb, mint a vállalkozás számára helyben létrehozandó energia. A szélenergia, a föld hőenergiájának hasznosításával kapcsolatos idegenkedés még most is elég nagy, talán a napkollektor alkalmazása kezd ismertebbé válni. Ugyanakkor az alternatív energiaforrások hasznosítását tervezőket visszariasztja a magas beruházási költség, amelynek megtérülése a gyakorlatból még nem igazán

ismert. A beadott pályázatok által megvalósítani kívánt fejlesztések ezért elsősorban a szokásos energiaellátásokra (földgáz, villany) vonatkoznak. Felméréseink szerint a beruházás méretéhez képest a beruházás maximális támogatási összege alacsony.

A helyi piacok kialakításának alintézkedésére örömdetesen sok pályázat érkezett. A beérkezett pályázatok tükrözték azt a tervezői szándékot is, hogy elsősorban a kisebb városok piacainak korszerűsítése történjen meg, ahová a valódi kistermelők, őstermelők viszik be terményeiket. A korlátot itt a magas bekerülési költség, a kapcsolódó szigorú előírások teljesítése jelentette, valamint a széles körben terjedő üzletláncok, amelyekkel a helyi piacok nem tudnak versenyezni. A termelők inkább választják a kisebb kockázattal, költségigénnyel járó telephelyi értékesítést. Az önkormányzatok a tulajdonukban lévő piacterek felújítását fejlesztési terveikben gyakran hátrább sorolják. A piac felújítási beruházások megtérülésének esélye ugyanakkor nagyon csekély.

A pályázatok minősége komoly javításra szorul. A kiesett pályázatok összege az intézkedés keretének fele, ami más intézkedések esetében kedvezőbb arányt mutat. Igen sok volt a hiányosan beadott pályázat (hiányzott a tervdokumentáció, a jogerős építési engedélyek, a szükséges hatósági nyilatkozatok) és gyakori volt a valótlan adatszolgáltatás.

Az értékelő lapon a fő hangsúlyt az önkormányzat, vállalkozás pénzügyi helyzete, stabilitása, valamint olyan szempontok képezik, amelyek nem infrastruktúrális, hanem inkább egy termelő beruházást jellemeznek. A pontozólap nem egyértelmű, az egyes értékelési szempontok nem egyértelműek, félreérthetők. Ebből adódóan ugyanazt a pályázatot több pályázatkezelő nagy pontkülönbséggel értékelte

Az intézkedés kevésbé igényelt alintézkedéseit ez év elején újból megnyitották, jelentős újabb pályázatok beérkezését azonban nem tartjuk valószínűnek.

Kitekintés a következő időszakra

Az intézkedés indokoltságát előidéző problémák az AVOP program támogatásai következtében nem oldódtak meg. Ez a megállapítás vonatkozik a mezőgazdasági útépítésre is, hiszen mint fent elemeztük, az igények jóval meghaladták a megtervezett forrásokat.

Az intézkedés fenntartása a következő tervezési időszakra tehát mindenképpen indokolt.

Erre lehetőséget ad a 1698/2005/EK rendelet (EMVA rendelet) 1. tengely 2. alszakasz V. intézkedése, amely megállapítja, hogy a „támogatás különösen a mezőgazdasági és erdőterületek elérésével, a birtokrendezéssel és a termőföld minőségének javításával, valamint az energiaellátással és vízgazdálkodással összefüggő műveletekre terjedhet ki”.

Célszerű azonban a tervezés során elemezni a célcsoportok tényleges igényeit és adottságait, és a szerint megtervezni a forrásokat.

Feltétlenül javasoljuk a pályázati feltételek meghatározásakor az AVOP során szerzett tapasztalatokat figyelembe venni. Az egyik legfontosabbnak azt tartjuk, hogy az építési jellegű beruházásoknál egyértelmű és normatív költségnormákat kell megállapítani. Vagy alkalmazni kell a más ágazatokban, például az építőiparban kialakított normákat, vagy a mezőgazdasági infrastruktúrális beruházások saját normarendszerét kell kidolgozni.

A kollektív beruházások esetén az aktív folyamatsegítés eszközeinek bevetése elengedhetetlen. Az öntözési, meliorációs és vízrendezési pályázatok esetén a megalapozott térségi tervek rendelkezésre állása és azok megvalósítása volna indokolt.

A.8 FALUFEJLESZTÉS, -MEGÚJÍTÁS, A VIDÉK TÁRGYI ÉS SZELLEMI ÖRÖKSÉGÉNEK VÉDELME ÉS MEGŐRZÉSE (3.4)

Az intézkedés háttere, előtörténete

A munkalehetőségeken és az alapvető szolgáltatásokon kívül a helyben maradás és a helyi identitás kialakulásának fontos motiváló tényezője a lakókörnyezet, a települések fizikai állapota, összképe, a közösségi terek, szolgáltatások elérhetősége, színvonala. A helyzetfeltáró rész és a SWOT elemzés több helyen említi a vidéki térségekben fellelhető épített, természeti és kulturális örökségkincset. Ezek nagy része olyan állapotban van, ami akadálya a bennük rejlő gazdasági és közösségi cselekvési potenciál kihasználásának, újrahasznosításuknak, annak, hogy az adott térség turisztikai vonzerejévé váljanak, mind pedig annak, hogy az élhető környezet kialakításával a helyi emberek kötődését erősítsék, életminőségüket javítsák. Megfelelő közösségi terek hiányában fokozatosan leépülnek a vidéki térségek gazdag szellemi, kulturális, épített és természeti örökségei. Fokozódik a kultúrtáj és a vidéki közösségek eróziója, a természeti és történeti tájlemek fokozatos eltűnése, elidegenedés, az elvándorlás.

A Falufejlesztés és -megújítás a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése intézkedés a területi egyenlőtlenségek hatására meginduló migráció megállításának egyik eszköze is. A lakókörnyezet fizikai állapota, összképe, a szellemi, kulturális, épített és természeti örökség, és az ezekkel járó helyi identitástudat a helyi közösség alapja. Ezek hiányában az elvándorlás szükségszerűen megindul a jobb gazdasági lehetőségeket kínáló régiók felé. Az intézkedés alatti támogatás korlátozott körben, a PKD 4. sz. mellékletében szereplő kedvezményezett településeken vehető igénybe.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, a pályázati felhívásra, valamint a pályázati adatlapra.

91. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A vidéki térségekből történő elvándorlás csökkentése	A vidéki térségekből történő elvándorlás csökkentése	
A vidéki élet- és munkakörülmények javítása	A vidéki élet- és munkakörülmények javítása	
Specifikus célok		
A vidéki települések és környezet javítása	A vidéki települések és környezet javítása	
Az épített, természeti és kulturális örökség és identitás megőrzése és megújítása	Az épített, természeti és kulturális örökség és identitás megőrzése és megújítása	
Operatív célok		
Faluképet és a közvetlen épített és természeti környezetet javító beruházások támogatása, eredeti közösségi és gazdasági funkciók megtartásával, újak betelepítésével	Faluképet és a közvetlen épített és természeti környezetet javító beruházások támogatása, eredeti közösségi és gazdasági funkciók megtartásával, újak betelepítésével	Faluképet és a közvetlen épített és természeti környezetet javító beruházások támogatása, eredeti közösségi és gazdasági funkciók megtartásával, újak betelepítésével

A természeti és a történelmi tájkép és az azt alkotó táji elemek állapotának javítása, megőrzése	A természeti és a történelmi tájkép és az azt alkotó táji elemek állapotának javítása, megőrzése	A természeti és a történelmi tájkép és az azt alkotó táji elemek állapotának javítása, megőrzése
Közösségi terek kialakítása, fejlesztése	Közösségi terek kialakítása, fejlesztése	Közösségi terek kialakítása, fejlesztése

Mindhárom elemzett dokumentumban a célmeghatározás teljes mértékben azonos. Az intézkedés igen népszerű. A vidékfejlesztés egyik legszélesebb célcsoportot érintő intézkedése. Várható volt a jelentős túligénylés.

A falu-fejlesztési intézkedés az AVOP stratégiájának a „Vidéki térségek fejlesztése” prioritásához kapcsolódik. A programdokumentum megállapítja, hogy: „A vidéki életlehetőségek javítását a vonzó települési környezet kialakítása (falumegújítás) biztosíthatja”, az AVOP szerint az életlehetőségek javítását a gazdasági tevékenységek fejlesztése jelenti. A kulturált települési környezet megteremtését önmagában, mint az életminőséget befolyásoló tényezőt a dokumentum nem említi meg.

A benyújtott pályázatok tanúsága szerint a nyertes 237 pályázatból 164 önkormányzat, 67 egyházi szervezet, illetve 1 nagyvállalat, és 4 mikro-vállalkozás. A pályázatok címei alapján az üzleti irányultságú nyertesek a felújításnak a lehetséges gazdasági hasznosítását tekintették meghatározóbbnak, míg az önkormányzatok a falukép-javítási elemet tartják fontosnak. Az egyházi szervezetek meghatározóan templomaik felújításának egyik lehetséges eszközét látták a támogatásban.

A tervezői cél az intézkedés vonatkozásában elsősorban az élettér fizikai, épített környezetének javítása, a kulturális hagyományörzés, illetve ezek folyamányaként a közvetett gazdasági hatás (települési vonzerő növekedés – vendégfogadás terén). A tervező a támogatással megvalósított fejlesztések esetében multiplikátor jelleget is kívánt látni, a konkrét támogatott projekt hatásaként. Az épített környezet megővése, helyrehozatala nem csak vizuális célból került támogatásra, hanem a helyi társadalmat erősítő közösségi terek megteremtése érdekében is. Az önkormányzatok pályázatainak egy része az épület-felújítást egy közösségi tér kialakítása iránti igényből hajtja végre.

Az intézkedés célcsoportja, hasonlóan az AVOP többi intézkedéséhez és alintézkedéséhez, nincs pontosan meghatározva, hanem a jogosultsági kritériumokból következtethető. A jelen intézkedés célcsoportja az említett kritériumok alapján felölel gazdasági vállalkozásokat (mikro-, kisvállalkozások, egyéni vállalkozók), non-profit szervezeteket, ezek társulásait, illetve önkormányzatokat és társulásait, valamint egyházi szervezeteket. Az önkormányzati célcsoport esetén szűkítő tényező a községek kizárólagos támogatása.

A támogatható tevékenységek jelentősen meghatározták az intézkedés célcsoportját, amit jól mutat a nyertes pályázatok szervezeti forma szerinti besorolása.

A vállalkozások, szervezeti formára tekintet nélkül, a gazdasági eredményességben érdekeltek. A falumegújítás, a 3.4. intézkedés célrendszerét figyelembe véve a gazdasági lehetőségeket nem egy-egy vállalat szempontjából célozza meg fejleszteni, hanem olyan környezet kialakítását támogatja, ahol a gazdasági vállalkozások a megteremtett lehetőségeket kihasználják, egyben erősítve a helyi gazdaságot is (pl. turizmus). A vállalkozások anyagi eszközeiket hajlandóak a jövőbeli gazdasági előny érdekében megfelelően csoportosítani. A pályázati felhívás a gazdasági élet szereplőire a jogi formán kívül korlátozó tényezőt nem szabott, tehát a községekben tevékenykedő vállalkozások bármelyike pályázhatott a kiírt támogatott tevékenységek körén belül.

Az önkormányzatok különösen érdekeltek az intézkedés célrendszerének megvalósításában. A támogatott önkormányzatok köre, a községek, általánosságban a kötelező feladatokon túli kiadásokra, a fejlesztésekre arányaiban kisebb összeget tudnak elkülöníteni, emiatt a támogatások jelentősége esetükben fokozott. A pályázati kiírásba foglalt biztosítékadási kötelezettségtől való eltekintés is előnyös, hiszen ezzel is jelentős anyagi/pénzügyi teherrel mentesülnek. Az önkormányzatok, helyzetüknél fogva az életkörülmények alakítására nem csak közvetlen befolyással bírnak, hanem a vidéki attitűd miatt a településképző önkormányzat által végzett javítása generáló hatással van az egyes lakosok közterek iránti viselkedésére, az igény szint fejlődésére, ezáltal az élettér együttes javítására.

Az egyházi szervezetek kezelésében lévő templomok a faluképnek általában meghatározó elemei, és tárgyai a vidéki tárgyi örökség védelmének. Az egyházak anyagi helyzete általánosságban nem teszi lehetővé a kisebb települések templomainak felújítását, lévén kis egyházközségek, melyek anyagi terhet jelentős mértékben vállalni nem tudnak. A templomok ettől függetlenül az egyházak kezelésében vannak, tehát a karbantartás is ezen szervezetek feladata. Emiatt a támogatás jelentős forrás-kiegészítés az épületek fenntartása vonatkozásában.

Az intézkedés előrehaladása

Falufejlesztési projektekhez országosan 466 darab pályázatot adtak be. Ezeknek mintegy a fele, 51 % nyert, ami 237 darab. 223 pályázat kiesett (48 %). Elbírálás alatt 6 pályázat van, ami a beadott darabszám 1 %-a.

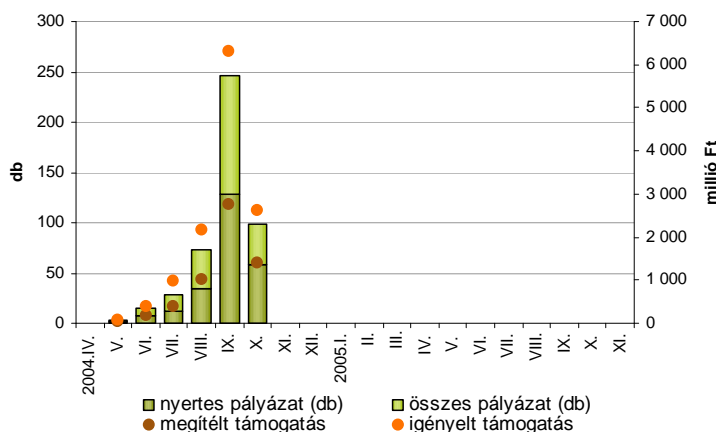
Az intézkedés keretében az első pályázatok benyújtására 2004. májusában került sor, majd 2004. októberéig érkezett be a többi, havonta dinamikus növekedést mutatva. A pályázatok benyújtási lehetőségét 2004. december 8-ával felfüggesztették.

A falufejlesztéssel kapcsolatos pályázatokra vonatkozó első támogató döntéseket az IH 2005. márciusában hozta meg, majd 2 döntés nélküli hónap múlva 2005. júniusában lényegében felosztotta a rendelkezésre álló keretösszeget.

Az intézkedésre mindösszesen 12,5 milliárd forint támogatási igény érkezett be. A megítélt támogatás 5,6 milliárd forint ami a megpályázott összeg 45 %-a. Az elbírálás alatt lévő pályázatok támogatási igénye 105 millió forint. A megítélt támogatás a PkD szerinti 3,731 milliárd forintnak, ami az időközi átcsoportosítás miatt 2 milliárd forinttal megnövelt keret, azaz 5,731 milliárd forint 98 %-a, gyakorlatilag a teljes felosztható keret megítélésre került. A felosztható keret 5,1 millió forint, ami a fele az elbírálás alatt lévő projektek támogatási igényének.

Az intézkedés keretében az értékelés időpontjáig 867,5 millió forintot fizettek ki, ami a megítélt támogatási összeg 15 %-a.

92. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

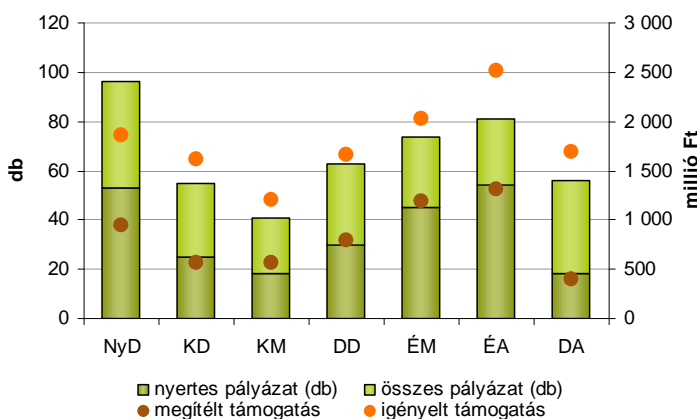

93. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

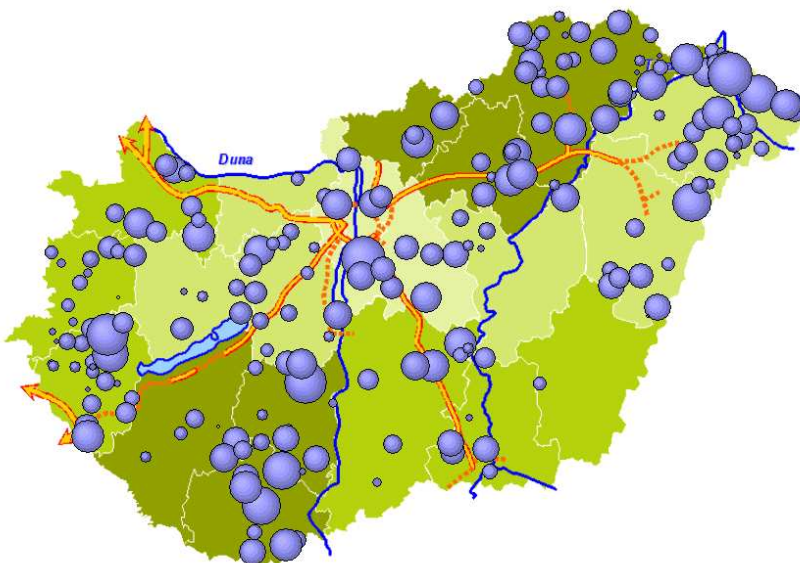
Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
3.4 Falufejlesztés, -megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése	keret	872	1 245	1 614	3 731
	kifizetés	0	868	-	868
	kifizetés /keret				23%

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A legtöbb pályázatot, 96 darabot a Nyugat-Dunántúlon adtak be, amelyből 52 darab bizonyult sikeresnek (54 %). A legtöbb nyertes pályázat, 53 darab az Észak-Alföldön került benyújtásra, ez az eredmény 81 beadott pályázat 65 %-os nyerési arányának a következménye. Ebben az alintézkedésben minden régió képviseltette magát. A legkevésbé aktív, 41 beadott pályázattal Közép-Magyarország, amely pályázatokból csak 18 kapott támogatást. A leggyengébben, 32 %-os nyerési aránnyal Dél-Alföld teljesített, ahol 56 beadott pályázatból csak 18 nyert.

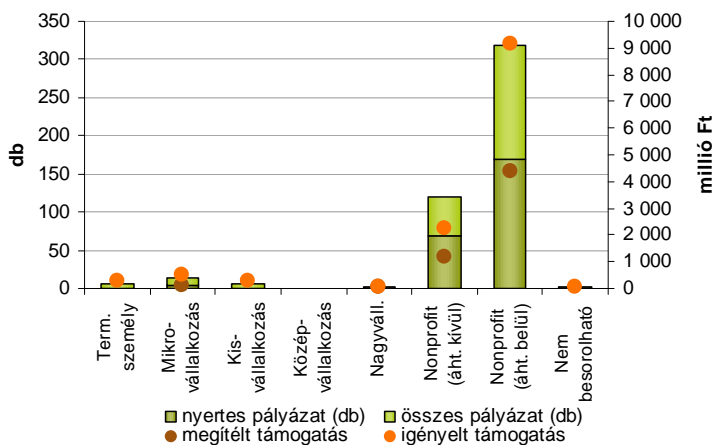
94. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

A legtöbb támogatás az Észak-Alföldre kerül, több, mint 1,2 milliárd forint, valamint Észak-Magyarországra, szintén 1 milliárd forint feletti támogatási összegben. Jelentős még Nyugat-Dunántúl részesedése, az ebbe arégióba áramló támogatás is megközelíti az 1 milliárd forintot. Legkevesebb támogatást a Dél-Alföld kap ennek az intézkedésnek a keretében.

95. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

A falufejlesztési intézkedések eléggé szórta az országban, egyes területek kivételével (Békés, Belső-Somogy, Szolnok megye keleti része, Komárom megye, illetve Veszprém megye) mindenhol van támogatott pályázat.

Az intézkedés keretében legtöbb pályázatot államháztartáson belüli nonprofit szervezetek adták be (önkormányzatok), valamint államháztartáson kívüli nonprofit szervezetek (egyházak szervezeti egységei).

96. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

Összefoglaló értékelés az intézkedésről

Az intézkedés előrehaladásának értékelése

A pályázattalási folyamat előrehaladása megfelelő, az első olyan intézkedés volt az AVOP történetében, amelyre a pályázatok benyújtási lehetőségét felfüggesztette az MVH. A támogatási igény a pénzügyi kereteket jelentősen meghaladja, a maximálisan pályázható 60 millió forint 90 %-ánál magasabb összeget a nyertes pályázatok alig 6 %-a pályázott, ami azt mutatja,

hogyan a pályázók nem a maximális összeget akarták kihasználni, hanem a fejlesztéseik a beadott formában alkotnak egységet.

A beadott pályázatok 48 %-a esett ki az elbírálás során. Ez viszonylag magas szám, tekintettel a pályázók általánosan nagy pályázati gyakorlatára (önkormányzatok, illetve egyházi szervezetek). A kiesett pályázatok nagy része alapjogosulatlanság miatt, illetve nem megfelelő hiánypótlás miatt esett ki. A nagy pályázati darabszám miatt csak a jó minőségű pályázatok kapnak támogatást.

A pályázatokhoz kapcsolódó szerződéskötési folyamat az EMIR adatok szerint jelentős előrehaladást ért el, a nyertes 237 pályázat nagy részére, 225 darabra már meg is kötötték a szerződést.

Az intézkedés relevanciájának értékelése

A támogatott tevékenységek a vidéki életkörülmények javításához közvetlenül és közvetetten is hozzájárulnak. Kulturális örökségünk jelentős számú lakosságot érintő része vidéken található, egy falusi templom vagy egy régi építészeti emléket jelentő ház állapota a közvetlen gazdasági jelentőségét jóval meghaladó mértékben hat egy-egy falu lakóközösségének naponta megélt életkörülményeire. Ezen épületek, és a pályázat keretében támogatott egyéb célok közvetlenül hatnak a helyi lakosságra. A támogatás közvetett hatása gazdasági, és a helyi vállalkozók üzletmenetének fejlődését szolgálja. A közvetlen hatás a lakosságnak vállalkozással nem foglalkozó részét is érinti.

A támogatásnak a közvetlen hatásra vonatkozó eredménye a helyi életkörülményeknek a fejlesztéssel megvalósuló javulása. Közvetett, de az életkörülményekre hosszabb távú hatással bíró eredménye a helyi lakosság számára történő példamutatás, amennyiben nem csak a háztartások gazdasági bevételeinek növelésével lehet a falusi jólétet emelni, hanem a rendezett környezet is hozzájárul annak javításához, így a támogatásnak ösztönző hatása is van.

Ezek alapján az intézkedés egyértelműen pozitívan járul hozzá az AVOP céljainak eléréséhez.

Az értékelési szempontrendszerben jelentős arányt képvisel a projekt elemzése (az adható pontszám közel 50 %-a), ami azt mutatja, hogy ez alapján a szempontrendszer alkalmas a megfelelő projektek kiválasztására.

A korábbi fejlesztések körében az elmúlt évek fejlesztési hiánya 0 ponttal értékelendő, ez az anyagi gondokkal küszködő települések esetében tovább rontja a fejlesztési esélyeket, a jobb helyzetben lévő településeket preferálja. Az elkövetkező időszak terveire vonatkozó értékelési szempont szubjektív értékelésre ad lehetőséget, a kiemelkedő fejlesztési elképzelések vonatkozásában.

A projekt elemzésének szempontrendszerében jelentős súlyt képvisel a fejlesztés költséghatékonyasága, 10 pont az adható 41-ből. A szempontrendszer megfelelően összetett, de minden egyes alszempont esetén a szubjektív megítélés nagy szerepet játszhat a pontozásban.

A horizontális hatások vizsgálata az AVOP pályázatok esetében elengedhetetlen, viszont gazdasági hatást csak közvetetten megcélzó intézkedés esetén, ezen hatások jelentősége korlátozott (pl. foglalkoztatási hatás, környezetvédelmi hatás), illetve a pályázati célrendszer egyes támogatott tevékenységeire nem értelmezhető azonos súllyal (pl. környezetvédelmi hatás).

A pályázat minőségi értékelése szintén erősen szubjektív jellegű értékelésre ad módot, az adható pontszám maximum 4, ami szélsőséges esetben átbillentheti egy-egy pályázat támogathatóságát.

A partnerség szintén kötelező szempont az AVOP-pályázatok értékelésénél, a pontrendszerben magas pontszámmal bír, 18 az adható maximum. A pályázati tapasztalatok szerint a partnerség

települések között nem általános. A közvetlen és közvetett célrendszer keretében bemutatottak alapján alapvetően nem is cél a több település együttműködése. A gazdasági, közvetett célokra figyelembe véve természetesen a területileg integrált projektek nagyobb gazdasági hatással rendelkeznek. Az életkörülmények javítására vonatkozóan az egy településen belüli különböző szervezetek összefogása nagyobb jelentőséggel bír, erre nem tartalmaz az értékelési rendszer külön elemet. A más projektekhez történő kapcsolódás is fontos elem, de ez a pont is alkalmas a gyengébb, támogatásra inkább alkalmas települések, illetve projektek alacsonyabb pontozására, ami által szintén a jobb lehetőségekkel rendelkező települések nyernek támogatást. A kistérségi vidékfejlesztési stratégiához a gyakorlat szerint Magyarországon minden településen illeszkedik az örökségvédelem és a falufejlesztés.

A pontrendszer szempontjai fő vonalakban alkalmasak a pályázatok megítélésére, de az egyes szempontok súlya, illetve az egyes szempontok al-szempontjai alkalmasak az egyébként is jobb helyzetben lévő települések, illetve pályázók további preferálására, valamint az al-szempontok meghatározásai erősen alkalmasak a szubjektív értékelésre. Az értékelési szempontrendszer a falufejlesztési, örökségvédelmi fejlesztések közvetett, gazdasági hatásait nagy súllyal veszi figyelembe, míg az életkörülményekre vonatkozó közvetlen hatást kisebb mértékben értékeli.

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendeletben az intézkedésnek megfelelő támogatható tevékenység benne van, „a falvak megújítása és fejlesztése”, illetve „a vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése” intézkedések alatt. A rendelet a falvak megújítása és fejlesztése intézkedésre nem ad további előírásokat, míg a vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése intézkedés keretében a támogatás kiterjed:

- „a NATURA 2000 területekre és más nagy természeti értékű helyekre vonatkozó védelmi és kezelési tervek kidolgozására, környezettudatosságot célzó cselekvések, a természeti örökség fenntartásával, helyreállításával és korszerűsítésével, valamint a nagy természeti értékű területek fejlesztésével kapcsolatos beruházások;
- a kulturális örökség – mint például a falvak kulturális jellemzői és a vidéki táj – fenntartásával, helyreállításával és korszerűsítésével kapcsolatos tanulmányok és beruházások.”

Mivel a falufejlesztés intézkedés támogatásaira különösen nagy igény mutatkozik, köszönhetően a korábbi pályázati tapasztalatoknak, és a községek forráshiányának, valamint tekintettel az intézkedés célterületén a jövőben is várhatóan a támogatási forrásokat meghaladó pályázói igényekre, az intézkedés fenntartása különösen indokolt. A legjobb pályázatok kiválasztására a jövőben célszerű a források területi megosztásának megfelelő területi listák felállítása (ami az AVOP tekintetében országos, hiszen az intézkedés forrásaira országosan lehetett pályázni, a forrás nem volt régiókra felosztva), és az alapján a támogatási forrás pályázatok közötti felosztása. A pályázatok elbírálásánál a települések hátrányos helyzete különös figyelmet kell kapjon. A pályázati célrendszerbe célszerű a gazdasági közvetett célrendszer mellett megjelölni az életkörülményeket és a lakosságmegtartó-képességet közvetlenül szolgáló kulturált falusi környezet kialakítását.

A.9 LEADER+ (3.5)

A 3.5 intézkedés öt alintézkedésből áll, melyek a következők

- Képző szervezet kiválasztása/Leader+ beszerzések (3.5.11)
- Helyi akcióscsoportok kiválasztása (3.5.12)
- Korlátozott számban kiválasztott Helyi Akciócsoport helyi fejlesztési programjának megvalósítása (3.5.2)
- A vidéki térségek egymás közötti és nemzetközi együttműködésének, kapcsolatépítésének támogatása (3.5.3)
- Kommunikációs hálózatépítés európai, nemzeti és regionális szinten (3.5.4)

Az intézkedés háttere, előtörténete

A vidéki térségekre jellemző a hagyományos helyi közösségek szétbomlása, a térségi szereplők közötti együttműködés és partnerség alacsony szintje. A fejlesztések egymástól elszigetelten valósulnak meg, így nem tudják megfelelő mértékben mozgósítani a helyi erőforrásokat. Az egyes térségek vállalkozóinak, önkormányzatainak és társadalmi szervezeteinek önálló fejlesztési elképzelései nem ágyazódtak koherens, helyi/kitérési szintű stratégiákba a közösen kialakított jövőkép megvalósítása érdekében. A LEADER+ intézkedés jelentős mértékben hozzájárulhat egy térség arculatának kialakításához, amelyre több gazdasági ág is építhet (turizmus, vendéglátás, helyi jellegzetességű élelmiszerek, kézmű- és kisipari termékek előállítás). Az intézkedés leghatékonyabban az élet- és cselekvőképes helyi közösségek feltámasztásával, együtt gondolkodással segíti majd a többi intézkedés hatékony megvalósítását.

A beavatkozás célja

A programozási dokumentumokban foglalt célrendszer ennél az intézkedésnél is konzisztensen végighalad az Operatív Programon és a PkD-n.

97. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
Vidéki élet- és munkalehetőségek javítása, a vidéki jólét növelése	Vidéki élet- és munkalehetőségek javítása, a vidéki jólét növelése	
Életképes vidéki közösségek kialakítása, az együttműködési képesség és szervezethez jutás javítása	Életképes vidéki közösségek kialakítása, az együttműködési képesség és szervezethez jutás javítása	
Új, fenntartható jövedelemszerzési lehetőségek teremtése	Új, fenntartható jövedelemszerzési lehetőségek teremtése	
Munkahelyteremtés és -megőrzés	Munkahelyteremtés és -megőrzés	
Specifikus célok		
Helyi termékek kifejlesztése és versenyképességének javítása	Helyi termékek kifejlesztése és versenyképességének javítása	
Új vagy magasabb színvonalú szolgáltatások kialakítása, fejlesztése, amelyek igazodnak a helyi lakosság igényeihez	Új vagy magasabb színvonalú szolgáltatások kialakítása, fejlesztése, amelyek igazodnak a helyi lakosság igényeihez	

<p>Megfelelő módszerek és lehetőségek biztosítása, a helyi szintű közösségi részvétel és szervezethezesség javítására a vidék fejlesztése érdekében</p> <p>A helyi szereplők fejlesztéseiben történő részvételének ösztönzése az alulról jövő kezdeményezések kialakítása és megvalósítása érdekében</p> <p>Gazdasági tevékenységek diverzifikációja</p>	<p>Megfelelő módszerek és lehetőségek biztosítása, a helyi szintű közösségi részvétel és szervezethezesség javítására a vidék fejlesztése érdekében</p> <p>A helyi szereplők fejlesztéseiben történő részvételének ösztönzése az alulról jövő kezdeményezések kialakítása és megvalósítása érdekében</p> <p>Gazdasági tevékenységek diverzifikációja</p>	
Operatív célok		
<p>Térségi közösségi együttműködések felkészítése Helyi akciócsoportok kialakítására és a Leader+ megközelítésnek megfelelő működtetésére, a Leader+ intézkedésbe történő aktív és hatékony bekapcsolódásra</p> <p>Korlátozott számú, megfelelően felkészült kísérleti helyi akciócsoport vidékfejlesztési stratégiáinak elkészítése és megvalósítása</p> <p>Vidéki térségek egymás közötti hazai és más Tagállamok vidéki térségei közötti együttműködés fejlesztése</p> <p>Az elért eredmények, tapasztalatok és tudás átadása, információk és következtetések rendelkezésre bocsátása a hálózatépítés segítségével</p>	<p>Térségi közösségi együttműködések felkészítése Helyi akciócsoportok kialakítására és a Leader+ megközelítésnek megfelelő működtetésére, a Leader+ intézkedésbe történő aktív és hatékony bekapcsolódásra</p> <p>Korlátozott számú, megfelelően felkészült kísérleti helyi akciócsoport vidékfejlesztési stratégiáinak elkészítése és megvalósítása</p> <p>Vidéki térségek egymás közötti hazai és más Tagállamok vidéki térségei közötti együttműködés fejlesztése</p> <p>Az elért eredmények, tapasztalatok és tudás átadása, információk és következtetések rendelkezésre bocsátása a hálózatépítés segítségével</p>	

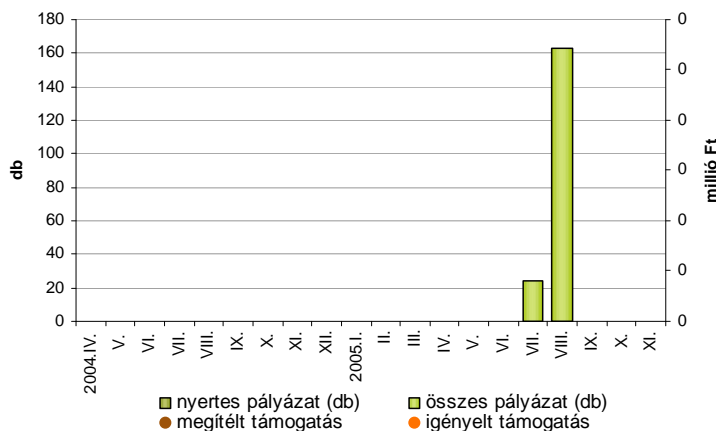
Az intézkedés előrehaladása

Az AVOP és a PKD célrendszere megegyezik. A Helyi Akciócsoportok kiválasztása most folyik. A helyi programok készítése csak ezt követően kezdődik meg, tehát az AVOP programból jelen szakaszban a legkevésbé értékelhető intézkedésről van szó.

A 3.5.11 alintézkedés keretében a képzésre kiírt közbeszerzésen 10 pályázó indult. 1 nyert (99,6 millió Ft díjazásban részesül), míg a többi 9 értelemszerűen elutasításra került. A nyertesek sorában az FVM IH is megjelenik. Itt azonban nem külön projektről van szó, csak az összeg 2 pályázaton keresztül jut el a képzést kivitelezőhöz. A 3.5.11 alintézkedésben további nyertes projektként az FVM megyei tájékoztató napi rendezvényeivel kapcsolatos beszerzései vannak feltüntetve. Ez összesen 11 millió Ft költséget eredményezett.

A 3.5.12 alintézkedésre összesen 187 pályázatot nyújtottak be Helyi akciócsoport kialakítására. A pályázati előrehaladási ábra ezeket a pályázatokat mutatja. A november 11-i EMIR adatlekérés idején még nem született meg az IH döntés a nyertesekről. De a DeB javaslatok alapján várhatóan több, mint kétharmaduk támogatásban fog részesülni.

Az értékelés időpontjában a Leader+ program kivitelezésére rendelkezésre álló 4 885 millió forintos forrásból 49 034 424 forint került elköltésre, ami a teljes hároméves keret 1%-a. Ebből mintegy 39 millió forint a képzés eddigi kifizetése, a többi az említett megyei tájékoztató napok.

98. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

99. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

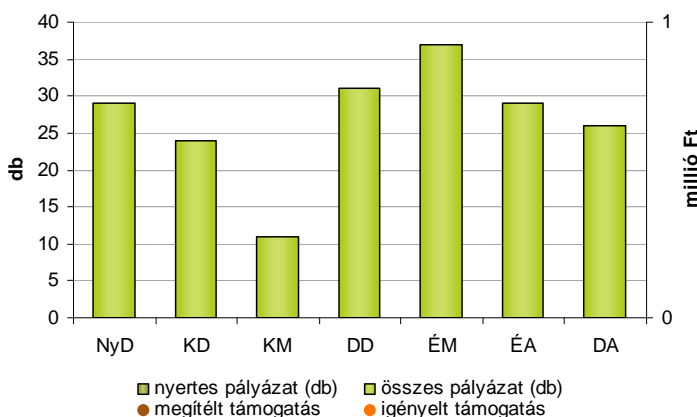
Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
3.5 Leader+	keret	1 142	1 630	2 112	4 885
	kifizetés	0	49	-	49
	kifizetés /keret				1%

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A 3.5.12-es alintézkedésre pályázó szervezetek nagyjából arányosan, a településszámnak megfelelően fedik le a magyarországi régiókat.

Ugyanezt az arányos lefedettséget mutatja a pályázók területi megoszlását ábrázoló térkép. A térképre nem a támogatási összegek kerültek fel, mivel a 3.5.12-es alintézkedésben a pályázatok nem tartalmaznak támogatásigénylést.

A körök egyszerűen az adott helységről beérkező pályázatok számát jelölik (a győr-moson-sopron megyei Dunaszeg Községi Önkormányzat kétszer nyújtotta be pályázatát).

100. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

101. ábra: Az intézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

